

Aulangon ja Ahveniston ulkoilualueiden käyttö ja kävijät

Tuija Sievänen

METSÄTUTKIMUSLAITOKSEN TIEDONANTOJA 415

Aulangon ja Ahveniston ulkoilualueiden käyttö ja kävijät

Tuija Sievänen

1992

METSÄNTUTKIMUSLAITOKSEN TIEDONANTOJA 415

Metsien käytön tutkimusosasto

Sievänen, Tuija 1992. Aulangon ja Ahveniston ulkoilualueiden käyttö ja kävijät. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 415, 70 s. + liitteet, ISBN 951-40-1219-4, ISSN 0385-4283.

Tutkimus on toteutettu yhteistyössä Metsäntutkimuslaitoksen tutkimusalue toimiston ja Hämeenlinnan kaupungin metsätoimiston ja liikuntatoimiston kanssa. Haastatteluaineisto kerättiin ulkoilualueilla kesällä 1988 ja postikyselyaineisto 1989.

Tutkimuksen tavoitteena oli tehdä Aulangon ja Ahveniston ulkoilualueiden kävijätutkimus. Kävijätutkimuksella kerättiin tietoa ulkoilualueiden käytöstä ja kävijöistä sekä kävijöiden mielipiteistä alueen palvelujen ja varusteiden sekä hoidon järjestämisestä. Aulanko ja Ahvenisto ovat Hämeenlinnan keskeisiä ulkoilualueita. Kaupungin ulkoilevasta väestöstä noin puolet kävi vähintään kerran ko. ulkoilualueilla v. 1989. Ulkoilualueilla haastateluista kävijöistä 75 % kävi alueella vähintään kerran viikossa.

Hämeenlinnalaiset ovat etupäässä tyytyväisiä ulkoilualueittensa palveluihin, mutta puutteitakin löytyi. Polkujen kunto oli tyydyttävä, ja määrä oli riittävä, mutta opastuksen ja viitoituksen kehittämistä toivottiin. Talvisin kävelyn harrastajat toivoivat kävelyn sopivia reittejä metsään. Koirien ulkoiluttaminen ulkoilualueilla kaipaa ohjausta.

Metsänhoidon toimenpiteitä, joista ulkoilijoilla oli havaintoja, ulkoilijat pitivät ulkoilualueille sopivina. Metsäojitus ei kuulu ulkoilumetsänhoitoon hämeenlinnalaisten mielestä.

Avainsanat: ulkoilu, ulkoilualue, taajamametsä, kävijätutkimus

Julkaisija: Metsäntutkimuslaitos. Hyväksynyt: Aarne Reunala, tutkimusjohtaja 11.6.1992.

Kirjoittajan yhteystiedot: Metsäntutkimuslaitos, metsien käytön tutkimusosasto, PL 37, 00381 Helsinki. Puhelin (90) 556 276.

Jakelu: Metsäntutkimuslaitos, metsien käytön osasto, PL 37, 00381 Helsinki.

Kannen kuva: Aino Sievänen

ISBN 951-40-1219-4

ISSN 0385-4283

Helsinki 1992

Hakapaino Oy, Helsinki 1992

Sisällys

1	Johdanto.....	5
1.1	Ulkoilualueiden kävijätutkimukset.....	5
1.1.1	Kävijätutkimusten perusteet.....	5
1.1.2	Kävijätutkimusten rakenne.....	7
1.1.3	Kävijätutkimusten tarkoitus.....	10
1.2	Aulangon ja Ahveniston ulkoilualueet.....	10
2	Kävijätutkimus.....	12
2.1	Kävijätutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä.....	12
2.2	Aineisto ja menetelmät.....	12
2.3	Aulangon ulkoilualueen käyttö ja palvelut.....	14
2.4	Ahveniston ulkoilualueen käyttö ja palvelut.....	20
2.5	Ulkoilualueilla haastateltujen mielipiteet.....	26
2.6	Ulkoilualueilla haastateltujen ulkoilumotiivit.....	28
3	Väestöpohjatutkimus.....	33
3.1	Väestöpohjatutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä.....	33
3.2	Aineisto ja menetelmät.....	35
3.3	Ulkoilualueiden väestöpohja ja kävijät.....	36
3.3.1	Kävijärakenne	36
3.3.2	Aulangon väestöpohja ja kävijät.....	36
3.3.3	Ahveniston väestöpohja ja kävijät.....	42
3.4	Aulangon ja Ahveniston ulkoilijoiden mielipiteet.....	47
4	Yhteenveto	60
5	Ulkoilualueiden kehittämistarpeet kävijätutkimuksen pohjalta.....	64

Kirjallisuus

Liitteet

Liite 1. Haastattelupaikat

Liite 2. Haastattelulomake

Liite 3. Aulangon ulkoilijoiden toiveet

Liite 4. Ahveniston ulkoilijoiden toiveet

Liite 5. Postikyselylomake

Alkusanat

Tutkimus on osa Metsien monikäytön tutkimusohjelman tutkimushanketta "Metsien virkistyskäyttö". Osahankkeen "Ulkoilun kysyntä" tavoitteena on selvittää metsä-alueisiin liittyvän ulkoilukysynnän tekijöitä ja väestön ulkoilukäyttäytymistä.

Ulkoilualan kävijätutkimuksen tapaustutkimuskohteiksi valittiin Hämeenlinnasta Ahveniston ja Aulangon ulkoilualueet Aulangon puistometsä mukaan lukien. Tutkimus on tehty yhteistyössä Hämeenlinnan kaupunginmetsänhoitajan Timo Tuomolan ja liikuntatoimenjohtajan Onni Virtasen sekä Metsäntutkimuslaitoksen Keski-Suomen hoitoalueen aluemetsänhoitajan Reijo Jokisen ja puistonvartijan Yrjö Palmin kanssa.

Tutkimuksen kuluessa olen saanut apua useilta henkilöiltä. Haastattelut ulkoilualueilla suoritti mets.yo Harri Kajansinkko, tietojenkäsittelyssä avusti valt.yo Kimmo Kohtamäki ja julkaisun viimeisteli painokuntoon fil.yo Kauko Kyöstiö. Kartat piirsi Maija Kuusijärvi. Kiitokseni kuuluvat kaikille yllämainituille sekä tutkijakollegoille, jotka antoivat hyödyllisiä neuvoja käsikirjoituksen viimeistelyssä.

Helsingissä kesäkuussa 1992

Tuija Sievänen
tutkija

1 Johdanto

1.1 Ulkoilualueiden kävijätutkimukset

1.1.1 Kävijätutkimusten perusteet

Ulkoilualueiden kävijätutkimuksia tarvitaan ulkoilualan hoito- ja käyttösuunnitelmien tekemistä varten. Käyttö- ja hoitosuunnitelmissa määritellään alueen käyttötarkoitus ja sen mukaiset palvelu- ja varustetasotavoitteet. Käyttö- ja hoitosuunnitelmien tarkoitus on sovittaa yhteen alueen eri käyttömuodot kuten virkistyskäyttö ja luonnonsuojelu. Käyttö- ja hoitosuunnitelmia ovat tehneet metsähallitus ja Metsätutkimuslaitos suojelu- ja retkeilyalueilleen. Kunnat ovat tehneet vastaavanlaisia suunnitelmia omille ulkoilualueilleen. Kuntien tekemien suunnitelmien tavoitteet ja sisältö vaihtelevat suuresti.

Ulkoilualan käyttösuunnitelmassa määritellään alueen ohjeellinen käyttötarkoitus ja käytön määrällinen tavoitetaso eli käyttökapasiteetti. Käyttötarkoituksen määrittäminen on peruskysymys. Taajaman läheisillä ulkoilualueilla tarvitaan laadullisesti varsin erilainen palvelu- ja varustustaso kuin kauempana käyttäjistään sijaitsevilla retkeilyalueilla. Lähivirkistysalueilla ovat kävijämäärät usein suuremmat kuin retkeilyalueilla. Ohjeellinen käyttökapasiteetti määrää palvelujen ja varusteiden määrällisen tason.

Käyttösuunnitelmassa esitetään maankäytön järjestäminen ja palvelurakenne. Ulkoilualueiden käyttösuunnitelman tärkeimmät kohteet ovat tie- ja polkuverkosto, paikoitusalueet, huoltorakennukset, kahvilat, kioskit, ulkoiluharrastusten tarvitsemat paikat ja niiden varusteet ja rakenteet sekä opastuksen ja viitoituksen järjestäminen.

Hoitosuunnitelmassa määritellään käyttötarkoitusta palvelevan luonnonympäristön hoidon periaatteet. Hoidolla pyritään viihtyisän ulkoiluympäristön luomiseen ja ylläpitämiseen. Hoitosuunnitelmassa käsitellään myös teiden ja polkujen, rakenteiden sekä opastuksen ja viitoituksen ylläpitoa ja hoitoa.

Suomessa ulkoilualueiden kehittäminen on perustunut käytännön ongelmien ratkaisuihin. Usein tieto tavallisista kävijöistä on kerääntynyt sattumanvaraisesti. Kävijätutkimuksen etu on se, että ns. jokamies eli tavallinen järjestäytymätön ulkoilija saa mahdollisuuden ilmaista omia toiveitaan ja mielipiteitään. Suomalaiselle ulkoiluasioiden hoidolle on ollut tyypillistä, että monet järjestäytyneet harrastajaryhmät ovat olleet äänekkäitä omista lajikohtaisista tarpeistaan ja siten saaneet kunnat rakentamaan ja kehittämään mitä moninaisempia liikuntapaikkoja. Järjestäytymättömän jokamiehen ulkoiluun ovat kunnat investoineet suhteellisen niukasti. Monissa kunnissa on varattu maa-alueita ulkoilualueiden tarpeisiin kiitettävästi, mutta alueiden kehittäminen ulkoiluun sopivaksi on ollut vaatimatonta.

Yksittäisillä ulkoilualueilla tehtyjä kävijätutkimuksia on Suomessa tehty varsin vähän. Helsingin kaupungin ulkoilualueilla on tehty joitakin selvityksiä (Jaatinen 1974 ja 1976, Virkistysalueiden käyttäjätutkimus I-III 1989, Pouta 1990). Samoin eräät muut kunnat ovat tehneet tai teettäneet pieniä selvityksiä ulkoilualueillaan (Eräkangas 1971, Eskelinen 1980, Paukkeri 1989). Eräillä retkeily- ja kansallispuistoalueilla on myös tehty kävijätutkimuksia (Saastamoinen 1972, Ojala 1989). Muissa pohjoismaissa on myös tehty ulkoilu- ja kävijätutkimuksia jonkin verran (Langlien 1969, Kardell och Pehrson 1978, Kardell 1982, Aasetre 1991, ym.).

Varsinaisesti kävijätutkimus on kehittynyt Yhdysvalloissa, missä se kuuluu ulkoilualueiden suunnittelutyön rutiiniin (Clawson and Knetsch 1966, Crapo and Clubb 1969, ym.). Ulkoilualueiden hankinnasta ja hoidosta vastaavat organisaatiot (esimerkiksi Hennepin Parks, joka on yksi Minnesotan osa-valtion seudullisista ulkoilualue-organisaatioista, vrt. virkistysalueyhdistys) tekevät vuosittain selvityksiä omien ulkoilualueittensa käyttäjistä. Esimerkiksi lasten leikkipaikkojen, ulkoilureittien tai venesatamien rakentamiseksi tai uusimiseksi tehdään kyseistä harrastajaryhmää koskeva erityisselvitys. Aluekohtaisia kävijätutkimuksen tuloksia käytetään kunkin ulkoilualueen hankekohtaiseen kehittämiseen (Fisher and Pauley 1987).

Ulkoilualueiden kävijätutkimusten ohella tarvitaan laajaa koko kunnan kattavaa väestötason ulkoilututkimusta. Maankäytön yleissuunnittelun pohjaksi tarvitaan tietoa uusien ulkoilualueiden ja -palvelujen sijoittamistarpeista väestön asumis- ja työpaikkalueiden suhteen. Toisaalta väestöpohjatutkimus kuvaa olemassaolevien ulkoilualueiden aktuaalisia ja potentiaalisia käyttäjiä. Väestöpohja viittaa kunkin alueen ympärillä tai realistisella (aika- ja matkustusbudjetit huomioonottaen) käyttöetäisyydellä asuvaan ulkoilevaan väestöön, joka käyttää aluetta ainakin joskus ulkoiluun. Väestöpohjatutkimuksen tärkein tehtävä on kuvata, mistä ulkoilualueen

käyttäjät tulevat. Sen perusteella voidaan määritellä todennäköinen kävijämäärä sekä kävijärakenne. Väestöpohjatutkimuksen perusteella saadaan selville väestön ulkoilutarpeet sekä ulkoilupalvelujen alueellinen kysyntä.

Yhdysvalloissa 1960-luvun alussa tehtiin ensimmäinen laajamittainen ulkoilututkimus valtakunnantasolla kongressin ja presidentin toimeksiannosta. Ulkoilukomitea (Outdoor Recreation Resources Review Commission, ORRRC 1962) tuotti 27 laajaa raporttia. Niiden vaikutus oli perustavaa laatua Yhdysvaltojen ulkoilututkimukselle. ORRRC raportit käsittelivät sekä väestön ulkoilutarpeita että ulkoiluun soveltuvia luonnonvaroja ja yhteiskunnan tarjoamia palveluja. Vastaavanlainen tutkimus tehtiin 1980-luvulla, joskin hieman pienemmässä mittakaavassa (President's Commission on Americans Outdoors 1986). Laaja väestötason metsien virkistyskäytön tutkimushanke 'Skov og Folk' toteutettiin Tanskassa vuosina 1975-1984 (Koch 1978, 1980, 1984).

Esimerkkinä alueellisesta, yhtä kaupunkia koskevasta väestöpohjatutkimuksesta mainittakoon Thunder Bay'n kaupunki Kanadassa, missä v. 1986 suoritettiin laajamittainen väestötason ulkoilututkimus yleiskaavoituksen yhteydessä. Tutkimuksessa kysyttiin kaupungin kaikkien ulkoilupalvelujen käytön tarvetta ja käyttäjien tyytyväisyyttä nykyisiin palveluihin. Kyselyn tuloksia käytettiin yleiskaavatasoisen virkistysaluesuunnitelman taustatietoina (Thomson 1986).

Ulkoilualueiden ja -palvelujen suunnittelutilanne määrää kävijätutkimuksen tarpeen ja luonteen. Suuren väestöpohjan omaavan retkeilyalueen kävijätutkimus voidaan toteuttaa joko tekemällä haastatteluja alueella tai suorittamalla postikysely- tai haastattelututkimus joukolle väestöpohjasta poimituille henkilöille. Pienehkön ulkoilualueen käyttöä on helpointa tutkia tekemällä haastatteluja alueella. Kunnan ulkoilupalvelujen kehittämiseksi laadittavan virkistysalue- ja ulkoilupalvelusuunnitelman pohjatietoja varten on suositeltavaa tehdä väestöön kohdistuva postikysely- tai haastattelututkimus.

1.1.2 Kävijätutkimuksen rakenne

Kävijätutkimus voidaan tehdä joko ulkoilualueen aktuaalisista tai potentiaalisista käyttäjistä. Tavallisesti suunnittelun kohteena olevalla alueella on jo käyttöä, joten kävijätutkimus kohdistuu olemassa olevaan kävijäkuntaan. Jokseenkin harvoin alue siirtyy muusta käytöstä ulkoilukäyttöön, jolloin suunnittelu voidaan aloittaa ikäänkuin nollatilanteessa. Kävijätutkimus kohdistuu tällöin potentiaaliseen kävijäkuntaan, joka löytyy alueen väestöpohja-tutkimuksen avulla.

Kävijätutkimuksen suorittamista neuvovia oppaita on kehitelty Yhdysvalloissa, esimerkiksi jokien virkistyskäytön tutkimiseen. Knopf'in ja Lime'in (1984) laatimassa oppaassa neuvotaan selvittämään kävijöihin ja käytön ongelmiin liittyviä asioita standardisoidun lomakkeen avulla. Tyypillisessä kävijätutkimuksessa tutkitaan käytön määrää ja sen sijoittumista alueelle, käytön laatua (harrastusmuotoja), kävijärakennetta, kävijöiden asunnon tai kotipaikkakunnan sijaintia, kävijöiden odotuksia ulkoilukokemuksista, kävijöiden kokemuksia alueen hoidon ongelmista, kävijäryhmien välisiä ongelmia, alueen viihtyvyyteen liittyviä ongelmia (kulumista jne.), alueen hallintoon liittyviä ongelmia ja mielipiteitä (käyttörajoituksista, varustetasovaatimuksista, turvallisuussäännöistä jne.), kävijäytyvyvääsyyttä sekä muita kävijöitä mahdollisesti kiinnostavia asioita.

Kävijätutkimuksen kohteena voivat olla myös kävijöiden arvostukset ja asenteet niin luonnonympäristön hoidon kuin palvelujen ja varusteiden suhteen sekä kävijöiden ulkoilukäyttäytyminen.

Kävijärakennetietoja ovat ulkoilijoiden sukupuoli- ja ikäjakaumat, perhesuhteet, tulo- ja koulutustaso, ulkoiluun käytettävien resurssien määrä sekä asuminen ja liikkumiskapasiteetti (esim. auton omistus).

Ulkoilualueen käyttöä selvitetään usein kysymällä kävijäkohtaisesti käyntikertojen lukumäärää. Käyttömääriä voidaan selvittää myös pääsylippulaskennalla, havainnoimalla liikkuvien ajoneuvojen ja ihmisten määrää tai havainnoimalla kävijöiden jättämiä jälkiä esim. polkujen ja maaston kulumista tai jätteiden kertymistä (Sievänen 1980, 1984).

Käytön määrää tarkastellaan ensiksi käyntikertojen lukumäärän perusteella. Lisäksi tarvitaan myös tietoa käyntikerran kestosta ja käynnin sijoittumisesta alueella. Samoin on selvitettävä käytön ajallinen vaihtelu (Saastamoinen ja Sievänen 1981). Ulkoilupalvelujen mitoituksen tärkein peruste on käytön ns. huipputaso eli se tunti vuodessa, jolloin alueella on samanaikaisesti eniten ulkoilijoita. Alueen käyttökapasiteettia voidaan mitata usealla tavalla, esimerkiksi käyntikertoina, käyttöpäivinä ai käyttötunteina pinta-alayksikköä kohden.

Käyntikertojen laatu eli mitä ulkoilijat harrastavat alueella on myös tutkittava. Ulkoiluharrastaminen vaihtelee vuodenaikojen mukaan. Myös alueen eri osissa harrastetaan eri lajeja. Ulkoilualueen käytöstä mitataan siis käyntikertojen määrä sekä niiden jakautuminen ulkoiluharrastusten, ajan ja paikan suhteen (esim. Brothers & Clonts 1986, Smith & Munley 1978).

Kävijöiden mielipiteitä, arvostuksia ja asenteita voidaan tiedustella kaikista alueen hoitoon ja rakentamiseen liittyvistä aiheista. Alueen hoito-ongelmat liittyvät ennen kaikkea fyysisen ympäristön tarkoituksenmukaiseen käyttöön ja viihtyisyyden ylläpitämiseen, mutta selvityksen kohteena voivat olla myös erilaisten käyttäjien ja heidän toiveittensa yhteensovittaminen. Kävijätutkimuksella saadaan tietoa myös toisiin kävijöihin kohdistuvista mielipiteistä, harrastusten yhteensopivuudesta, viihtymättömyystekijöistä tai kapasiteettiongelmissa (esimerkiksi ruuhkautuminen tiettyinä aikoina tai tietyissä paikoissa).

Erilaisten kävijäryhmien ulkoilukäyttäytymisen ymmärtäminen ja tunteminen on yksi tekijä, joka auttaa käyttö- ja hoitosuunnitelmien laadinnassa. Kävijöiden tarpeiden, toiveiden ja ulkoilumotiivien tunteminen sekä ulkoilukokemusten ja -elämysten ymmärtäminen on se perusta, mihin koko alueen kehittämisen pitäisi perustua. Ulkoilukäyttäytymisen kokonaisuutta ei useinkaan ole mahdollista selvittää aluekohtaisesti, vaan sitä voidaan lähestyä paremmin väestötason tutkimuksilla. Aluekohtaista käyttäytymistä voidaan kuitenkin kuvailla ja selittää osana ulkoilukäyttäytymisen kokonaisuutta.

Mielipiteitä, arvostuksia ja asenteita voidaan tutkia esittämällä näitä eri tavoin kuvaavia väittämiä ja pyytää kävijää arvioimaan miten kyseinen väittämä vastaa hänen tuntemuksiaan ja/tai käsityksiään (Fishbein 1967, ym). Usein mittaaminen suoritetaan 3-5 jakoisella asteikolla, jossa toinen pää osoittaa positiivista ja toinen pää negatiivista asennetta tai tunnetta kyseistä asiaa kohtaan (Likert 1967).

Tarpeita ja esteitä voidaan arvioida kysymällä, mitä vastaaja tekisi, jos palvelutasoa muutettaisiin. Lisäisikö vai vähentäisikö palvelutason muutos ulkoilun käyttöä, vai pysyisikö käytön taso samana muutoksista huolimatta. Ulkoilun tai alueen käytön esteitä voidaan tutkia vastaavasti kysymällä, mitä ulkoilun alueella pitäisi lisätä tai poistaa, jotta vastaaja käyttäisi aluetta enemmän ja viihtyisi paremmin. Ulkoilupalveluihin kohdistuvien toiveiden kartoittaminen on kävijätutkimuksen tärkein osa, mutta toiveiden kartoitus ei voi olla irrallaan todellisen käytön mittaamisesta. Toiveiden tynnyri on täyttymätön, joten realististen rajoitusten etsiminen on olennainen osa tutkimusta. Rajoitteina tutkitaan ulkoilun kokonaismäärää, muiden vaihtoehtoisten tai korvaavien alueiden käyttöä ja ulkoilijan aika- ja matkakustannuksia sekä muita ulkoiluun käytettävissä olevia resursseja.

Ulkoilutapahtumassa ulkoilijan tarpeet ja toiveet kohtaavat ulkoilun tarjoamat resurssit. Tuloksena on ulkoilukokemus. Ulkoilija on tyytyväinen, jos hän on saanut toivomansa kokemuksen. Ulkoilijan tyytyväisyys on ulkoilun hoitajan tärkein tavoite. Ulkoilun kehittämisellä pyritään ulkoilijan tyytyväisyyden saavuttamiseen.

1.1.3 Kävijätutkimuksen tarkoitus

Ulkoilualueen kävijätutkimuksen tarkoitus on hankkia tietoa kävijöistä ja heidän ulkoilualueeseen kohdistuvista tarpeistaan ja toiveistaan. Kävijätutkimuksen tuottama tieto on ulkoilualueen käyttö - ja hoitosuunnitelman perusta, jonka pohjalta voidaan määritellä alueen maankäytön järjestäminen, palvelu- ja varustetaso, ylläpidon ja hoidon sekä tavoitteet että toimenpiteet, henkilökuntatarpeet sekä alueen rakentamisen ja ylläpidon kustannukset.

1.2 Aulangon ja Ahveniston ulkoilualueet

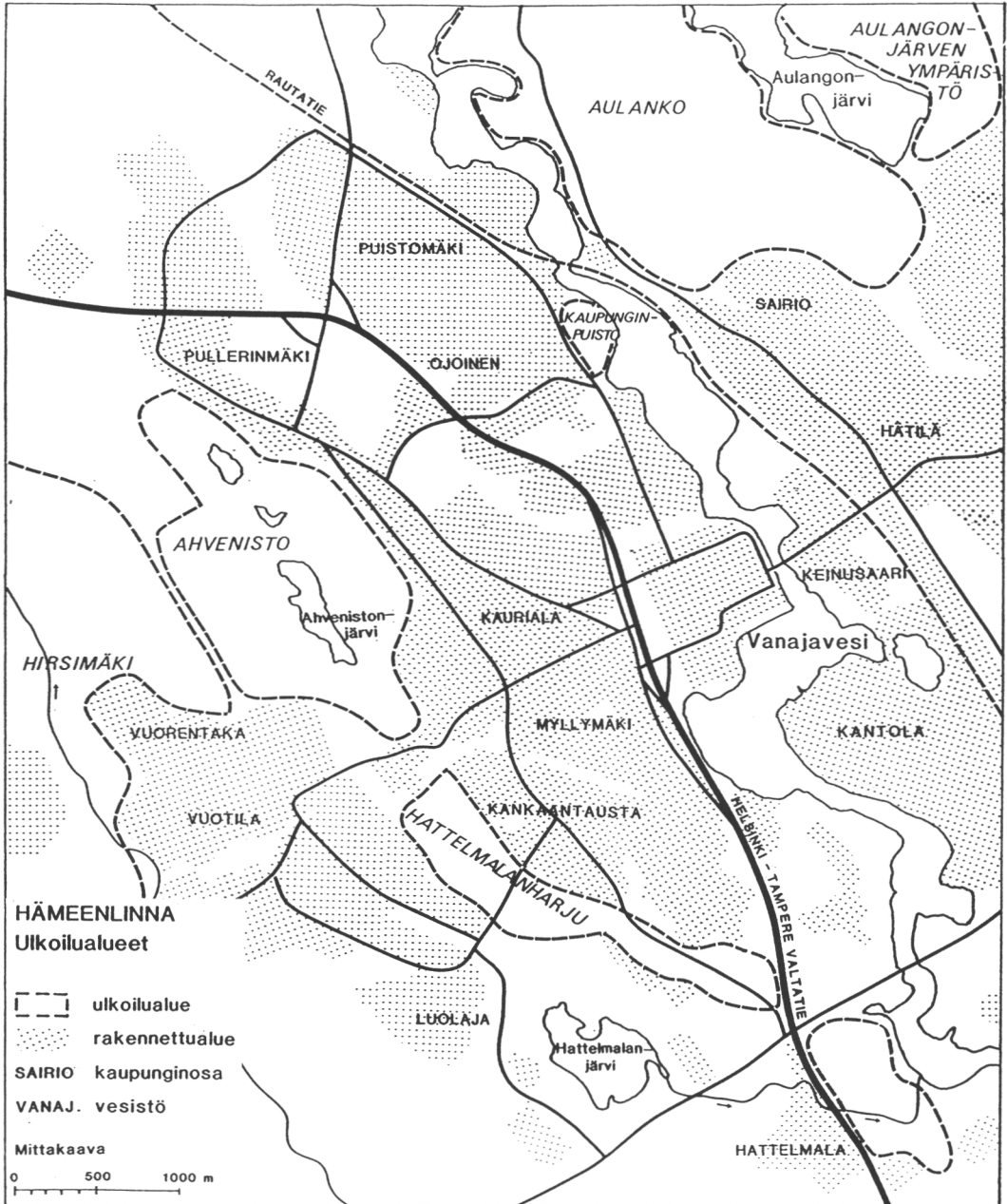
Aulanko ja Ahvenisto ovat Hämeenlinnan kaksi tärkeintä ulkoilualueita. Aulanko sijaitsee kaupungin keskustasta noin 3 km päässä koilliseen Vanajaveden itäpuolella. Aulangon puistometsällä on historiallinen asema suomalaisen puistokulttuurin kehityksessä (Aulangon puistometsä 1984, kuva 1). Sen ansiosta hämeenlinalaisilla on jo kauan ollut erinomaiset ulkoilumahdollisuudet Aulangon alueella. Aulangon ydinalue on luonnonsuojelualuetta, jota hoitaa Metsäntutkimuslaitos, ja puistometsän ympärillä olevia pääasiassa Hämeenlinnan kaupungin hallussa olevia alueita hoitaa kaupungin metsätoimisto ja liikuntatoimisto.

Aulangon puistometsä on pinta-alaltaan noin 100 ha ja sitä ympäröivä ulkoilualue noin 150 ha eli yhteensä Aulangon ulkoilualue on noin 250 ha. Hämeenlinalaiset käyvät ulkoilualueella noin 400 000 kertaa vuodessa (Sievänen 1992b) ja lisäksi puistometsässä vierailee 150-200 000 matkailijaa vuosittain. Liikkumista ohjataan tehokkaasti tiheällä ulkoilutie- ja polkuverkostolla. Aulangon puistometsän alueella sijaitsee kahvila ja kioski. Alueen palvelut ovat tutkimuksen tekemisen aikana kehittyneet voimakkaasti. Kaupungin uusi ulkoilumaja on valmistunut Aulan-kojärven rantaan. Samoin puistometsän alueelle ollaan suunnittelemassa uusia palveluja.

Aulangon luonto on poikkeuksellisen rehevää. Puistometsän monipuolinen kasvillisuus, erikoiset puulajit ja tarhatut linnut lisäävät alueen viehätystä. Puistometsän luontoa hoidetaan intensiivisesti suojelutavoitteiden mukaisesti.

Ahvenisto sijaitsee noin kahden kilometrin etäisyydellä kaupungin keskustasta länteen, ja se on osittain asutuksen ympäröimä. Alueen reunoille on sijoittunut monia kunnallisia palvelulaitoksia. Myös Ahveniston ydinalue on luonnonsuojelualuetta, mutta kaupunki hoitaa aluetta intensiivisesti ulkoilua varten. Ulkoilutie ja polkuver-

kosto on runsas, ja alueella on kesäisin suosittu uimaranta. Vanhan maaumalan rakennukset toimivat ulkoilun tukikohtana. Siellä on mm. kahvila. Ahvenisto on tunnettu siellä sijaitsevasta moottoriradasta ja hiihtostadionista, joissa järjestetään runsaasti valtakunnallisia urheilutapahtumia. Ahveniston maasto on harjualuetta, joten topografialtaan alue on melko vaativa liikunnan harrastamiseen. Alue on pinta-alaltaan noin 200 ha. Ahveniston ulkoilualueelle kohdistuu lähes puoli miljoonaa käyntikertaa vuodessa (Sievänen 1992b).

Kuva 1. Aulangon ja Ahveniston ulkoilualueiden sijainti.

2 Kävijätutkimus

2.1 Kävijätutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä

Aulangon ja Ahveniston kävijätutkimuksen tarkoitus oli ensisijaisesti selvittää ulkoilijoiden mielipiteitä alueiden ympäristön hoidosta ja ulkoilupalveluiden tarjonnasta. Koska kysymyksessä on tyypillinen ulkoilualueen kävijätutkimus, mukaan otettiin kysymyksiä, joilla tutkitaan myös kävijärakennetta.

Hämeenlinnan kahden ulkoilualueen kävijätutkimus käynnistyi Hämeenlinnan metsätoimiston ja liikuntatoimiston aloitteesta. Aulangon puistometsä, joka on Metsäntutkimuslaitoksen hallinnassa, on osa Aulangon ulkoilualueita, joten puistometsän hoidosta vastaava Metsäntutkimuslaitoksen Keski-Suomen hoitoalue oli myös kiinnostunut kävijätutkimuksen suorittamisesta. Koska Aulangon puistometsän matkailijatutkimus (Sievänen 1992a) oli samanaikaisesti suunnitteilla, yhdistettiin Metsäntutkimuslaitoksen ja Hämeenlinnan kaupungin tutkimustarpeet. Aineistoa kerättiin sekä hämeenlinalaisilta ulkoilijoilta että puistonmetsässä vierailevilta matkailijoilta. Tässä raportissa käsitellään vain hämeenlinalaisia ulkoilijoita koskevaa aineistoa.

Tutkimuksen tavoite on selvittää sitä, miten paljon hämeenlinalaiset käyttävät Aulangon ja Ahveniston ulkoilualueita ulkoiluun, mitä he siellä tekevät ja miten hyvin alueet nykyisellään palvelevat käyttäjiään sekä mitä toiveita ja ehdotuksia ulkoilijoilla on alueiden palvelujen ja varustetason parantamiseksi.

2.2 Aineisto ja menetelmät

Aineisto kerättiin haastattelemalla ulkoilualueilla tavattuja ulkoilijoita. Haastattelut tehtiin kesällä 1988 toukokuun ja syyskuun välisenä aikana. Haastattelut suoritti yksi haastattelija. Haastatteluja tehtiin kaikkina viikonpäivinä klo 7.00-20.00 välisenä aikana siten, aamuvuoro ajoittui 7.00-12.00, päivävuo-ro 10.00-16.00 ja iltavuoro 15.00-20.00. Eri viikonpäivät sekä aamu-, päivä- ja iltavuorot jaettiin eri haastattelupisteisiin.

Aulangon ulkoilualueelta valittiin 9 haastattelupistettä alueen sisääntuloväylien ja tärkeimpien polkujen risteyskohdista sekä osa haastatteluista tehtiin puistometsän sisällä näköalatornin ja Joutsenlammen pysäköintialueilla. Ahveniston alueelta valittiin 11 eri haastattelupistettä, joista osa sijoittui sisääntuloväylien ja polkujen varsille ja osa Ahvenistonjärven ympäristöön. Useiden haastattelupisteiden valinnalla ja haastatteluajkojen hajoittamisella siten, että ne kattoivat koko normaalin vuorokauden potentiaalisen ulkoiluaajan, pyrittiin luomaan otantakehikko, jossa ahdollisimman moni ulkoilualan ulkoilija saattoi kuulua otoksen perusjoukkoon. Pääosa haastatteluista saatiin kuitenkin vilkkaimmassa käytössä olevien polkujen risteyksistä ja varrelta. Haastattelupaikat on esitetty liitteessä 1.

Haastatteluun valittiin kaikki haastattelupisteeseen saapuneet ulkoilijat saapumisjärjestyksessä sitä mukaa kuin haastattelijä vapautui edellisestä haastattelusta. Ryhmässä ulkoilevat saivat itse valita yhden vastaajan. Aulangon ulkoilualueelta suoritettiin yhteensä 313 haastattelua ja Ahveniston ulkoilualueelta 234 haastattelua. Haastatteluun pyydettyjen mutta siitä kieltäytyneiden osuus oli alle 5%. Ulkoilijaa haastateltiin vain kerran, vaikka sama ulkoilija saattoi osua useamman kerran potentiaalisesti haastateltavaksi.

Kyselylomake oli valmiiksi strukturoitu, vaikka osa kysymyksistä oli muodoltaan avoimia. Kysymyksiä oli yhteensä 18. Kysymykset koostuivat kolmesta ryhmästä. Ensimmäisessä ryhmässä kysyttiin ulkoilun määrää: kuinka usein henkilö ulkoilee kyseisellä alueella, kuinka suuri osuus henkilön ulkoilusta kohdistuu ko. alueelle, kuinka kauan henkilö viipyy ulkoilualueella ja minkälaista ulkoilua harrastaa. Toisessa ryhmässä kysyttiin mielipiteitä ko. ulkoilualan palveluista ja varusteasosta sekä poluista ja teistä. Kolmanneksi kysyttiin ulkoilumotiiveja ja metsän merkitystä. Lopuksi tiedusteltiin joitakin sosio-ekonomisia taustatekijöitä sekä nimi ja osoite. Osoitteen perusteella saatiin selville asuinalue. Osoitetietoja käytettiin myöhemmin hyväksi koko Hämeenlinnan väestön ulkoilututkimuksessa (Sievänen 1992b). Kyselylomake on liitteenä 2.

Aineiston keräys pyrittiin toteuttamaan siten, että mahdollisimman monet ulkoilualan käyttäjät olisivat voineet potentiaalisesti osua tehtyyn otokseen. Koska ulkoilualan käyttäjistä ei ole rekisteriä, aineiston edustavuutta ei voi tarkasti arvioida. Lisäksi on huomattava, että aineisto edustaa vain kesäkauden kävijöitä. Alueella haastatteluun poimittujen ja koko väestöstä poimittujen alueen käyttäjien eroja tarkastellaan tutkimuksen 3. luvussa, jolloin nähdään joitakin eroja maastossa haastateltujen ja väestöstä poimittujen otosten välillä. Aineiston koko mahdollistaa luotettavien tilastollisten analyysien tekemisen kyselylomakkeen kaikkien kysymysten osalta.

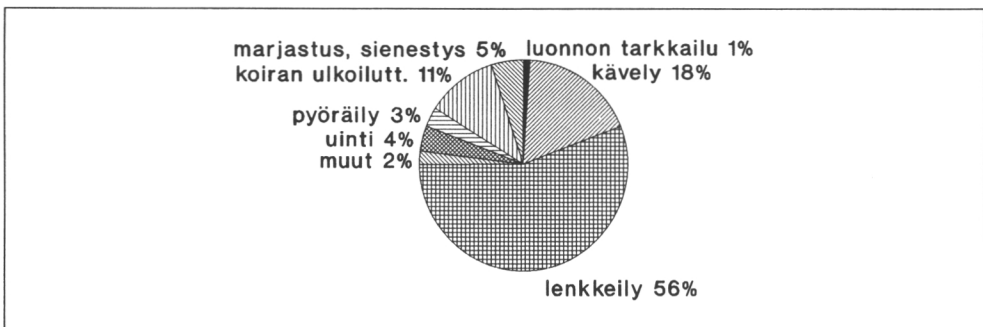
2.3 Aulangon ulkoilun alueen käyttö ja palvelut

Ulkoilun alueen käyttö

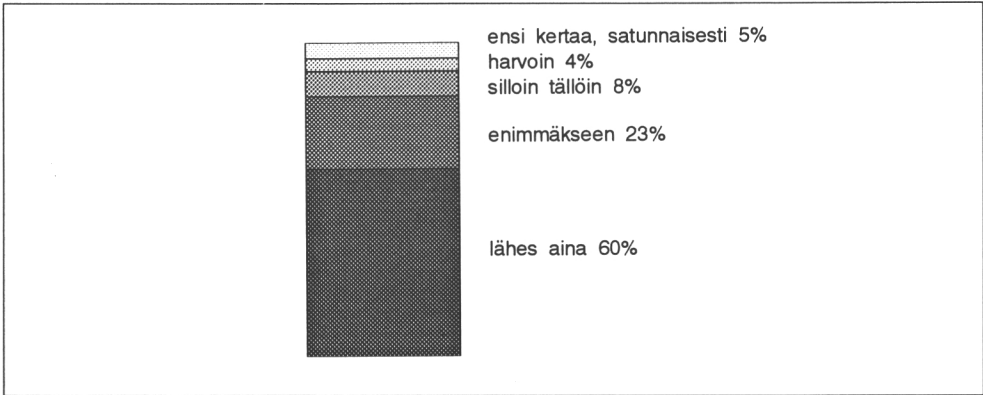
Asutuksen läheisellä ulkoilun alueella juoksulenkkeily (56% haastatelluista) ja kävely (18%) ovat yleisimmät ulkoilun harrastukset. Koiran ulkoiluttaminen, marjastus, sienestys, pyöräily ja uinti ovat muita kesäaikaisia harrastuksia (kuva 2). Varsinkin marjastuksen ja sienestyksen harrastamisen osuus on sidottu melko lyhyeen ajanjaksoon kesäkaudella, joten harrastamisen suhteelliset osuudet eivät sen takia suoraan kuvaa harrastuksen yleisyyttä vaan lähinnä ulkoilun alueen kävijöiden käyntikertojen jakautumista eri harrastuslajien kesken. Aulangon luonnonsuojelualueella on marjastus ja sienestys kielletty, joten se on myös vaikuttanut vastauksiin.

Koiran ulkoiluttajien suhteellinen osuus on yllättävän suuri. Haastattelujen perusteella kävi ilmi koiran ulkoiluttajien ja muiden ulkoilijoiden välinen ristiriita. Kyselyn kohdassa 'mitä haluaisin poistaa alueelta' mainittiin usein koirat. Toisaalta kohtaan 'mitä haluaisin lisää' saatiin mainintoja koira-alueiden tarpeesta (liitteet 3 ja 4).

Aulangon ulkoilun alueella ulkoilutoimintojen jakauma on jokseenkin samanlainen kuin Ahvenistolla (vrt. kuva 14). Uimarannan käyttäjien osuus on samaa suuruusluokkaa, joka osoittaa myös Aulankojärven tärkeyttä uimapaikkana. Uintimahdollisuuksien parantamishdotuksia tuli runsaasti (liite 3).

Kuva 2. Kesäaikaiset ulkoilun harrastukset Aulangon ulkoilun alueella.

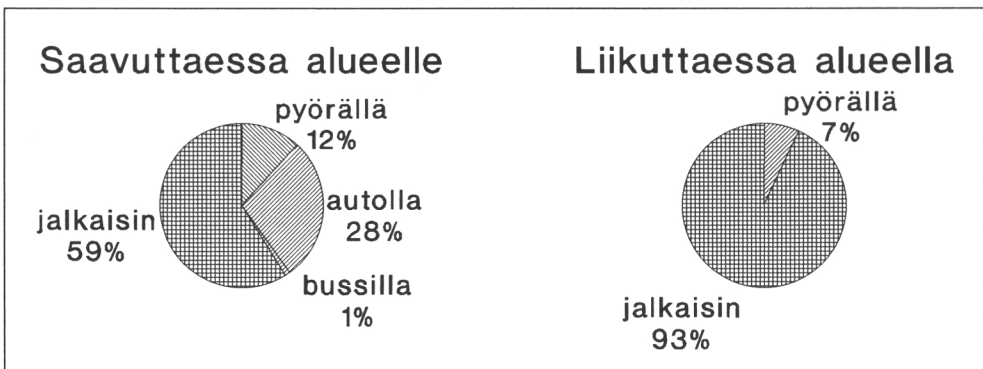

Kuva 3. Ulkoilun alueen käytön "uskollisuus". Ulkoilijalta kysyttiin kuinka suuren osan kaikista ulkoilukerroista hän ulkoilee juuri Aulangon ulkoilun alueella.

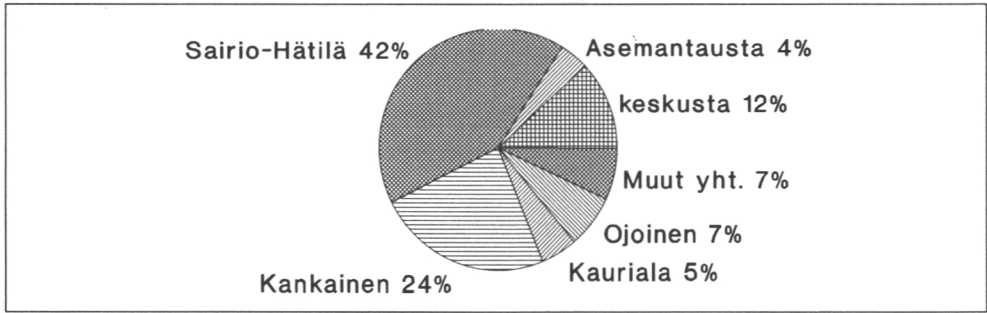
Ulkoilun alueen käyttäjistä 60% käyttää lähes aina samaa ulkoilun aluetta. Vain 17% käy alueella harvaksen tai satunnaisesti (kuva 3). Tällä on merkitystä opastuksen ja viitoituksen kannalta. Opastuksen tarve vähenee mitä paremmin ulkoilijat tuntevat alueen. Tämän perusteella alle 20% alueen käyttäjistä tarvitsee todennäköisesti opastusta.

Valtaosa ulkoilijoista tulee alueelle jalan. Autolla saapuvien osuus on alle kolmannes. Kaikki pyörällä saapuvatkaan eivät pyöräile itse ulkoilun alueella vaan liikkuvat kävellen tai juosten (kuva 4).

Aulangon ulkoilun alueella ulkoilevista enemmistö on läheisten kaupunginosien asukkaita, lähinnä Sairiosta ja Hätilästä, mutta myös Keskustasta tulee melkoinen määrä ulkoilijoita (kuva 5).

Kuva 4. Aulangon ulkoilijoiden liikumistapa saavuttaessa ulkoilun alueelle ja liikuttaessa ulkoilun alueella.

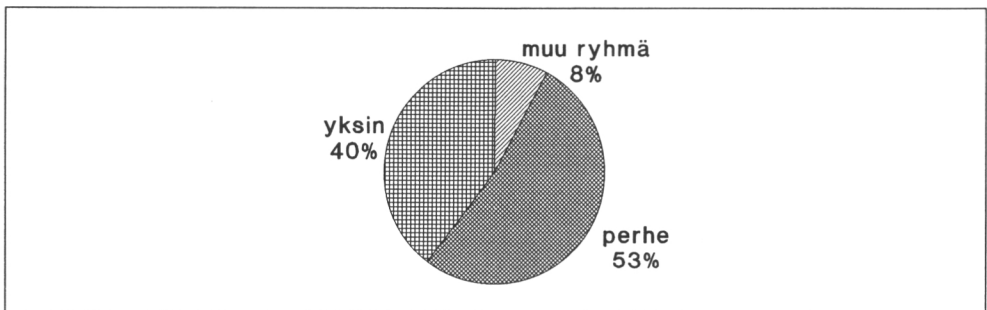

Kuva 5. Aulangon ulkoilijoiden asuinalueet.

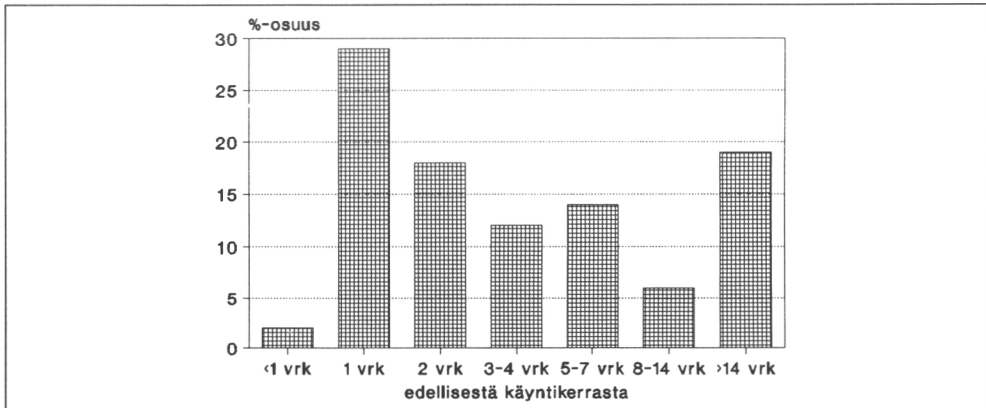
Aulanko on perheiden suosima ulkoilualue, sillä puolet ulkoilijoista tulee alueelle perheen kanssa. Toiseksi suurin ryhmä eli 40% ulkoilijoista on yksin liikkuvia. Aulangolla 80% lenkkeilijöistä tulee alueelle yksin (kuva 6), joista suurin osa on miehiä. Lenkkeilevät miehet näyttävät käyttävän ulkoilualueita enemmän kuin naiset, vaikka yleisesti ei miesten ja naisten välillä ole todettu eroja ulkoiluaktiivisuuden suhteen (Sievänen 1992b ym., vrt. myös Aasetre 1991).

Ulkoilijoiden ulkoiluaktiivisuus on melko korkea Aulangon ulkoilijoiden joukossa. Noin 75% käy Aulangon ulkoilualueella vähintään kerran viikossa (kuva 7). Ulkoiluaktiivisuus ei poikkea aikaisemmissa tutkimuksissa havaitusta aktiivisuudesta suomalaisten keskuudessa (Sievänen 1980, 1984).

Ulkoiluaktiivisuus on aina keskimäärin korkeampi ulkoilualueelta tavattavien ulkoilijoiden keskuudessa kuin koko perusväestön keskuudessa. Ulkoilualueen käyttäjistä aktiivisimmat osuvat todennäköisemmin haastateltavaksi. Tämä nostaa keskimääräistä ulkoiluaktiivisuutta ulkoilualueilla haastateltujen aineistossa (Sievänen 1984).

Kuva 6. Aulangon ulkoilijoiden ulkoiluseura.

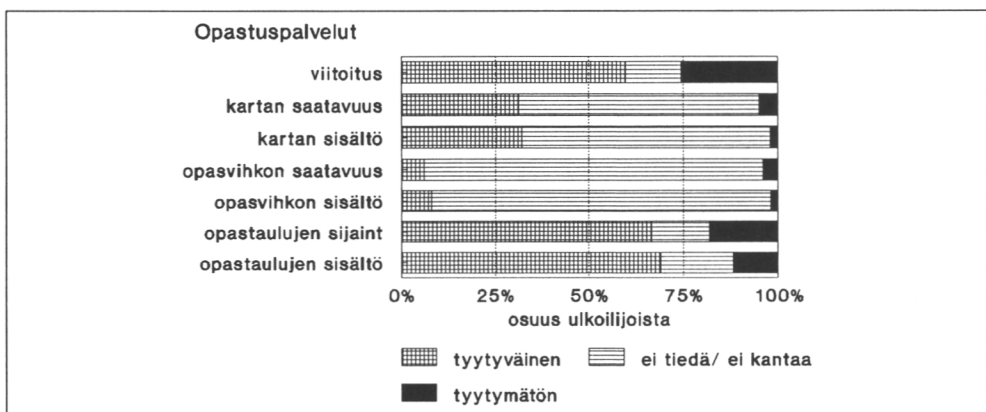

Kuva 7. Ulkoilun useus Aulangon ulkoilualueella. Ulkoilijoiden jakautuminen sen mukaan, kuinka monta päivää on kulunut edellisestä käyntikerrasta Aulangon ulkoilualueella.

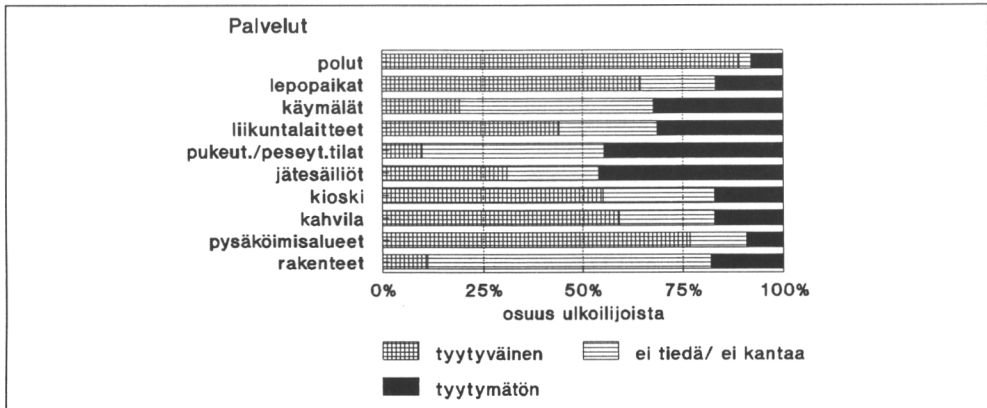
Mielipiteet ulkoilupalveluista

Aulangon ulkoilijat ovat keskimäärin enemmän tyytyväisiä kuin tyytymättömiä ulkoilualueen opastukseen. Viitoituksessa olisi kuitenkin parantamisen varaa, sillä peräti neljännes ulkoilijoista piti sitä heikosti järjestettynä. Myös opastaulujen sijoittelu ja sisältö saivat paljon huomautuksia. Lisäksi kartta ja opasvihko tunnettiin huonosti (kuva 8).

Tyytyväisyyttä opastukseen tarkasteltiin sen myös mukaan, kuuluuko vastaaja alueen säännöllisiin kävijöihin (vähintään 60% ulkoilusta Aulangon ulkoilualueella) vai harvoin alueella käyviin (korkeintaan 40% ulkoilusta Aulangolla). Harvoin alueella käyvät olivat havainneet opastaulujen sijoituksen ongelmalliseksi. Muita

Kuva 8. Aulangolla ulkoilevien mielipiteet alueen opastuksesta.

Kuva 9. Aulangon ulkoilijoiden mielipiteitä alueen palveluista ja varusteista .

mielipide-eroja opastusasioista ei ollut näiden ryhmien välillä. Opastuksesta on hyötyä myös alueen säännöllisille käyttäjille, sillä opastuksen ja viitoituksen parantaminen auttaa ulkoilijaa laajentamaan käyttämäänsä aluetta totutun ulkopuolelle.

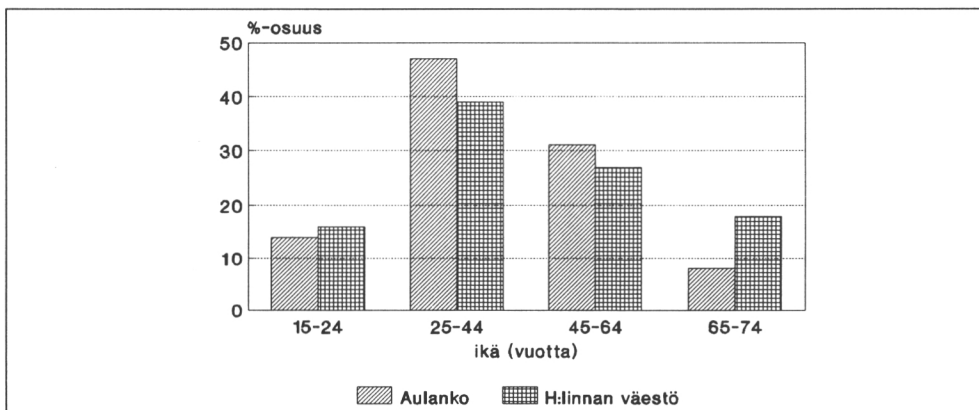
Varustuksista ja palveluista Aulangon ulkoilijat ovat esittäneet tyytymättömyyttä lähinnä käymälöiden, peseytymis- ja pukeutumistilojen ja jätesäiliöiden suhteen (kuva 9). Jonkin verran myös liikuntalaitteet, lepopaikat, kioskki ja kahvila ovat aiheuttaneet arvostelua. Polut ja pysäköintialueet ovat olleet tyydyttäviä.

Lenkkeily on ulkoiluharrastuksista yleisin. Lenkkeilyyn sopivien ulkoiluteiden ja polkujen tarjonta on siksi ensisijainen palvelu ulkoilijoiden enemmistölle. Vaikka polkuihin oltiin yleensä ottaen tyytyväisiä, valituksen aiheita ja parannusehdotuksia tuli runsaasti (liite 3).

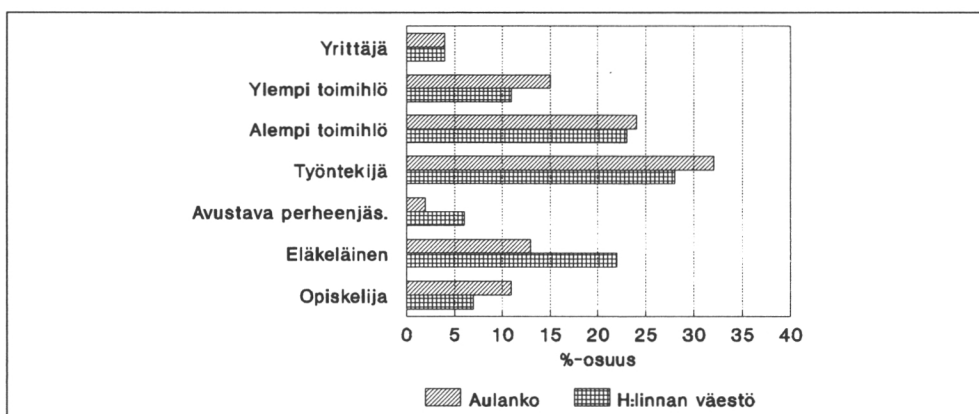
Säännöllisesti Aulangolla ulkoilevat olivat selvästi kriittisempiä lepopaikkojen, käymälöiden, pukeutumis- ja peseytymistilojen ja jätesäiliöiden suhteen kuin harvemmin alueella käyvät. Sen sijaan liikuntalaitteisiin säännölliset kävijät olivat tyytyväisempiä kuin harvoin kävijät.

Kävijärakenne

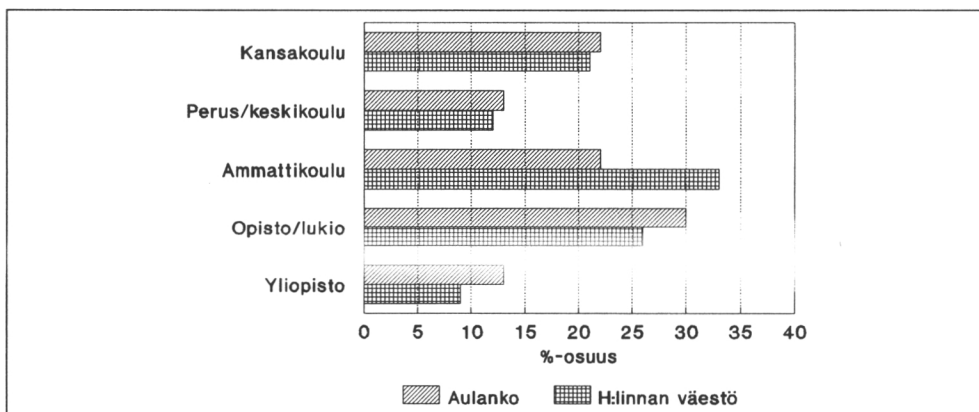
Aulangon alueella haastateltujen ulkoilijoiden kävijärakenne poikkeaa selvästi Hämeenlinnan väestörakenteesta. Ulkoilualan aktiivisten käyttäjien joukossa on selvästi enemmän miehiä kuin naisia, keski-ikäisiä on enemmän kuin väestössä keskimäärin, ylempiä toimihenkilöitä ja opiskelijoita on enemmän sekä koulutustaso on korkeampi kuin väestössä keskimäärin (kuvat 10-13).

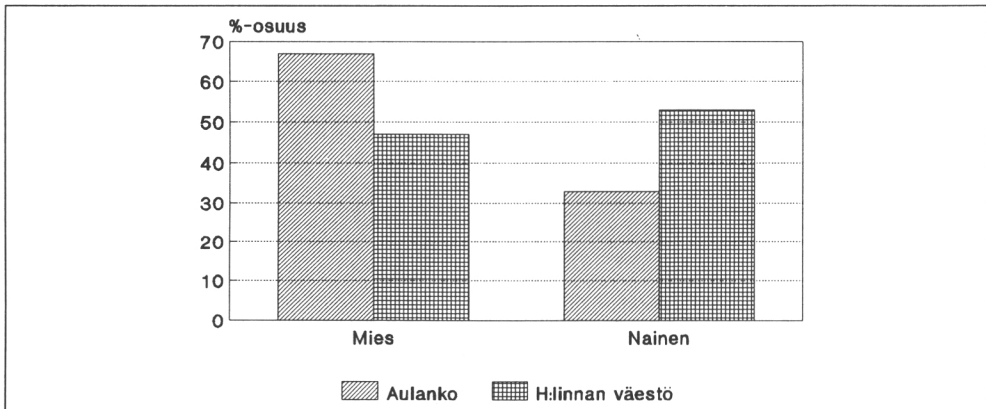
Kuva 10. Aulangon ulkoilijoiden ikäjakauma.

Kuva 11. Aulangon ulkoilijoiden jakautuminen sosiaalisen aseman mukaan.

Kuva 12. Aulangon ulkoilijoiden jakautuminen koulutuksen mukaan.

Kuva 13. Miesten ja naisten osuudet Aulangon ulkoilijoiden joukossa.

2.4 Ahveniston ulkoilualueen käyttö ja palvelut

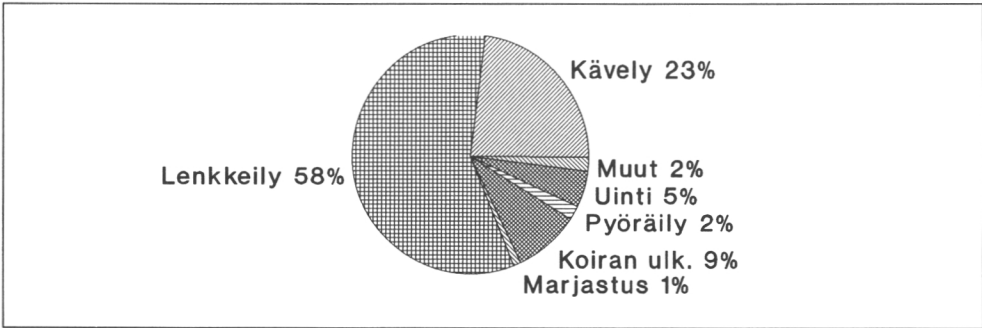
Ulkoilualueen käyttö

Ulkoiluharrastusten jakauma on Ahvenistolla jokseenkin sama kuin Aulangollakin (kuva 14). Lenkkeilyn valta-asema heijastelee varmasti niin tämän päivän ulkoilun luonnetta eli kuntoilupainotteista ulkoilua kuin myös maaston ominaisuuksia. Ahveniston ulkoilualueella on tavallista suuremmat ja jyrkemmät korkeuserot. Maasto on varsin vaativa niin juoksijalle kuin kävelijälle. Kävelijät, etenkin vanhemmat ikäluokat, eivät ehkä kaipaa näin vaativaa maastoa vaan hakeutuvat muualle.

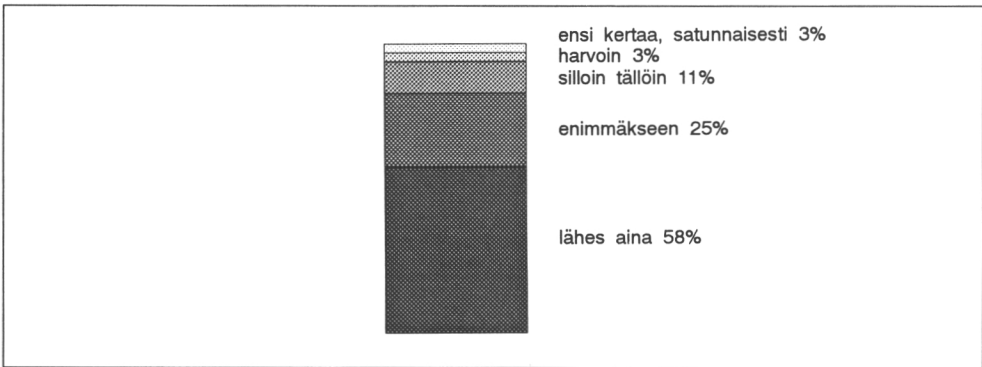
Ahveniston ulkoilijat ovat uskollisia omalle alueelleen (kuva 15). Vaikka Ahvenisto on ominaisuuksiltaan vetovoimainen ulkoilualue varsinaiset ulkoilukäyttäjät ovat pääsääntöisesti läheisillä asuinalueilla asuvia. Ulkoilijat tulevat Ahvenistolle keskustasta, Kaurialasta ja Myllymäestä (kuva 16).

Jalkaisin alueelle saapuvien ja alueella liikkuvien osuus Ahvenistolla on jopa hieman suurempi kuin Aulangolla (kuva 17). Pyörällä ulkoilualueella liikkuu hyvin vähän väkeä. Siihen vaikuttaa varmasti maaston rasittavuus. Pyöräilyn vähäisyys ehkäisee polkujen kulumista, mikä on hyvä asia. Autolla tulijoita on eniten Keskustasta ja Ojoisten alueelta.

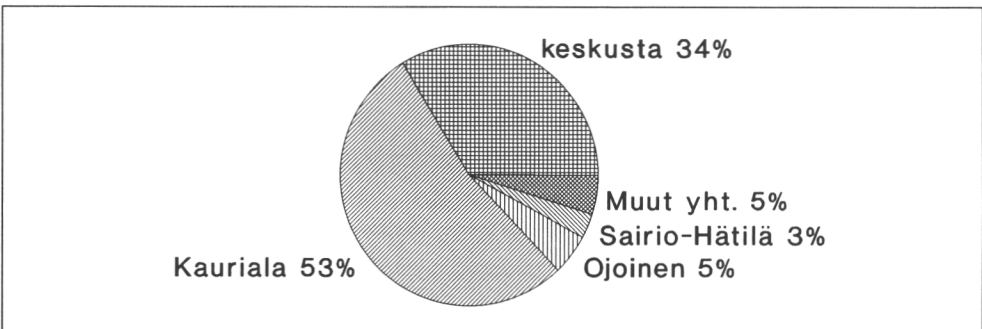
Ulkoilun harrastus on Ahvenistolla lenkkeilyn yleisyyden seurauksena yksinäistä puuhaa (kuva 18).

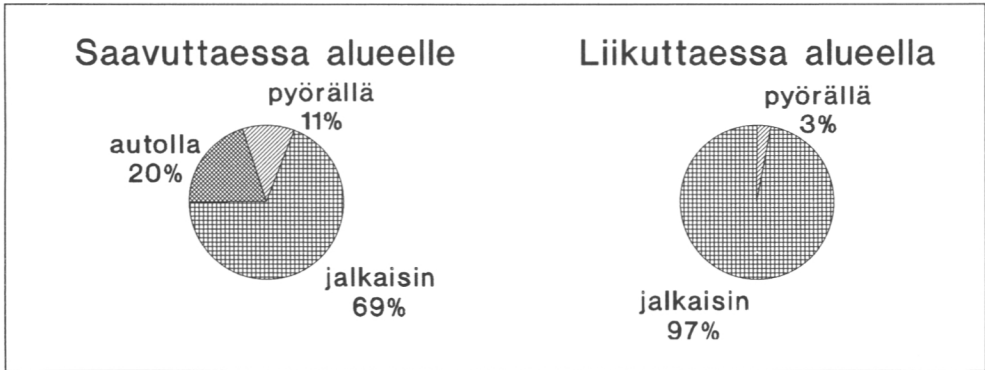
Kuva 14. Kesäaikaiset ulkoiluharrastukset Ahveniston alueella.

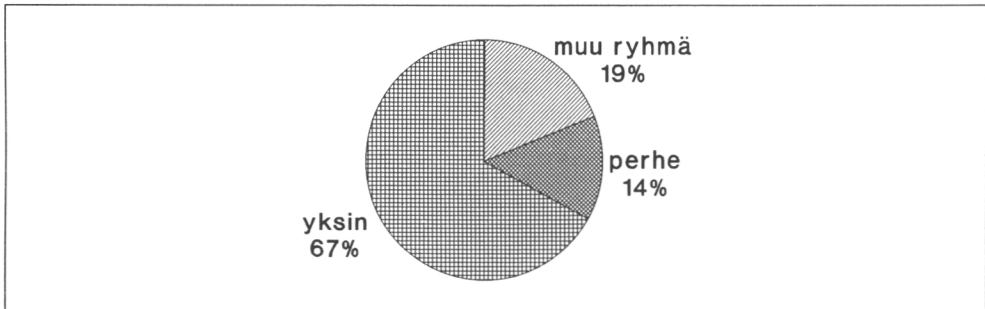
Kuva 15. Ulkoilualueen käytön "uskollisuus". Ulkoilijalta kysyttiin kuinka suuren osan kaikista ulkoilukerroista hän ulkoilee juuri Ahveniston ulkoilualueella.

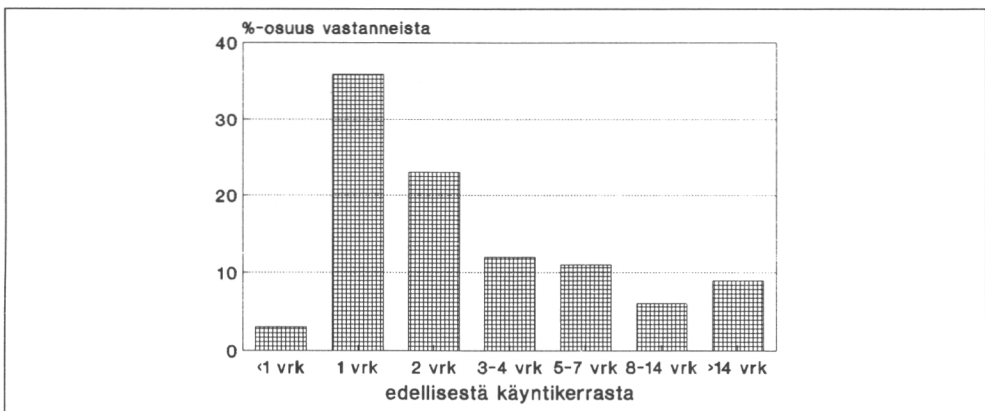
Kuva 16. Ahveniston ulkoilijoiden asuinalue.

Kuva 17. Ahveniston ulkoilijoiden liikumistapa saavuttaessa ulkoilualueelle ja liikuttaessa ulkoilualueella.

Kuva 18. Ahveniston ulkoilijoiden ulkoiluseura.

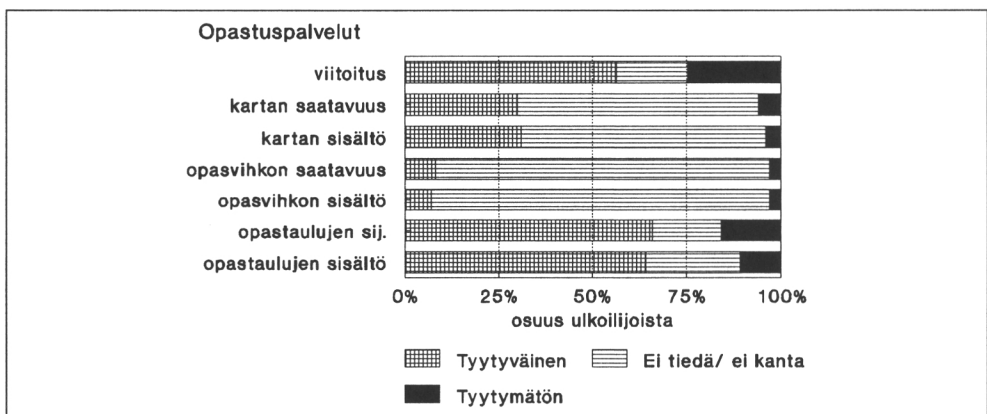
Kuva 19. Ulkoilun useus Ahveniston ulkoilualueella. Ulkoilijoiden jakautuminen sen mukaan, kuinka monta päivää on kulunut edellisestä käyntikerrasta Ahveniston ulkoilualueella.

Ahveniston ulkoilijat ovat erittäin aktiivisia ulkoilun harrastajia: 85% on ulkoillut Ahvenistolla viimeksi kuluneen viikon aikana, 75% ulkoilee keskimäärin kaksi kertaa viikossa, ja 40% joka päivä (kuva 19). Tämä jakauma heijastelee aktiivisuuden huippukautta, touko-syyskuuta. Ahveniston ulkoilijoiden aktiivisuus heijastelee kuntoilun yleistä rytmiä eli lenkkeilijät ovat melko säännöllisiä harrastuksessaan.

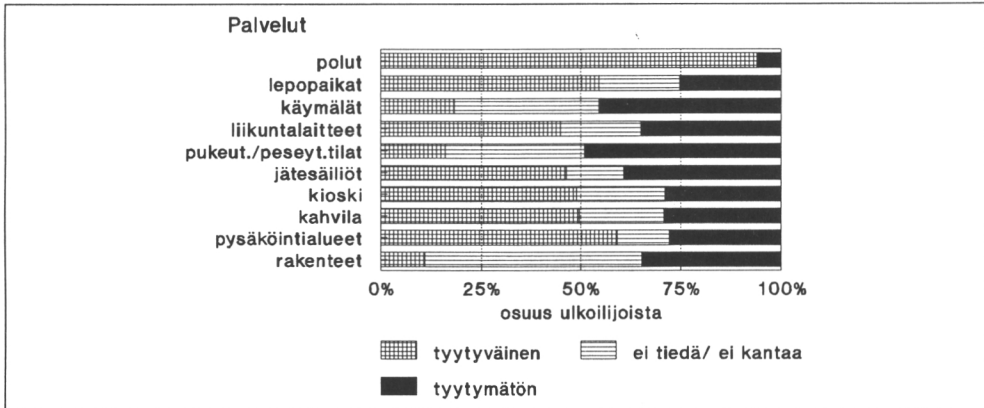
Mielipiteet ulkoilupalveluista

Ahveniston ulkoilijoiden mielipiteet olivat opastuksesta varsin epävarmoja (kuva 20). Selvimmin tyytyväisiä oltiin opastauluihin. Suurin osa (2/3) ulkoilijoista ei joko tuntenut karttaa ja opasvihkoa tai ei ainakaan osannut antaa omaa arviotaan niiden tasosta. Yli puolet ulkoilijoista ilmoitti, että viitoitus oli toteutettu tyydyttävästi. Viitoitukseen oli tyytymättömiä kuitenkin 25% ulkoilijoista. Niitä ulkoilijoita, jotka todennäköisemmin ovat opastuksen tarpeessa (kuva 15) eli harvoin alueella kävijät, oli noin 17% ulkoilijoista. Usein alueella liikkuvistakin monet (eli lähes 10% aktiivikävijöistä) toivoi viitoituksen parantamista.

Ahveniston ulkoilijat olivat tyytymättömiä palveluihin ja varustukseen (kuva 21). Tyytyväisiä oltiin lähinnä vain polkuihin. Ahvenistolla polkuihin oltiin jopa tyytyväisempiä kuin Aulangolla. Sen sijaan selvästi tyytymättömpiä oltiin käymälöihin sekä pukeutumis- ja peseytymistiloihin. Valituksen aiheita olivat monet löytäneet melkein kaikista muistakin palveluista, joskin tyytyväiset olivat enemmistönä. Vanhan maaumalan huonosta kunnosta oltiin selvästi tietoisia (liite 4).

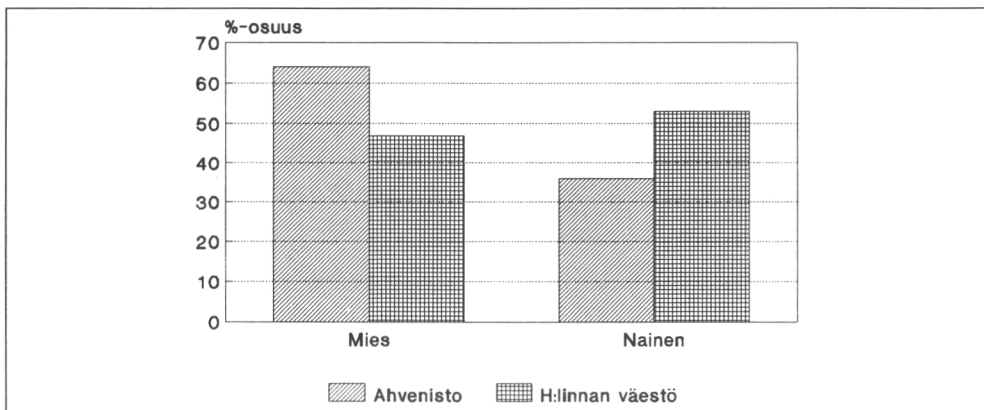
Kuva 20. Ahvenistolla ulkoilevien mielipiteet opastuksesta.

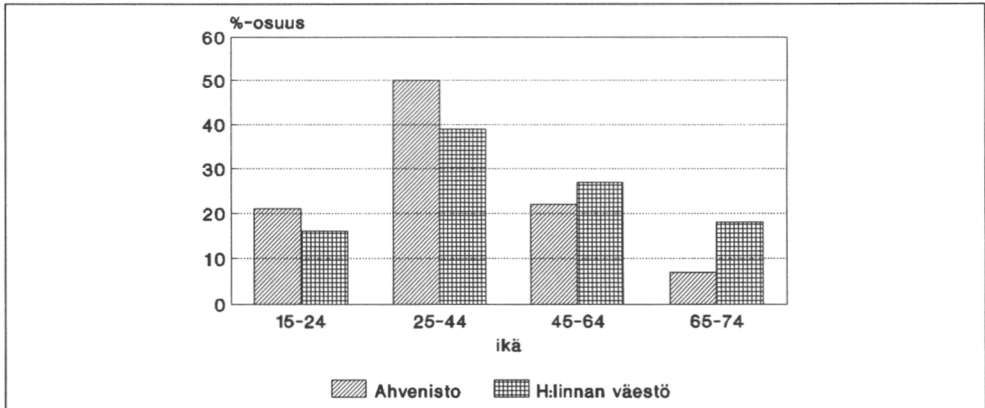
Kuva 21. Ahvenistolla ulkoilevien mielipiteet palveluista ja varusteista.

Kävijärakenne

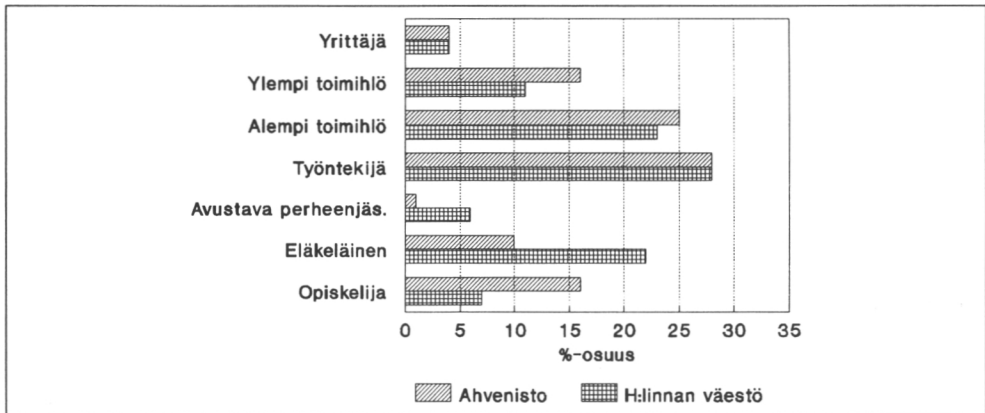
Ahveniston ulkoilualueen kävijärakenne poikkeaa samansuuntaisesti koko Hämeenlinnan väestöstä kuin Aulangon kävijät. Ahvenistolla on kuitenkin nuorten osuus kävijöistä huomattavasti suurempi kuin Aulangolla. Ikärakenteesta johtuen sosiaalisen aseman ja koulutuksen jakaumat ovat erilaiset. Ahveniston kävijöiden joukossa on suhteellisesti enemmän ammattikoulutason koulutuksen saaneita sekä opiskelijoita (kuvat 22-25).

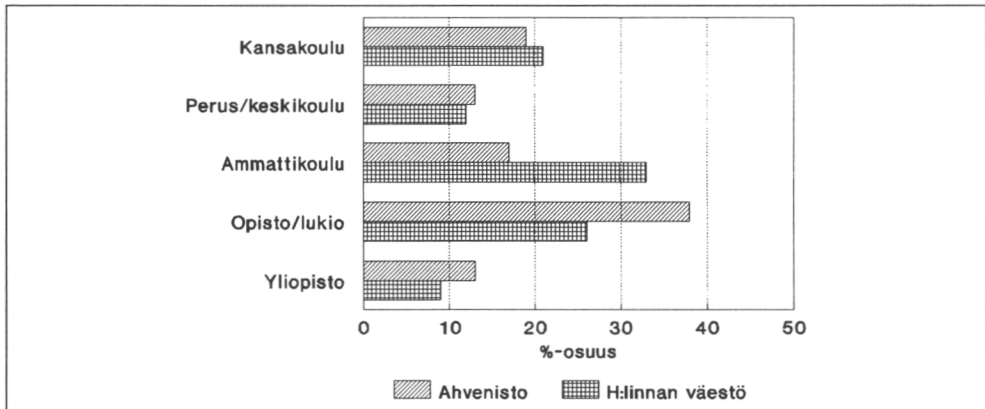
Kuva 22. Miesten ja naisten osuudet Ahveniston ulkoilijoiden joukossa.

Kuva 23. Ahveniston ulkoilijoiden ikäjakauma.

Kuva 24. Ahveniston ulkoilijoiden jakautuminen sosiaalisen aseman mukaan.

Kuva 25. Ahveniston ulkoilijoiden jakautuminen koulutuksen mukaan.

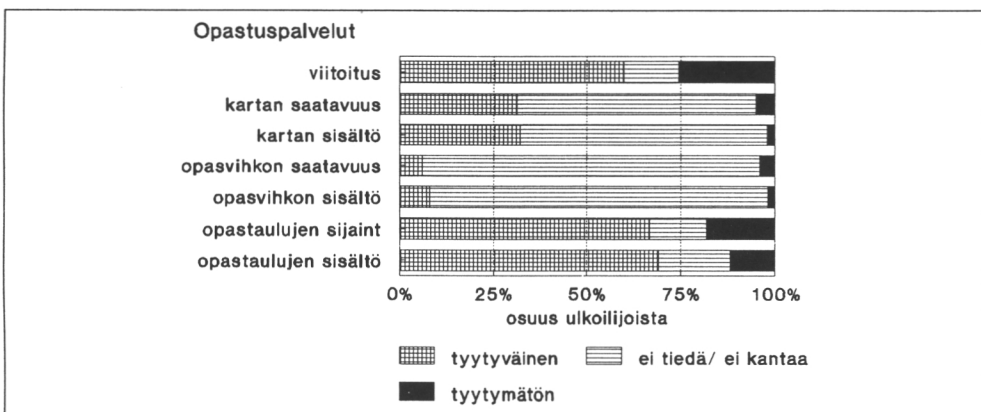
2.5 Ulkoilualueilla haastateltujen mielipiteet

Seuraavassa tarkastellaan hämeenlinnaisten ulkoilijoiden ulkoilualueiden käyttöä ja mielipiteitä opastuksesta, palveluista ja varustetasosta yhdistäen Aulankoa ja Ahvenistoa koskevat vastaukset.

Ulkoilijoilta kysyttiin, miten hyvin opastus oli heidän mielestään järjestetty (kuva 26). Suurin osa ulkoilijoista oli varsin tyytyväisiä viitoitukseen, mutta tyytymättömien määrä on kuitenkin suuri (25 %). Viitoitus kaipaa kehittämistä. Karttojen ja opasvihkojen olemassaolon ja sisällön tuntemus on heikkoa. Toisaalta niiden puuttettakaan ei erityisemmin valitettu. Opastaulut tunnettiin huomattavasti paremmin, ja niiden sekä sijaintiin että sisältöön enemmistö oli tyytyväisiä. Tyytymättömyyden ilmaisujakin tuli, erityisesti sijoittelu kaipaa tarkistusta.

Ulkoilijat eivät tunteneet karttoja ja opasvihkoja. Mielipiteistä karttojen ja opasvihkojen (luontopolkuoppaiden) laadusta ei tämän tutkimuksen perusteella voida sanoa paljonkaan. Opastuspalveluista tiedottaminen ja niiden saatavuus olisi ilmeisesti järjestettävä tehokkaammin.

Kuvassa 27 ulkoilijat antavat arvionsa palvelujen ja varustuksen tasosta. Ulkoilualueiden palveluista ja varustuksesta tuli varsin monipuolista palautetta. Palvelut ja varusteet tunnettiin melko hyvin. Vain rakenteet, käymälät ja pukeutumis- ja peseytymistilat olivat noin neljännekselle ulkoilijoista tuntemattomia.

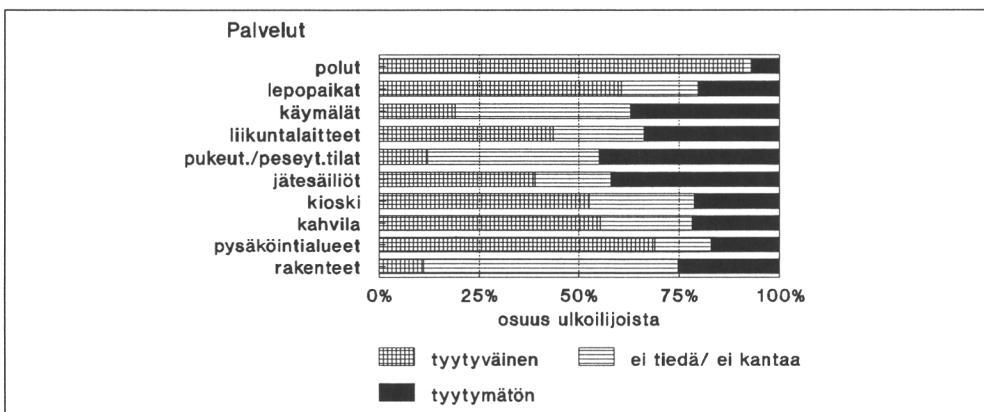

Kuva 26. Ulkoilijoiden mielipiteet opastuksesta.

Lähes varauksettoman tunnustuksen saivat polut. Niihin oli 90% ulkoilijoista tyytyväisiä. Kun ulkoilijat jaettiin kävelijöihin ja juoksijoihin sen mukaan, mitä he ilmoittivat pääasiassa tekevänsä ulkoilualueella, suhtautumisessa palveluihin havaittiin joitakin eroja. Esimerkiksi polkujen kuntoon suhtautuivat juoksijat kävelijöitä kriittisemmin. Pysäköintialueisiin ja lepopaikkoihin oltiin enimmäkseen tyytyväisiä. Lepopaikoista valitti 20% ulkoilijoista, joka on suuri ryhmä. Lepopaikkojen puutetta valittivat kävelijät hieman juoksijoita enemmän. Yli 65-vuotiaat valittivat lepopaikoista muita ikäryhmiä useammin, joten vanhemman väen tarpeet ovat jossain määrin tyydyttämättä tässä suhteessa. Vanhemman väen ulkoilu kohdistuu lähelle asuntoa. Asuntoalueiden läheisillä ulkoilualueilla tulisikin olla riittävästi lepopaikkoja, jotka tulisi sijoittaa ulkoilualan reunoille asuntoalueiden välittömään läheisyyteen.

Kioski ja kahvila palveluista oltiin varsin montaa mieltä. Voittopuolisesti niihin oltiin tyytyväisiä, mutta silti tyytymättömyyttä ilmaisi viidennes ulkoilijoista. Roskakoreihin ja muihin jätesäiliöihin oltiin jonkun verran enemmän tyytymättömiä kuin tyytyväisiä. Roskakorien puutteen olivat huomanneet erityisesti kävelijät. Samoin liikuntalaitteisiin suhtauduttiin pääasiassa kahdella eri tavalla. Hieman suurempi joukko oli niihin tyytyväisiä, mutta varsin moni (34%) oli tyytymätön. Iän vaikutus näkyy. Tyytymättömyys lisääntyi mitä nuoremmista ulkoilijoista oli kyse.

Kaikkein tyytymättömiä oltiin käymälöihin ja pukeutumis- ja peseytymistiloihin. Tämä asenne on yhtäläinen niiden puutelistojen ja toiveiden kanssa, joita saatiin ulkoilijoilta (liitteet 3 ja 4). Käymälöistä ja pukeutumis- ja peseytymistiloista valittavat ulkoilijaryhmät olivat nuoria aikuisia, etupäässä miehiä, jotka harrastavat lenkkeilyä.

Kuva 27. Ulkoilijoiden mielipiteet ulkoilualan palveluista ja varustuksesta.

Hämeenlinnaisten ulkoilijoiden keskuudessa tyytyväisyys lepopaikkoihin laski koulutustason noustessa. Samoin viitoitusta ja opastusta sekä polkujen kuntoa arvioi kaikkein koulutetuin kävijäryhmä eli akateemisesti koulutetut ankarimmin. Esimerkiksi hyvin koulutetut tunsivat kartta-asiat suhteellisesti parhaiten, ja olivat muita koulutusryhmiä tyytymättömpämpiä.

Ulkoilupalvelujen ja ulkoilualueiden varustustason suhteen koulutus lisää tietoisuutta ja odotuksia. Väestön koulutustaso on kaikkein aikaa kohoamassa, joten tämä on yksi näkökohta ulkoilualueiden kehittämisen kannalta. Tulevaisuuden ulkoilijat odottavat parempia palveluja.

2.6 Ulkoilualueilla haastateltujen ulkoilumotiivit

Ulkoilumotiivien voidaan sanoa kuvaavan sellaisia psyykkisiä tarpeita, jotka saavat ihmiset hakeutumaan erilaisten ulkoiluharrastusten pariin. Voidaan puhua myös ulkoilukokemusten tuomien tulosten syväanalyysistä (Knopf 1983). Ulkoilumotiivit ovat pitkälti samanlaisia kuin muiden vapaa-ajan vieton ja harrastamisen motiivit (esim. Crandall 1980). Ulkoilumotiiveja voidaan tarkastella erilaisina motiiviryhminä (Driver 1977, Knopf et al. 1973). Ensimmäiseen motiiviryhmään sisältyvät ulkoilun tarjoamat fyysisen ympäristön tuottamat hyödyt. Tärkeimpiä niistä on mahdollisuus ulkoilussa ja luonnonympäristössä olemiseen. Ulkoilualueella käymisen motiiveja ovat raitis ilma sekä ympäristö lepoon tai liikunnan harrastamiseen.

Toiseksi ulkoilu antaa mahdollisuuden kosketukseen luonnon kanssa: nauttia luonnon kauneudesta, rauhasta ja hiljaisuudesta, tarkkailla ja oppia luonnon tapahtumista, eläimistä ja kasveista. Luontoon liittyvät motiivit ovat erittäin tärkeitä ulkoilun harrastamiselle. Kolmantena ryhmänä ovat yleensä vapaa-ajan viettämiseen liittyvät motiivit kuten mielekäs tekeminen, harrastaminen tai ajan kuluttaminen. Ne ovat myös merkittäviä perusteita ulkoiluun osallistumiselle.

Sosiaalisten tarpeiden tyydyttäminen on erittäin tärkeä vapaa-ajan motiivi, ja sillä on myös jonkun verran merkitystä ulkoiluharrastamiselle. Yhdessä oleminen ja tekeminen perheen ja ystävien kanssa tai mahdollisuus olla yksin ovat perusteita monille erilaisille ulkoiluharrastuksille. Viidentenä motivaatioryhmänä on itsensä kehittäminen tai omaan persoonaan liittyvien tunteiden hankkiminen. Tällaisia ovat haasteen tai riskin ottaminen, voimien koetus, tietojen, taitojen ja kykyjen kehittäminen ja testaaminen sekä itsetunnon kohottaminen tai omien arvojen testaa-

minen (Knopf 1983). Monet ulkoiluharrastukset edesauttavat identiteetin luomisessa ja persoonallisten taipumusten esiintuomisessa. Ulkoilun avulla korostetaan omaa persoonallisuutta ja luodaan omaa elämäntyyliä.

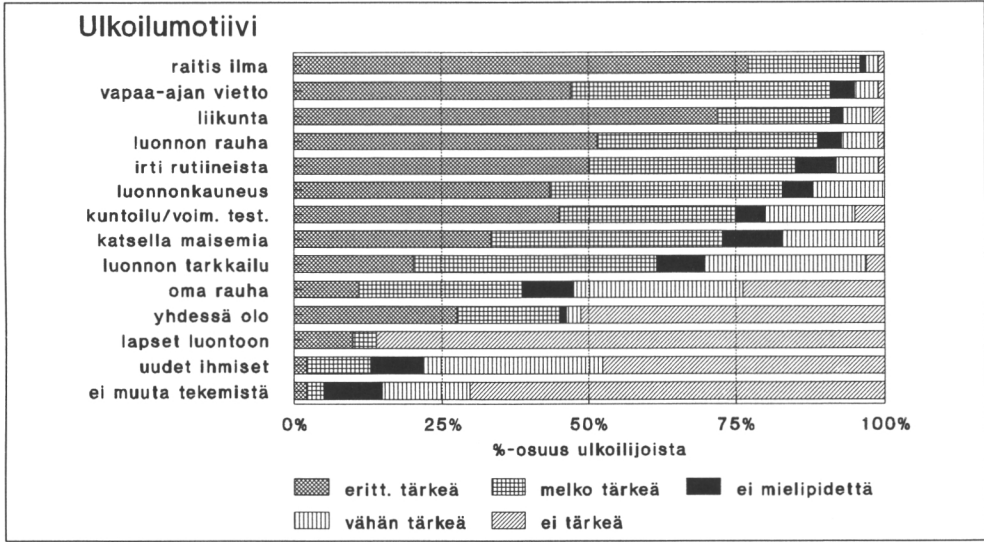
Hämeenlinalaisilta ulkoilijoilta kysyttiin heidän ulkoilun tarkoitustaan sekä mielipidettä metsän merkityksestä kaupunkiympäristössä. Ulkoiluharrastukset metsäisillä ulkoilualueilla jakautuivat seuraavasti (Aulanko ja Ahvenisto yhteensä): kävely 21 %, juoksulenkkeily 56 %, marjastus 2 %, sienestys 1 %, koiran ulkoiluttaminen 10 %, uinti 5 % sekä muut harrastukset yhteensä 2 %.

Ulkoilu kaupunkiympäristössä on sidottu niihin ulkoilu ympäristön tarjoamiin mahdollisuuksiin (tarjontaan), jotka ovat kunkin ulkoilijan saavutettavissa. Näin ulkoilun motiivitkin ovat rajoittuneita ja sopeutuneita vallitseviin olosuhteisiin. Ulkoilun motiivit ovat erilaisia kaupungin läheisillä metsäalueilla ja kaukaisissa erämaissa. Myös yhtäläisyyksiä löytyy. Toisaalta ulkoilun motiivit ovat varsin samanlaisia kuin yleensä monien muiden vapaa-ajan harrastusten motiivit.

Ulkoilijoilta kysyttiin, mitkä asiat ovat tärkeitä, kun he ulkoilevat kaupungin ulkoilualueilla. Ulkoilijalle annettiin 14 valmista vastausvaihtoehtoa (kuva 28). Jokaista ulkoilumotiivia pyydettiin arviomaan siltä pohjalta, kuinka tärkeä peruste se oli kyseiselle ulkoilukerralle.

Tärkeimmät ulkoilumotiivit kaupungin läheisillä metsäalueilla olivat liikunta, raitis ilma ja mielekkään vapaa-ajan viettäminen. Vastaajista yli 90 % piti niitä erittäin tärkeinä syinä ulkoilun harrastamiseen haastatteluhetkellä. Lähes yhtä tärkeä asema (80 % vastanneista) oli kontaktilla luontoon (luonnon rauha ja kauneus) sekä irtaantumisen arkipäivän rutiineista. Jokseenkin tärkeäksi koettiin myös luonnon rentouttava vaikutus sekä mahdollisuus luonnon tarkkailuun. Myös kunnon kohottamisella ja voimien testaamisella on suuri merkitys.

Ulkoilumotiivien merkitys erilaisille ulkoiluharrastuksille vaihtelee. Tämän aineiston pohjalta voitiin tarkastella kävelijöitä ja juoksulenkkeilijöitä toisiinsa. Juoksulenkkeilyn harrastajat antoivat kävelijöitä enemmän painoa liikunnan saamiselle sekä kunnon kohottamiselle ja voimien testaamiselle. Kävelijät taas korostivat juoksijoita enemmän maisemien katselun, luonnonrauhan ja luonnon kauneuden merkitystä. Kävelijät antoivat painoa myös perheen tai ystävien kanssa yhdessä ololle. Sen sijaan yleisten vapaa-ajan vieton motiivien merkitys oli samanlainen sekä kävelijöille että juoksijoille.

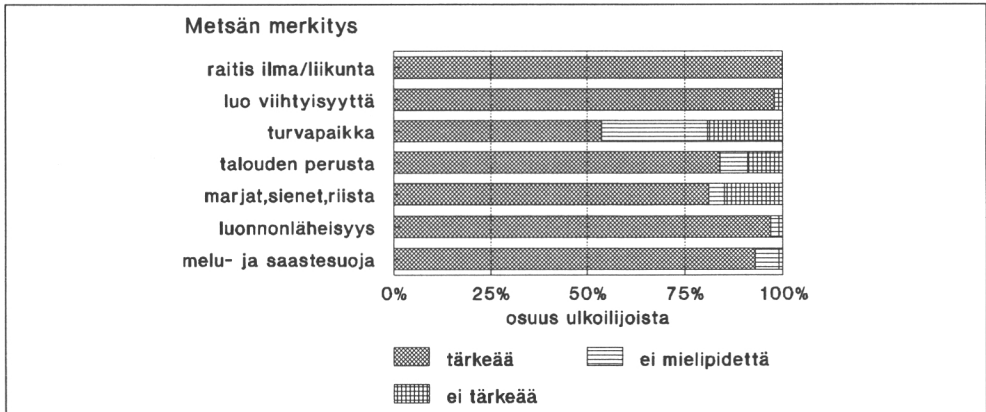

Kuva 28. Ulkoilualueella haastateltujen hämeenlinnalaisten ulkoilijoiden mielipiteitä siitä, mikä ulkoilussa on tärkeää.

Tämän tutkimuksen ulkoilijat jakautuivat selvästi kahteen leiriin siinä suhteessa, miten he suhtautuivat ulkoiluun sosiaalisena tapahtumana. Toiset pitivät tärkeänä sitä, että voivat olla yhdessä perheen tai ystävien kanssa. Toisille yksin olo oli tärkeä peruste. Nyt on muistettava, että tarkasteltavat tulokset koskevat vain sitä ulkoilukertaa, jolloin ulkoilijaa on haastateltu. Ulkoilijan motiivit voivat vaihdella tilanteesta toiseen ja paikasta toiseen, ja vieläpä eri ulkoiluharrastusten välillä. Merkittävää on kuitenkin se, että ulkoiluharrastus tarjoaa tilaisuuden sekä yksinoloon että sosiaaliseen kanssakäymiseen tarpeen mukaan.

Useissa vapaa-aikaan liittyvissä tutkimuksissa on esitetty kolme vapaa-ajan harrastamisen motiivityyppiä, joilla näyttää olevan keskimäärin vähäinen merkitys ulkoilun harrastamiselle tämän aineiston valossa. Nämä ovat uusien sosiaalisten kontaktien luominen, lasten sosiaalistaminen harrastustoimintaan (tässä tapauksessa luontoharrastuksiin) sekä tyhjän ajan tappaminen (Crandall 1980).

Lasten sosiaalistamistarve on luonnollisesti huonosti sopiva motiivi yksinään lenkkeilemässä oleville, joita oli tämän aineiston enemmistö. Niille haastatelluille, jotka olivat haastatteluajankohtana ulkoilemassa lasten kanssa, lasten sosiaalistaminen ja perheen kanssa yhdessäolo olivat erittäin tärkeitä motiiveja. Kosketus luontoon oli muutoinkin vahvempi motiivi lapsiperheille kuin muille ulkoilijoille.

Kuva 29. Ulkoilualueella haastateltujen hämeenlinnalaisten suhtautuminen metsäluontoon kaupungissa.

Yksi tärkeimmistä ulkoiluharrastamisen perusteista kaupunkiympäristössä on liikunta. Se osoittaa, että luontoympäristö tarjoaa monipuolisen ja mielenkiintoisen ympäristön liikunnan harrastamiselle. Kaupungin ulkoilualueita kehitettäessä nämä molemmat näkökohdat on siten pidettävä mielessä. Alueiden on tuettava liikunnan harrastamista, mutta tarjottava samalla luontoelämyksiä. Luontoelämysten tärkeimpiä perusedellytyksiä ovat ympäristön rauhallisuus (hyvä, raitis ilma, hiljaisuus ja visuaalisesti häiriötön ympäristö) ja viihtyisyys (esteettisyys) sekä luonnon antamat virikkeet.

Ulkoilualueiden palvelujen ja varusteiden suunnittelua ja rakentamista varten on tärkeää tietää, mitä eri ulkoilijaryhmät alueelta hakevat. Palvelujen ja varusteiden tulee vastata ulkoilijoiden tarpeita. Toisaalta palvelujen ja varusteiden avulla voidaan ohjata kävijöitä alueen kehittämis- ja käyttötavoitteiden mukaiseen käyttäytymiseen. Tämä on tärkeää sekä Aulangon että Ahveniston ulkoilualueella, missä osalla aluetta on luonnonsuojelutavoitteita. Samoin palvelut ja varusteet tulee sijoittaa niin, että eri ulkoilijaryhmät eivät häiritse toisiaan. Esimerkiksi lenkkipolkujen ja kävelyreittien sijoittelu, liikuntalaitteiden ja lepopaikkojen sijoittelu sekä opastuksen järjestämisen pitäisi tehdä siten, että lepoa ja luonnonrauhaa hakevat voitaisiin erottaa aktiivisesti liikkuvista.

Hämeenlinnalaisten ulkoilijoiden mielipiteitä metsän merkityksestä kaupunkiympäristössä kysyttiin seitsemällä valmiilla vaihtoehdolla. Vaihtoehdot edustavat metsän monipuolisia hyötyjä kaupunkiympäristössä. Metsän tuottamia hyötyjä ovat ulkoilu-ympäristö, luontoympäristö, suoja melulta ja saasteilta (esimerkiksi liikenteen aiheuttamilta pölyhaitoilta), marjastus, sienestys sekä puuntuotanto. Kuvasta 29 esitetään vastausten jakautuminen.

Kaikkiin esitettyihin vaihtoehtoihin haastatellut ulkoilijat suhtautuivat hyvin myönteisesti. Ainoat epävarmuutta aiheuttaneet vaihtoehdot olivat metsän turvapaikka-ajatus sekä metsäntuotteiden tarjonta. Kysymys tähtäsi lähinnä kaupunkimetsän merkityksen arvioimiseen, mutta todennäköisesti useimmat vastaajat ajattelivat metsää yleensä. Varsinkin puuntuotannon arvostamisen ei luulisi kuuluvan kaupunkimetsän kuvaan. Useimmat kaupunkilaiset ymmärtävät kuitenkin Suomen metsien puuntuotannon tärkeyden.

3 Väestöpohjatutkimus

3.1 Väestöpohjatutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehävä

Ulkoilun alueen koko kävijäkunnasta ja erityisesti alueen potentiaalisista käyttäjistä on vaikea tehdä tutkimuksia haastattelemalla ainoastaan alueella kävijöitä. Kävijätutkimuksen aineiston kerääminen haastattelemalla alueilla tavattavia henkilöitä on luonteva ja yleinen tapa, mutta tekemällä pelkästään niin sanottuja maastohaastatteluja ulkoilun alueella ei kaikista kävijäryhmistä kuitenkaan saada tietoa. Myös monet tutkittavat tekijät, kuten käyntikertojen useus ja ulkoiluharrastusten jakautuminen, saattavat kuvata korostetusti haastateltujen henkilöiden joukkoa, eivät kaikkia kävijöitä (Sievänen 1984). Haastattelumenetelmällä tavoitetaan huonosti sellaisia henkilöitä, jotka käyvät alueella harvoin tai joiden käyttö ajoittuu tavallisimpien vuorokauden aikojen tai vuodenaikojen ulkopuolelle. Aulangon ja Ahveniston haastattelututkimus tehtiin kesäkuukausien aikana, joten haastatteluun osui pääasiassa aktiiviset kesäkauden kävijät.

Maastossa haastatellut henkilöt eivät edusta useinkaan koko kävijäkuntaa myöskään sen vuoksi, että yleensä ei kävijäkunnan kokoa ja jäseniä tunneta. Ja vaikka kävijäkunnan koko ja sijainti suurinpiirtein tunnettaisiinkin, ulkoilun alueen kävijäkunnasta on vaikea tehdä luotettavaa satunnaisotantaa, kuten voidaan tehdä koko väestöstä suoritettaessa otanta väestörekisteristä. Jos halutaan tietoa muista kuin ulkoilun alueen aktiivisista kävijöistä, on käytettävä muita menetelmiä kuin maastohaastattelua, esimerkiksi väestötason kävijätutkimusta.

Väestötason kävijätutkimuksen perusjoukkona on koko kunnan tai ulkoilun alueen vaikutusalueen (esim. seudun) väestö. Kyseistä tutkimusta voidaan kutsua ulkoilun alueen väestöpohjatutkimukseksi. Väestöpohjatutkimuksella selvitetään ulkoilun alueen aktuaalista ja potentiaalista kävijärakennetta, väestöpohjana olevan joukon ulkoilukäyttämiseen liittyviä muuttujia, kuten ulkoilun useutta, mielipiteitä ulkoilun alueen palveluista, varusteista ja ympäristönhoidosta, mahdollisia ulkoiluun liittyviä arvoja, asenteita ja odotuksia sekä ulkoilun alueen käyttöön liittyviä ongelmia ja esteitä. Väestöpohjatutkimukset tehdään koko väestöstä poimitusta otosjoukosta joko postikysely- tai haastattelumenetelmällä.

Väestöpohjatutkimuksen etu on se, että sillä tavoitetaan suurempi joukko alueen käyttäjistä kuin mitä voidaan tavoittaa tekemällä haastatteluja ulkoilualueella. Maastohaastattelujen etu on taas se, että maastossa voidaan kysyä yksityiskohtaisempia mielipiteitä tutkimuksen kohteena olevasta alueesta kuin mitä voidaan tehdä väestötasolla ulkoilijoita lähestyttäessä. Tutkimusongelmasta ja kysymysten laadusta riippuu kumpi lähestymistapa soveltuu paremmin. Perusteellisessa ulkoilututkimuksessa käytetään molempia lähestymistapoja.

Ulkoilualueen väestöpohjaa ja ulkoilualueen aktiivista kävijäjoukkoa (maastossa haastateltuja) voidaan vertailla tarkastelemalla, mitä ja miten voimakkaita eroja on näiden kahden joukon välillä. Koska maastohaastattelun avulla tehty kävijätutkimus on usein yksinkertaisin tapa tehdä nopeita selvityksiä yksittäisten hankkeiden tarpeisiin, tarvitaan tietoa siitä, missä määrin maastohaastattelun tulokset vastaavat mahdollisesti koko kävijäkunnan käyttäytymistä ja mielipiteitä. Väestöpohjatutkimuksen ja kävijätutkimuksen tulosten vertailu auttaa arvioimaan maastohaastattelutulosten käyttökelpoisuutta (vrt. Manfredo 1984).

Aulangon ja Ahveniston ulkoilualueilla tehtyä haastattelututkimusta seurasi postikyselytutkimus, jonka päätaavoite oli selvittää koko Hämeenlinnan väestön ulkoilualueiden käyttö ja ulkoilukäyttäytymisen peruspiirteitä. Postikyselytutkimuksen päätulokset on raportoitu toisaalla (Sievänen 1992b). Tässä raportissa selostetaan postikyselyaineiston Aulangon ja Ahveniston ulkoilualueita koskevat tulokset.

Postikyselytutkimuksen tarkoitus oli selvittää Aulangon ja Ahveniston ulkoilualueiden väestöpohjan rakennetta sekä väestöpohjaa edustavan joukon mielipiteitä ulkoilualueiden palveluista ja ympäristönhoidosta. Postikyselyllä todennäköisesti tavoitettiin myös sellaisia henkilöitä, joita oli vaikea tavoittaa maastossa tehdyssä haastattelussa. Tutkimusasetelma kattoi kaikki kaupungin ulkoilualueet, joten asetelman yleisyydestä johtuen Aulangon tai Ahveniston potentiaalisia käyttäjiä ei pystytty erikseen selvittämään. Harvoin alueella kävijät edustavat jossain määrin potentiaalisia kävijöitä, joten tämän postikyselytutkimuksen voidaan katsoa olevan väestöpohjatutkimuksen vaatimuksien mukainen.

Toiseksi postikysely aineisto sisältää vertailuaineiston. Sama kyselylomake lähetettiin sekä maastossa haastatelluille että väestöstä pöimituille otoshenkilöille. Vertailun tarkoituksena on tutkia sitä, eroaako alueella haastateltujen joukko jotenkin niistä alueen kävijöistä, jotka voidaan tavoittaa postikyselytekniikan avulla.

3.2 Aineisto ja menetelmät

Tässä raportissa tarkastelun kohteena olevan väestötason aineiston eli koko Hämeenlinnan väestöstä poimitun otosjoukon muodostavat ne henkilöt, jotka ilmoittivat ulkoilevansa Aulangon tai Ahveniston ulkoilualueilla. He edustavat kyseisillä ulkoilualueilla aktiivisesti tai potentiaalisesti ulkoilevien joukkoa, joita tässä kutsutaan ulkoilualueen väestöpohjaa edustavaksi joukoksi. Postikyselylomake lähetettiin myös ulkoilualueilla haastatetuille henkilöille, joita tässä raportissa kutsutaan vertailuryhmäksi. Aineistojen kuvaus on tehty raportissa Hämeenlinnan ulkoilututkimus (Sievänen 1992b).

Vertailuryhmän vastaajat edustavat siis aktiiviulkoilijoita, ja väestötason otoksen vastaajat ulkoilevan väestön sitä osaa, joka käy ainakin joskus (tässä vähintään kerran vuodessa) Aulangolla ja Ahvenistolla.

Aulangon ulkoilualueen väestötason otoksen vastaajien määrä aineistossa on 353 henkilöä ja Ahveniston 345 henkilöä (postikyselytutkimuksen vastaajien kokonaismäärä 663 henkilöä). Vertailuryhmässä vastaavasti Aulangon aineistossa on 213 henkilöä ja Ahveniston aineistossa 189 henkilöä (kokonaismäärä 273 henkilöä).

Laajahkosta postikyselyaineistosta tässä raportissa tarkastellaan Aulangon ja Ahveniston ulkoilualueiden kävijärakennetta kuvaavia muuttujia sekä ulkoilualueen metsänhoitoa, ulkoilureittejä ja ulkoilualueen palvelu- ja varustetasoa koskevia mielipiteitä. Kysymykset ovat liitteessä 5.

3.3 Ulkoilualueiden väestöpohja ja kävijät

3.3.1 Kävijärakenne

Väestön ulkoilukäyttäytymistä selittävät monet väestörakennetta kuvaavat tekijät. Voidaan ajatella, että väestö jakautuu ulkoilutarpeiltaan erilaisiin ryhmiin, jotka on identifioitava ulkoilualueen kävijäjoukosta. Kävijäryhmien kuvaus perustuu usein perinteisiin sosioekonomisiin taustatekijöihin, vaikka ryhmittelyn taustalla piilee monia muita tekijöitä kuten ulkoilumotiivit, persoonallisuustekijät sekä kulttuuriset arvot (Sievänen 1990).

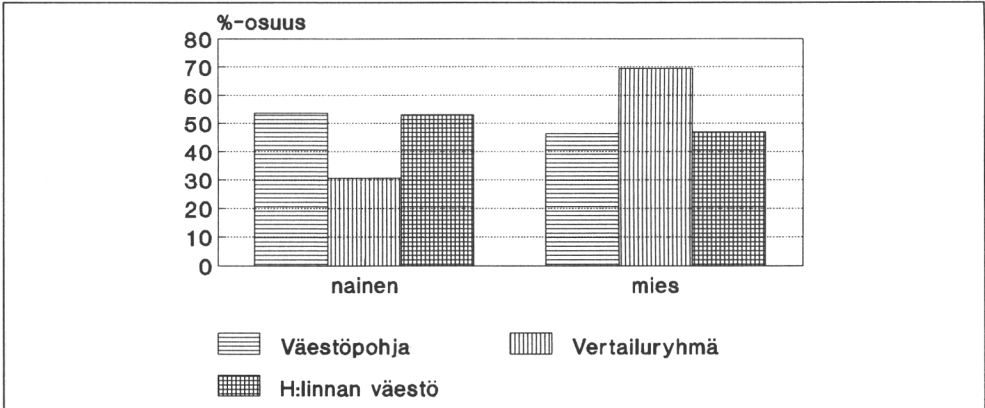
Aulangon ja Ahveniston ulkoilualueiden kävijöitä kuvaillaan seuraavien sosioekonomisten muuttujien mukaan: ulkoilijan sukupuoli, ikä, koulutus, sosiaalinen asema, työssä käynti, perheolot sekä eräät vapaa-aikaan ja käytettävissä oleviin resursseihin liittyvät tekijät. Varsinaisia kävijäryhmiä ei ole muodostettu. Samalla vertaillaan myös väestötason ulkoilijoiden ja vertailuryhmän sosioekonomisten taustatekijöiden eroja sekä ulkoilualueiden käyttäjiä koko Hämeenlinnan väestöön niiden muuttujien kohdalla, kun vertailukelpoisia tietoja on ollut saatavilla.

3.3.2 Aulangon ulkoilualueen väestöpohja ja kävijät

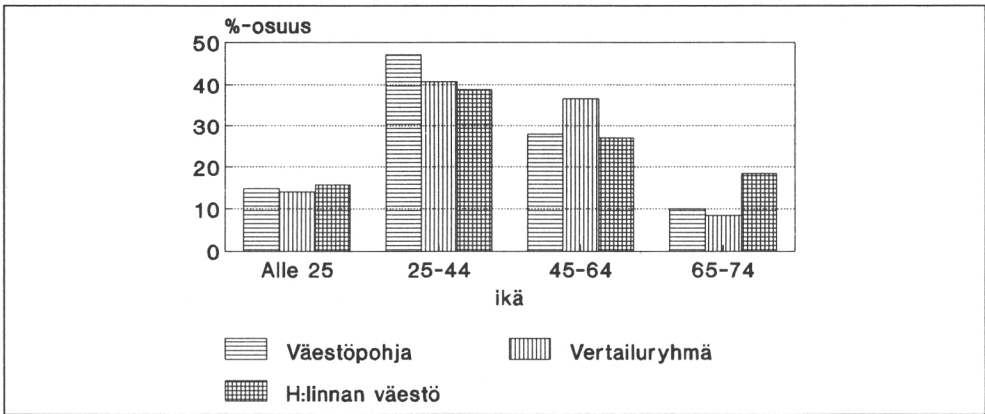
Aulangon ulkoilualueen väestöpohja on naisvoittoinen samassa suhteessa kuin koko Hämeenlinnan väestö (kuva 30) eli sukupuolijakauma on lähes sama kuin koko väestössä. Sen sijaan vertailuryhmässä on miesten enemmistö, joka kuvaa ulkoilualueilla tavattavien haastateltujen jakaumaa.

Aulangon väestöpohja on nuorempi kuin väestö keskimäärin tai vertailuryhmä (kuva 31). Aktiivisten ulkoilijoiden joukko on hieman keskimäärin iäkkäämpiä eli he kuuluvat vanhempaan keski-ikäisten ryhmään. Nuorten keski-ikäisten osuus on väestöpohjassa suurin ryhmä. Se todennäköisesti käy alueella keskimääräistä harvemmin. Nuoria ja vanhuksia on kävijöiden joukossa vähemmän kuin heitä on koko Hämeenlinnan väestössä.

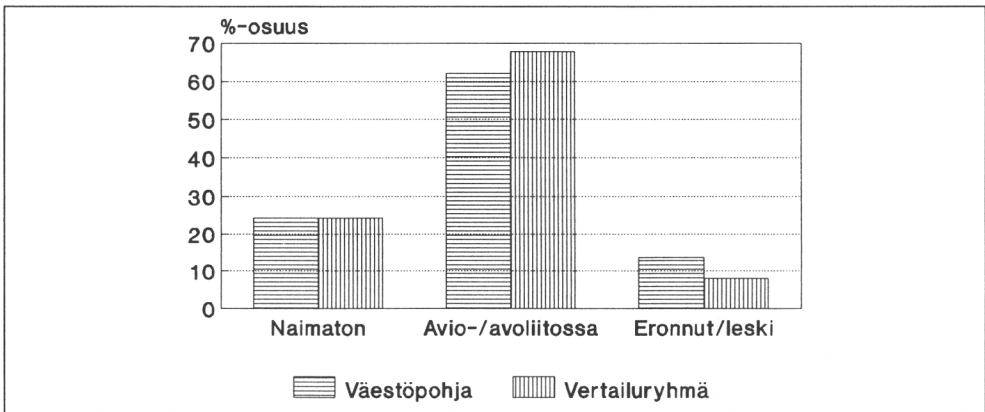
Siviilisäätö on tekijä, joka on jokseenkin samalla tavalla jakautunut sekä väestöpohjassa että vertailuryhmässä (kuva 32).

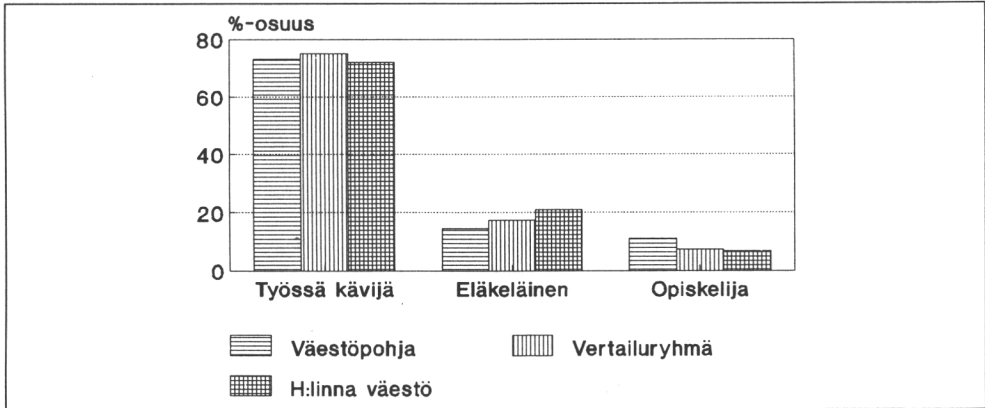
Kuva 30. Aulangon ulkoilualueen väestöpohjan, aktiiviulkoilijoiden ja Hämeenlinnan väestön jakautuminen sukupuolen mukaan.

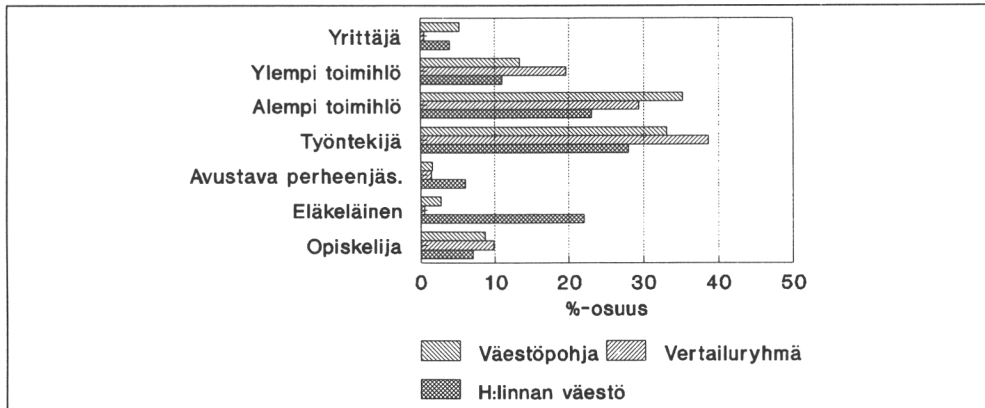
Kuva 31. Aulangon ulkoilualueen väestöpohjan, aktiiviulkoilijoiden ja Hämeenlinnan väestön ikäjakaumat.

Kuva 32. Aulangon ulkoilualueen väestöpohjan ja aktiiviulkoilijoiden jakautuminen siviilisäädyn mukaan.

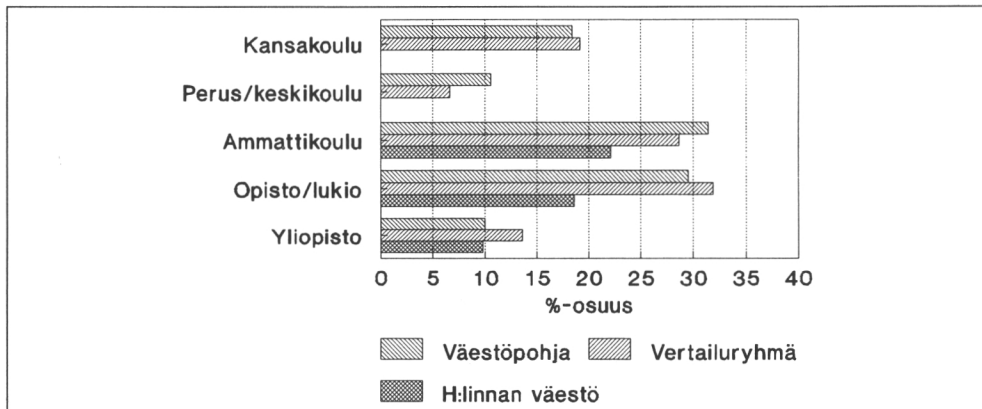
Kuva 33. Aulangon ulkoilualueen väestöpohjan, aktiiviulkoilijoiden ja Hämeenlinnan väestön työssä käynti.

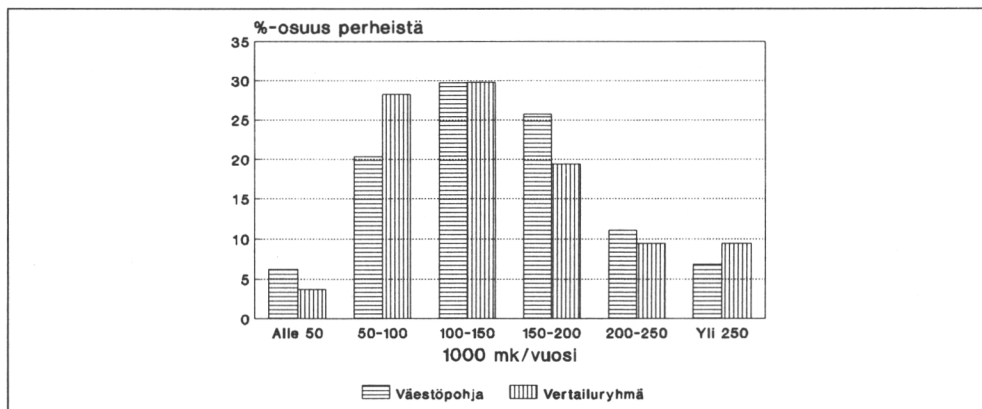
Kuva 34. Aulangon ulkoilualueen väestöpohjan, aktiiviulkoilijoiden ja Hämeenlinnan väestön jakautuminen sosiaalisen aseman mukaan.

Aulangon kävijöiden joukko on työssäkäynnin suhteen hyvin verrannollinen koko väestöön (kuva 33). Opiskelijoita on hieman enemmän ja eläkeläisiä hieman vähemmän kuin koko väestössä. Sosiaalista asemaa kuvaava jakauma on tehty ammatin perusteella (kuva 34). Suurin osa eläkeläisistä on sijoitettu sosiaaliluokkiin aikaisemman ammatin perusteella.

Sosiaalisen aseman perusteella aktiivisiin ulkoilijoihin kuuluu jonkun verran enemmän ylempiä toimihenkilöitä ja työntekijöitä kuin heitä on väestöpohjassa, ja vastaavasti ulkoilualueen väestöpohjaan eniten alempia toimihenkilöitä. Koko väestön joukossa työntekijöitä on 28%, alempia toimihenkilöitä 23% ja ylempiä toimihenkilöitä 11%, ja eläkeläiset ovat omassa ryhmässään, joita on noin 22%. Koko

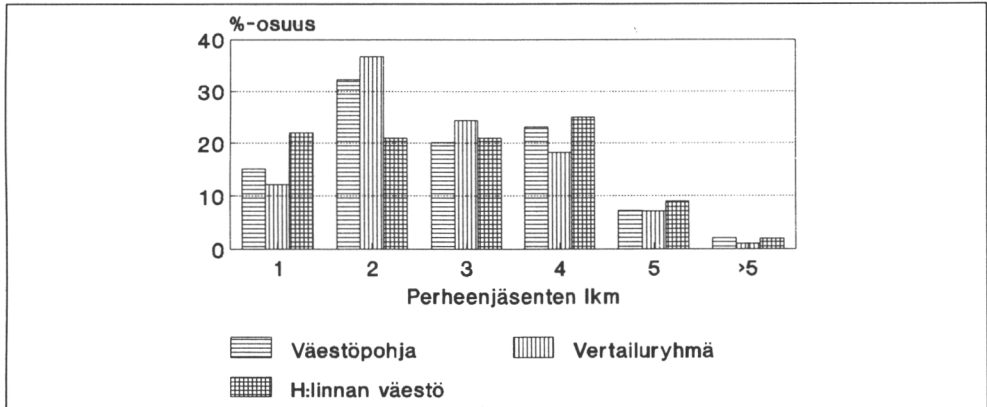
Kuva 35. Aulangon ulkoilalueen väestöpohjan, aktiiviulkoilijoiden ja Hämeenlinnan väestön jakautuminen koulutuksen mukaan.

Kuva 36. Aulangon ulkoilalueen väestöpohjan ja aktiiviulkoilijoiden tulojakautumat.

postikyselyaineisto jakautui sosiaalisen aseman mukaan siten, että työntekijöitä oli 29%, alempia toimihenkilöitä 28%, ylempiä toimihenkilöitä 10%, eläkeläisiä 20%, opiskelijoita 7% ja loput yrittäjiä ja kotiäitejä (yht. 6%), eli postikyselyaineisto kokonaisuudessaan on varsin edustava otos Hämeenlinnan väestöstä sosiaalisen aseman perusteella.

Eläkeläisten lievä aliedustus ulkoilalueen väestöpohjassa johtunee siitä, että Aulanko on todennäköisesti vaikeasti saavutettavissa pääosalle eläkeikäisistä hämeenlinnalaisista varsinkin, jos henkilöllä ei ole autoa käytettävissä. Osittain eläkeläisten osuuden vähyys voi johtua kyselytekniikasta eli eläkeläiset osallistuivat kyselyyn vähemmän kuin muut ryhmät ja vastasivat kysymyksiin suhteellisesti heikommin.

Kuva 37. Aulangon ulkoilun alueen väestöpohjan, aktiiviulkoilijoiden ja Hämeenlinnan väestön jakautuminen perheenjäsenien lukumäärän mukaan.

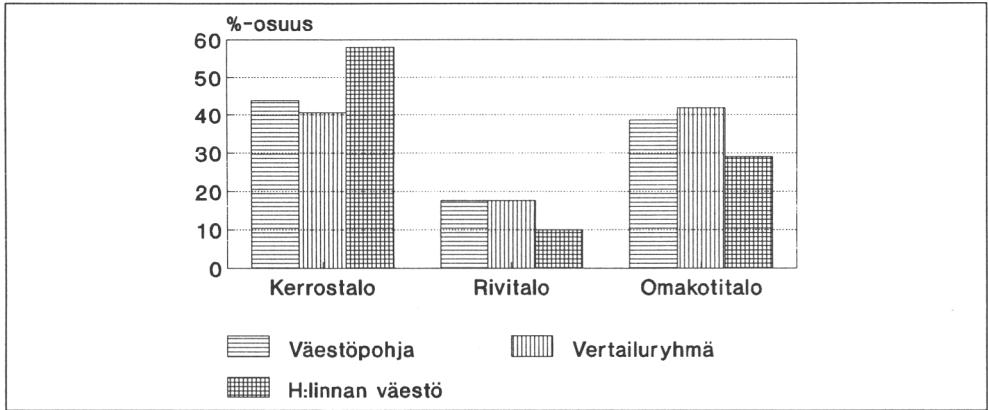
Ulkoilun alueiden käyttäjien koulutustaso on keskimäärin korkeampi kuin koko väestön koulutustaso (kuva 35). Koulutus onkin yksi selvästi ulkoiluaktiivisuuteen vaikuttava taustatekijä (Lindsay and Ogle 1972, White 1975 ym.).

Tulotaso on sekä väestöpohjan muodostavien joukossa kuin vertailuryhmässä melko samankaltainen (kuva 36). Vertailuryhmän jäsenistä suhteellisesti eniten kuuluu toiseksi alimpaan tuloryhmään, ja väestöpohjassa kolmanneksi ylempään.

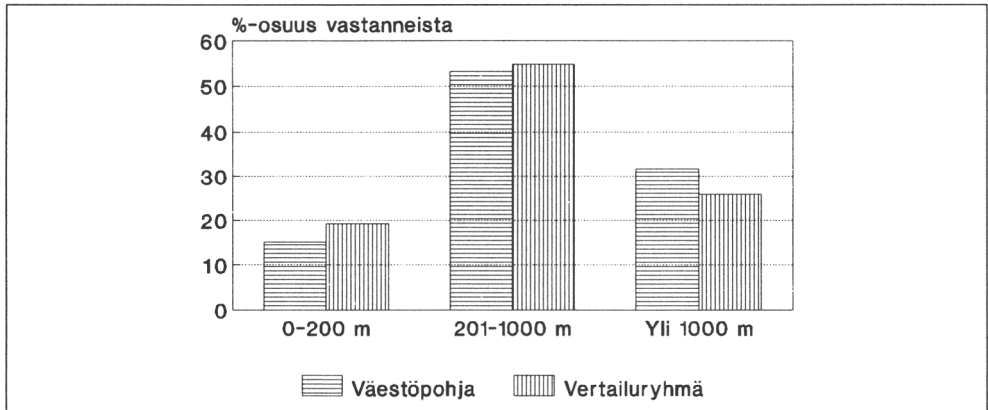
Ulkoilun alueiden käyttäjistä perheellisiä on 85%, ja yksineläjiä noin 15%. Aktiivisissa ulkoilijoissa on hieman enemmän 2-3 hengen perheissä, ja yksineläjiä hieman vähemmän (kuva 37). Koko Hämeenlinnan väestöön verrattuna yksineläjiä on huomattavasti pienempi ulkoilun alueella kävijöiden joukossa, ja vastaavasti kahden hengen perheiden osuus huomattavasti suurempi. Useamman hengen perheiden eli tavallisimmin lapsiperheiden osuus ulkoilun alueiden väestöpohjassa vastaa niiden osuutta koko väestössä, joskin aktiivisten ulkoilijoiden joukossa kolmi- ja nelihenkisten perheiden osuus on ylläedustettu ja nelihenkisten perheiden osuus aliedustettu.

Asumismuodoltaan Aulangon kävijät eroavat koko Hämeenlinnan väestöstä siten, että huomattavasti suurempi osa ulkoilijoista asuu omakotitalossa tai rivitalossa (kuva 38). Aulangon ulkoilun alueen väestöpohjan asuntoalueet ovat voittopuolisesti omakotialueita.

Asunnon etäisyys ulkoiluun soveltuvasta metsästä on suurimmalle osalle alle kilometri. Aktiiviset ulkoilijat asuvat keskimäärin vain hieman lähempänä kuin väestöpohjaan kuuluvat (kuva 39).

Kuva 38. Aulangon ulkoilualueen väestöpohjan, aktiiviulkoilijoiden ja Hämeenlinnan väestön jakautuminen asumismuodon mukaan.

Kuva 39. Aulangon ulkoilualueen väestöpohjan ja aktiiviulkoilijoiden jakautuminen sen mukaan, kuinka kaukana asunnosta sijaitsee lähin ulkoiluun sopiva metsäalue.

3.3.3 Ahveniston väestöpohja ja kävijät

Ahveniston ulkoilun alueen väestöpohja on naisvoittoinen samassa suhteessa kuin koko Hämeenlinnan väestö (kuva 40) eli sukupuolijakauma on lähes sama kuin koko väestössä. Samoin kuin Aulangolla vertailuryhmässä on miesten enemmistö, joka kuvaa ulkoilun alueilla tavattavien haastateltujen jakaumaa.

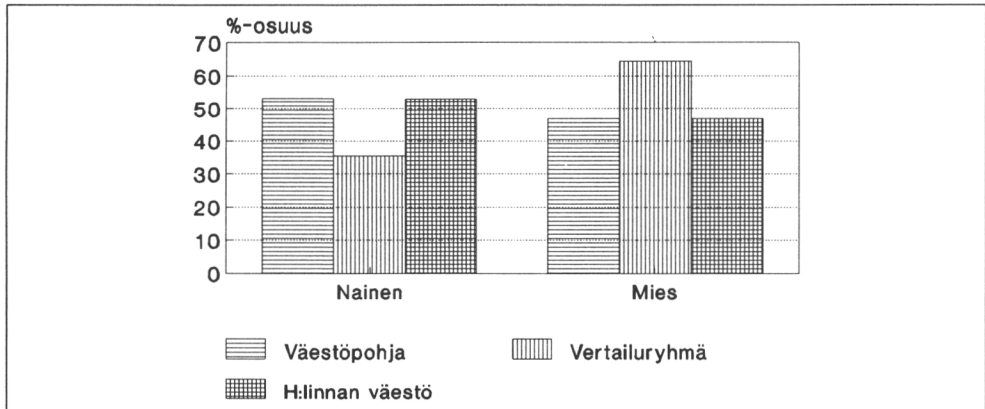
Ahveniston väestöpohja on hieman nuorempaa kuin väestö keskimäärin (kuva 41). Nuorten keski-ikäisten osuus on kävijöistä suurin ryhmä. Aktiivisten ulkoilijoiden joukko on hieman yliedustettu nuorten keski-ikäisten ryhmässä. Nuoria alueella kävijöiden joukossa on suhteessa yhtä paljon kuin koko väestössä. Vanhuksia on kävijöiden joukossa vähemmän kuin heitä on koko väestössä. Aulangon kävijöihin verrattuna Ahveniston kävijät ovat keskimäärin nuorempia.

Siviilisäätö on tekijä, joka on jokseenkin samalla tavalla jakautunut sekä ulkoilun alueen väestöpohjassa että vertailuryhmässä (kuva 42).

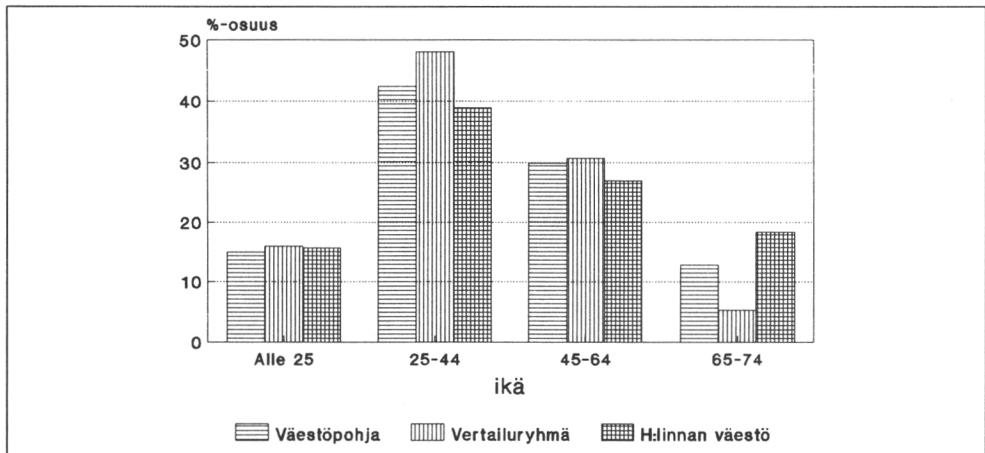
Ahveniston kävijöiden joukko on työssäkäynnin suhteen hyvin verrannollinen koko väestöön (kuva 43). Opiskelijoita on hieman enemmän ja eläkeläisiä hieman vähemmän kuin koko väestössä. Sosiaalisen aseman (kuva 44) perusteella ylempien toimihenkilöiden ja työntekijöiden joukossa on suhteellisesti enemmän aktiivisia ulkoilijoita kuin ulkoilun alueen väestöpohjassa, ja vastaavasti väestöpohjassa suhteessa enemmän alempia toimihenkilöitä. Eläkeläisten osuus ei vastaa todellisuutta sikäli, että suurin osa eläkeläisistä on sijoitettu aikaisemman ammatin perusteella muihin sosiaaliluokkiin. Koko väestön joukossa työntekijöitä on 28%, alempia toimihenkilöitä 23% ja johtavia toimihenkilöitä 11%.

Ahveniston ulkoilun alueen käyttäjien koulutustaso näyttää olevan keskimäärin korkeampi kuin koko väestössä (kuva 45). Tyypillisesti keskiasteen koulutuksen saaneet ovat aktiivisimpia ulkoilijoita. Yleensä aktiivisuus lisääntyy koulutuksen lisääntyessä (esim. Karjula 1984).

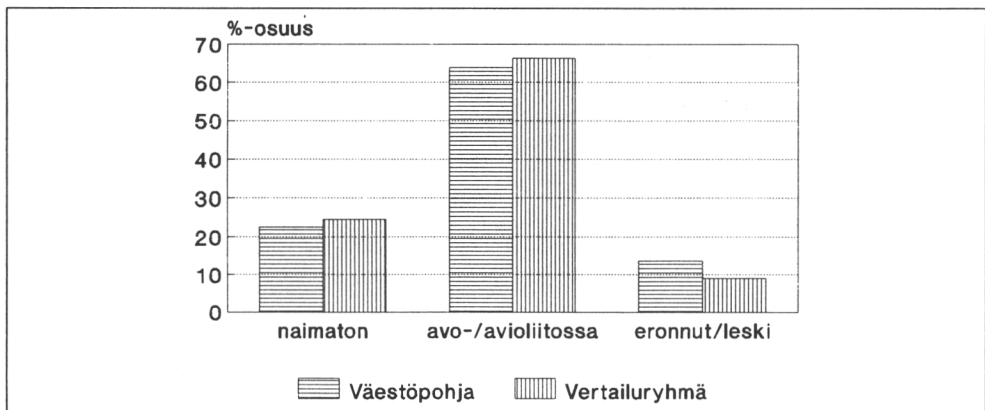
Tulotaso on sekä väestöpohjan muodostavien joukossa että vertailuryhmässä melko samankaltainen (kuva 46). Vertailuryhmän jäsenistä kuuluu suhteellisesti eniten kolmanneksi alimpaan ja väestöpohjassa toiseksi ylempään tuloryhmään.

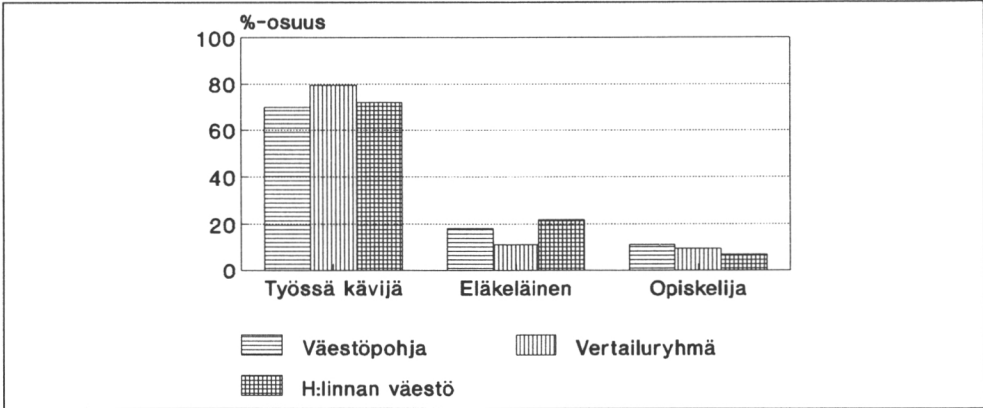
Kuva 40. Ahveniston ulkoilualueen väestöpohjan, aktiiviulkoilijoiden ja Hämeenlinnan väestön jakautuminen sukupuolen mukaan.

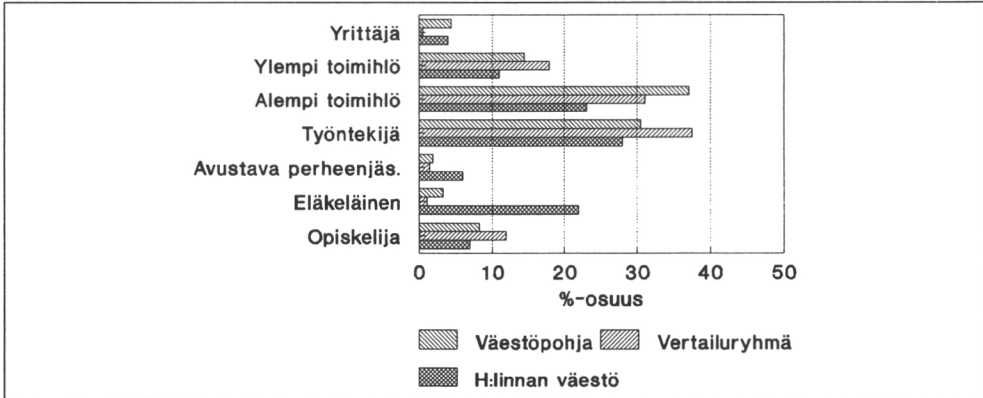
Kuva 41. Ahveniston ulkoilualueen väestöpohjan, aktiiviulkoilijoiden ja Hämeenlinnan väestön ikäjakaumat.

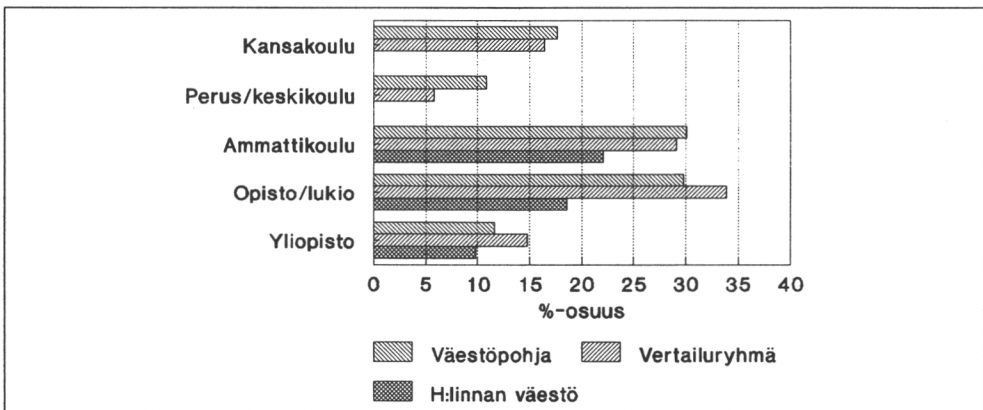
Kuva 42. Ahveniston ulkoilualueen väestöpohjan ja aktiiviulkoilijoiden jakautuminen siviilisäädyn mukaan.

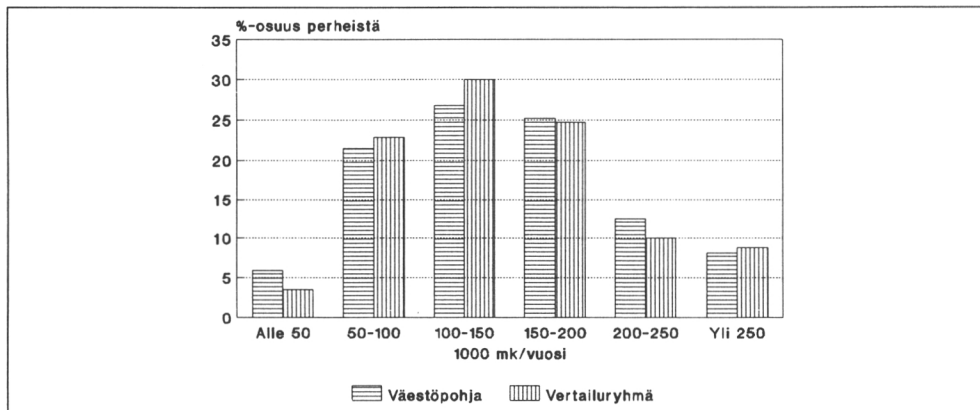
Kuva 43. Ahveniston ulkoilualueen väestöpohjan, aktiiviulkoilijoiden ja Hämeenlinnan väestön työssä käynti.

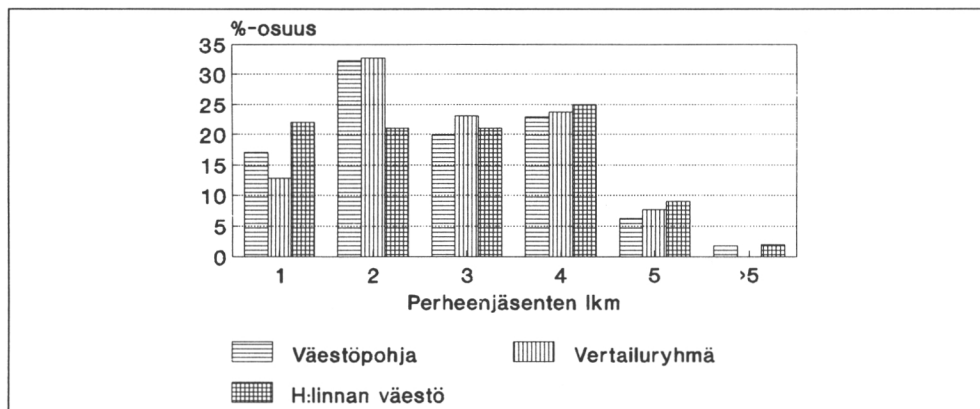
Kuva 44. Ahveniston ulkoilualueen väestöpohjan, aktiiviulkoilijoiden ja Hämeenlinnan väestön jakautuminen sosiaalisen aseman mukaan.

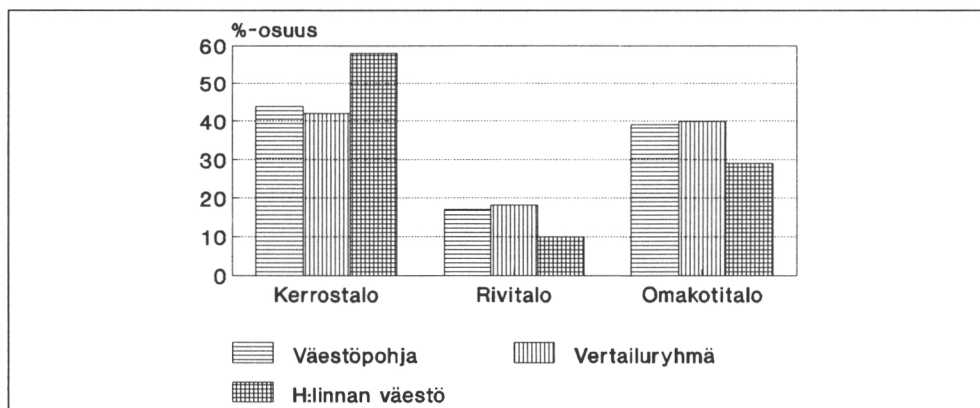
Kuva 45. Ahveniston ulkoilualueen väestöpohjan, aktiiviulkoilijoiden ja Hämeenlinnan väestön jakautuminen koulutuksen mukaan.

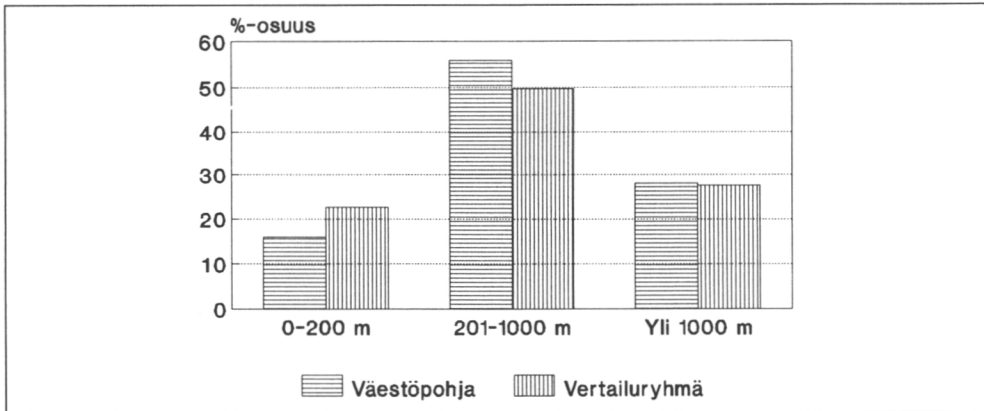
Kuva 46. Ahveniston ulkoilualueen väestöpohjan ja aktiiviulkoilijoiden tulojakautumat.

Kuva 47. Ahveniston ulkoilualueen väestöpohjan, aktiiviulkoilijoiden ja Hämeenlinnan väestön jakautuminen perheenjäsenten lukumäärän mukaan.

Kuva 48. Ahveniston ulkoilualueen väestöpohjan, aktiiviulkoilijoiden ja Hämeenlinnan väestön jakautuminen asumismuodon mukaan.

Kuva 49. Ahveniston ulkoilun alueen väestöpohjan ja aktiivikulkoilijoiden jakautuminen sen mukaan, kuinka kaukana asunnosta sijaitsee lähin ulkoiluun sopiva metsäalue.

Ulkoilualueen käyttäjästä perheellisiä on 83 %, ja yksineläjiä noin 17 %. Aktiivisissa ulkoilijoissa on hieman enemmän kolmen hengen perheiden jäseniä, kun taas yksin eläjiä on huomattavasti vähemmän (kuva 47). Koko Hämeenlinnan väestöön verrattuna yksineläjien osuus on huomattavasti pienempi ulkoilualueella kävijöiden joukossa, ja vastaavasti kahden hengen perheiden osuus huomattavasti suurempi. Useamman hengen perheiden eli tavallisimmin lapsiperheiden osuus ulkoilualueiden käyttäjissä vastaa lapsiperheiden osuutta koko väestössä.

Asumismuodoltaan Ahveniston kävijät eroavat koko Hämeenlinnan väestöstä siten, että huomattavasti suurempi osuus asuu omakotitalossa tai rivitalossa (kuva 48). Ahveniston ulkoilualueen väestöpohjan asuntoalueet ovat voittopuolisesti omakoti-alueita.

Asunnon etäisyys ulkoiluun soveltuvasta metsässä on suurimmalle osalle alle kilometri. Aktiiviset ulkoilijat asuvat keskimäärin vain hieman lähempänä kuin väestöpohjaan kuuluvat (kuva 49).

3.4 Aulangon ja Ahveniston ulkoilijoiden mielipiteet

Postikyselytutkimuksen mielipidekysymykset käsitteivät kolmea eri aihepiiriä. Ensiksi kysyttiin ulkoilijoiden mielipiteitä ulkoilualueiden metsänhoidosta, toiseksi ulkoilureitteihin liittyvistä ongelmista sekä kolmanneksi ulkoilupalvelujen kehittämisestä ja kustannuksista. Mielipiteet metsänhoidosta ja ulkoilureiteistä pyydettiin esittämään sen ulkoilualueen mukaan, missä vastaaja useimmin käy. Sen perusteella vastaajien mielipiteet on kohdistettu eri alueille. Aulankoon ja Ahvenistoon kohdistetut mielipiteet on tulkittu tämän periaatteen mukaisesti.

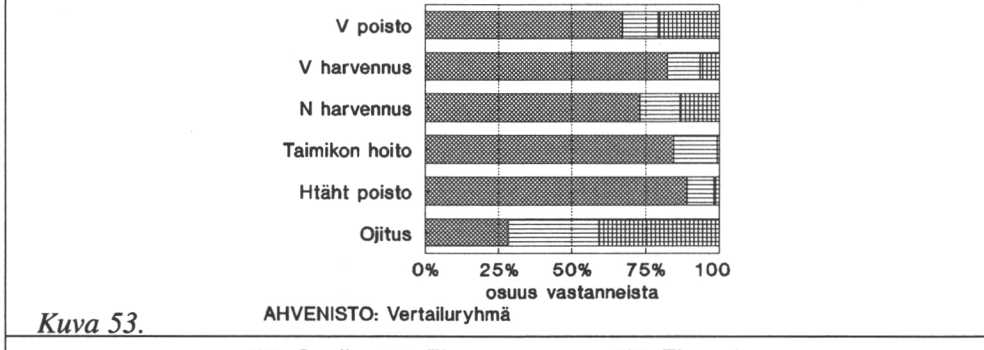
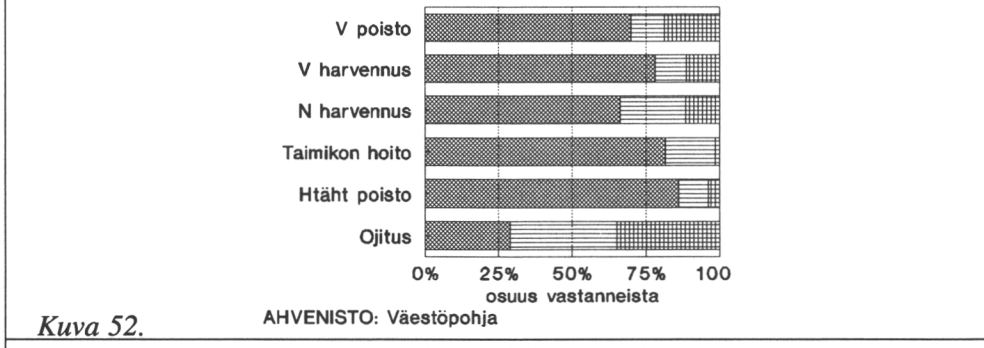
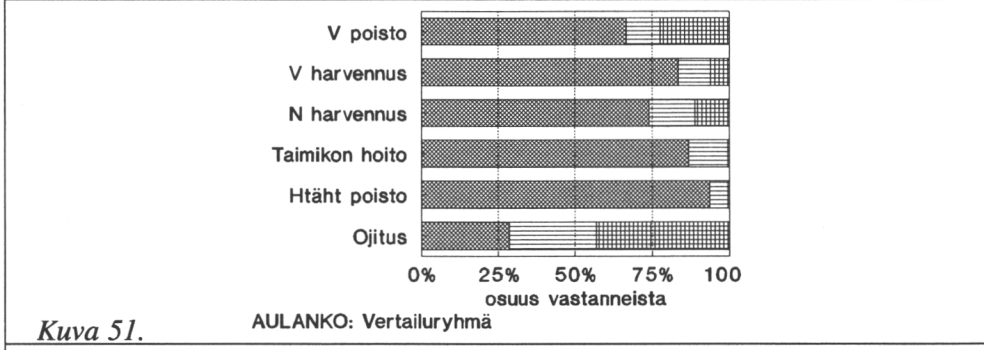
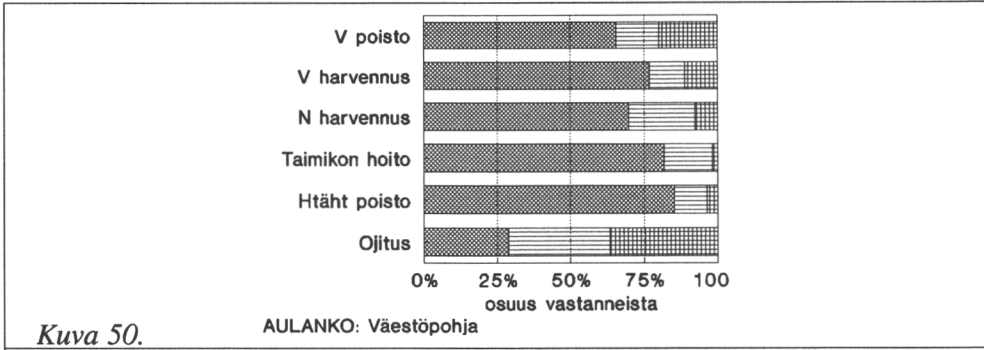
Mielipiteet metsänhoidosta

Metsänhoitoa koskevat mielipiteet ovat luonnollisesti melko yleispiirteisiä väestötason postikyselytutkimuksessa. Mielipiteiden mittaaminen kohdistui lähinnä metsänhoitoon liittyviin asenteisiin kuin varsinaisiin toimenpiteisiin. Kysymyksillä haluttiin saada selville, mitkä metsänhoidon toimenpiteet ovat kaupunkilaisten mielestä sopivia ulkoilualueille ja mitä ovat ne toimenpiteet, joita tulisi kokonaan välttää.

Kuten kuvista 50-53 näkyy Aulangon ja Ahveniston alueilla ulkoilevat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä niihin metsänhoidon toimenpiteisiin, joista heillä oli ollut havaintoja alueella tai muuten olivat voineet muodostaa mielipiteensä. Vanhojen puiden poistoon eli päätehakkuuseen suhtauduttiin jonkin verran kriittisesti molemmilla alueilla. Melkein kaikki vastaajat hyväksyivät taimikon hoitotyöt sekä hakkuutahteiden poiston. Sen sijaan ojitusta ulkoilualueilla ei monikaan hyväksynyt.

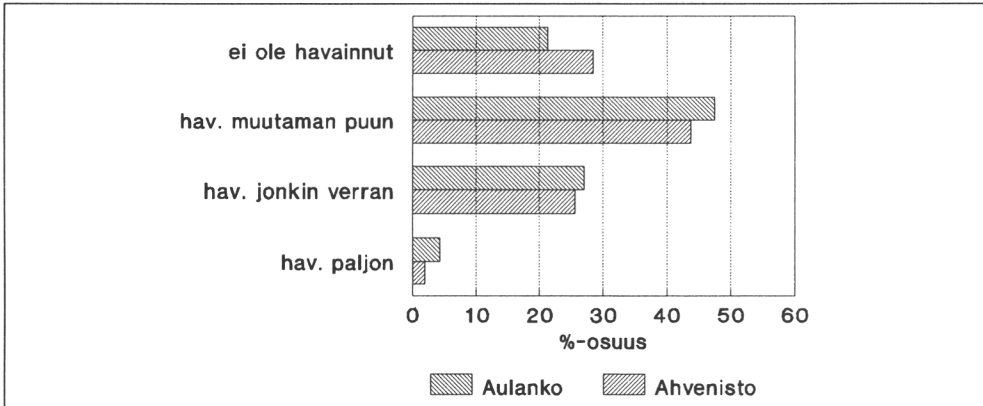
Merkille pantava seikka on myös se, että vertailtaessa väestötason vastauksia vertailuryhmän vastauksiin on havaittavissa hieman eroa 'ei osaa sanoa' -vastaajien osuuksissa. Vertailuryhmässä eli aktiivisten ulkoilijoiden joukossa oli vähemmän epävarmoja vastaajia ja toisaalta he suhtautuivat vielä positiivisemmin metsänhoitoon kuin väestöpohjaa edustavat.

Toiseksi kysyttiin ulkoilijoiden havaintoja vaurioituneista puista sekä mielipidettä siitä, mitä niille pitäisi tehdä. Suurin osa ulkoilijoista (70-80%) oli tehnyt joitakin havaintoja vaurioituneista puista (kuva 54), mutta vain muutama prosentti oli tehnyt havaintoja runsaasti. Ahvenistolla oli hieman enemmän ulkoilijoita, joilla ei ollut havaintoja vaurioituneista puista. Vertailuryhmässä eli aktiivisista ulkoilijoista hieman useampi ulkoilija oli tehnyt havaintoja verrattuna väestöpohjan joukkoon.

Sopii
 Ei osaa sanoa
 Ei sovi
 V= vanha puusto, N= nuori puusto
 Htäht= hakkuutähteet

Kuvat 50-53. Aulangon ja Ahveniston ulkoilualueiden metsänhoitoa koskevat mielipiteet.

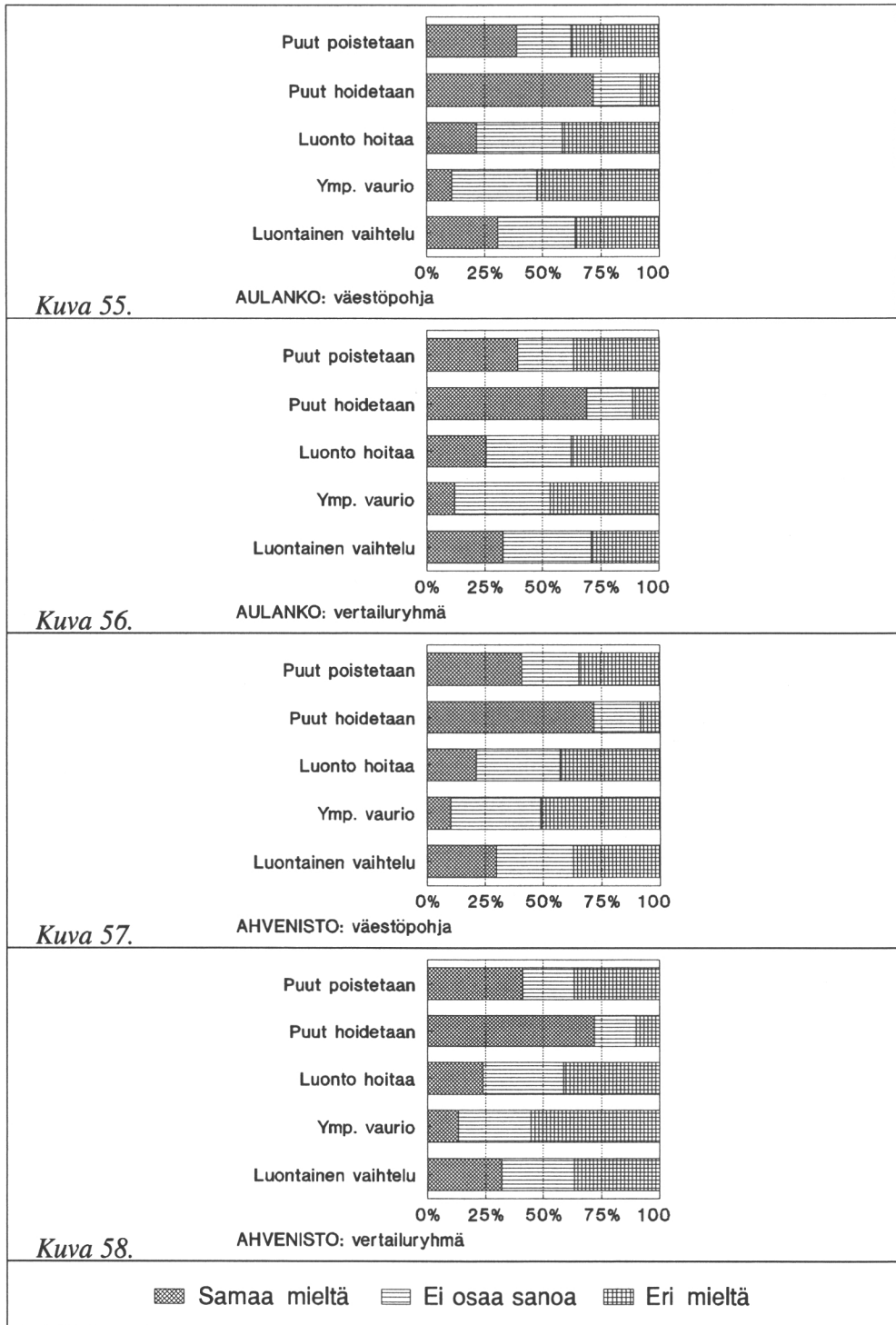
Kuva 54. Havainnot vaurioituneista puista ulkoilualueilla.

Ulkoilijoiden mielipiteet tarvittavista toimenpiteistä olivat hyvin samanlaisia (kuvat 55-58). Eniten kannatusta sai ehdotus, että puita pyrittäisiin hoitamaan jollain tavoin. Luonnon kykyyn hoitaa vaurioita ei uskottu. Puiden poisto tuntui useimmista eli 60% vastaajista joko vastenmieliseltä tai arveluttavalta. Kuitenkaan ihmiset eivät haluaisi jättää vaurioituneita puita metsään ikäänkuin merkiksi ympäristöongelmista. Kaiken kaikkiaan hoitotoimenpiteitä kaivataan, ja jää asiantuntijoiden tehtäväksi arvioida mitä hoitokeinoja on olemassa, jotta taajamametsät ja ulkoilualueiden metsät säilyvät elinvoimaisen ja terveen näköisinä.

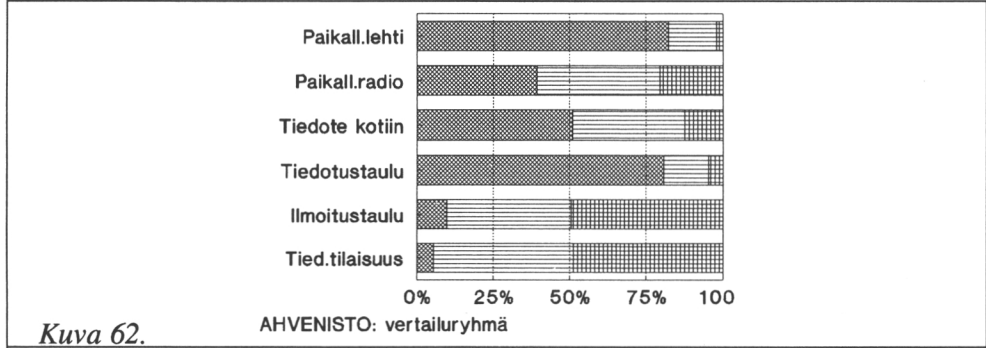
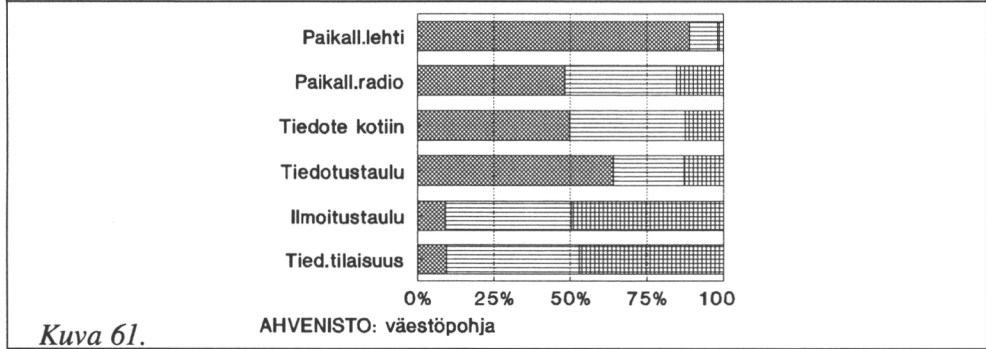
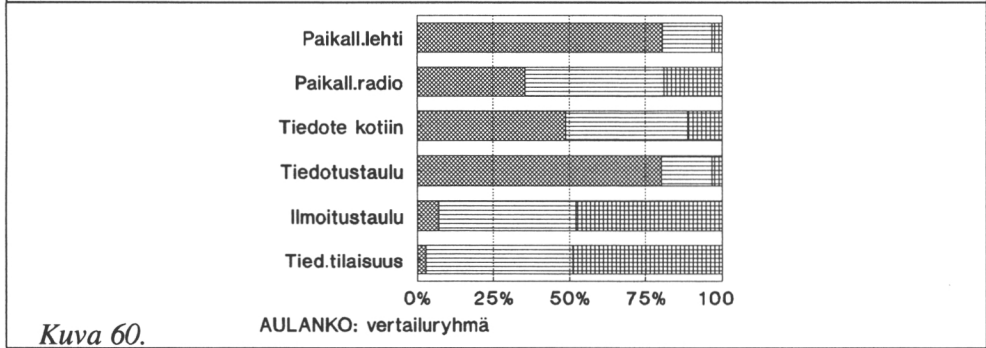
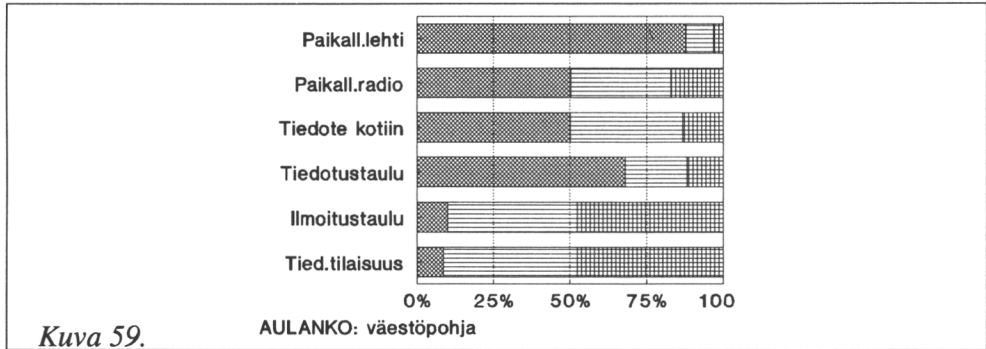
Kolmanneksi ulkoilijoilta kysyttiin, mikä on heidän kannaltaan paras tapa tiedottaa ulkoilualueilla tehtävistä metsänhoidon toimenpiteistä. Useiden kaupunkien metsätoimistoissa on havaittu, että etukäteistiedottaminen tulevista toimenpiteistä auttaa lähialueiden asukkaita ja ulkoilijoita sopeutumaan muuttuvaan ympäristöön, ja siten vältetään ristiriitatilanne itse toimenpiteitä tehtäessä.

Useimmat ulkoilijat katsoivat paikallislehdessä ilmoittamisen olevan paras tapa kertoa metsäalueiden hoidosta (kuvat 59-62). Toiseksi eniten kannatusta saivat tietotaulut metsässä. Aulangon ja Ahveniston ulkoilijoiden välillä ei ollut eroja tässä suhteessa, sen sijaan väestötason ja vertailuryhmän välisiä eroja löytyi. Aktiiviset ulkoilijat olivat hieman varauksellisempia lehdessä ilmoittamiseen, sen sijaan tietotaulut metsässä saivat heiltä suuremman kannatuksen kuin väestöpohjaa edustavilta keskimäärin. Samoin kotiin levitettävä tiedote sopi vertailuryhmän jäsenille paremmin kuin muille keskimäärin.

Eroja selittää harrastamisen useus. Aktiiviset ulkoilijat tietävät saavansa tietoa metsässä, heillä on siitä ehkä kokemuksiakin. Lehdet saattavat jäädä lukematta, jos henkilö ulkoilee ahkerasti. Toisaalta aktiiviulkoilija haluaa varmistaa tiedon saannin,

Kuvat 55-58. Ulkoilijoiden mielipiteet siitä, miten vaurioituneisiin puihin pitäisi suhtautua ulkoilualueilla.

■ Sopii ▨ Ei osaa sanoa ▩ Ei sovi

Kuvat 59-62. Ulkoilijoiden mielipiteet siitä, miten eri tiedottamisen tavat sopivat, kun kaupunki haluaa kertoa metsänhoidon toimenpiteistä taajamametsissä ja ulkoilualueilla.

jolloin erillinen tiedote on melko tehokas keino. Ilmoitustaulut ja tiedotustilaisuudet eivät kiinnosta juuri ketään, kaikkein vähiten aktiiviulkoilijoita, vaikka heidän ulkoiluympäristöstään onkin kysymys.

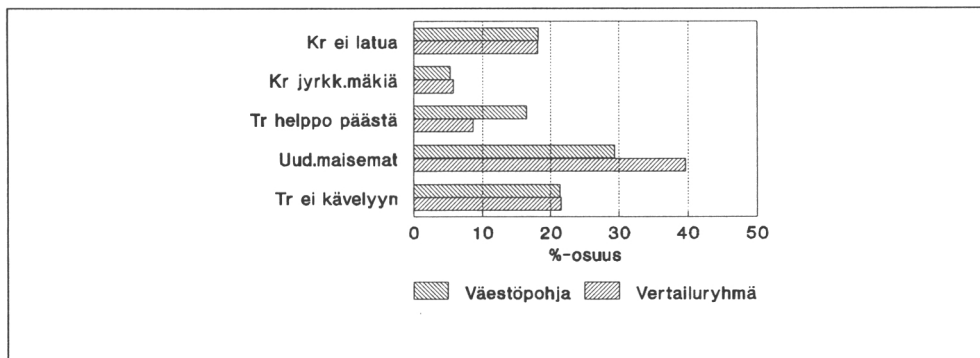
Mielipiteet ulkoilualueista ja ulkoilureiteistä

Toisena asiakokonaisuutena ulkoilijoilta kysyttiin heidän mielipiteitään ulkoilureittien käytöstä sekä niiden käyttöön liittyvistä ongelmista. Ulkoilualueilla tehtyjen haastattelujen yhteydessä tuli ilmi, että kävelyä harrastavien ja hiihtäjien välillä on ongelmia käyttää samoja reittejä ympäri vuoden. Samoin ongelmaksi osoittautui se, ettei hiihtolatuja, etenkin pitkien reittien, pohjia kunnosteta kesällä patikointia varten. Näitä ongelmia haluttiin tutkia kysymällä käyttäkö vastaaja kesäisin ja talvisin samaa reittiä vai eri reittiä. Jos reittien käyttö muuttui vuodenajan mukaan, kysyttiin reitin vaihdon syytä.

Samaa reittiä vuodenajasta riippumatta käytti noin 41 % ja vaihtelevasti eri reittejä suurempi osa eli 59 % väestöpohjan ulkoilijoista. Vertailuryhmässä suhde oli vastavasti 33 % ja 67 %.

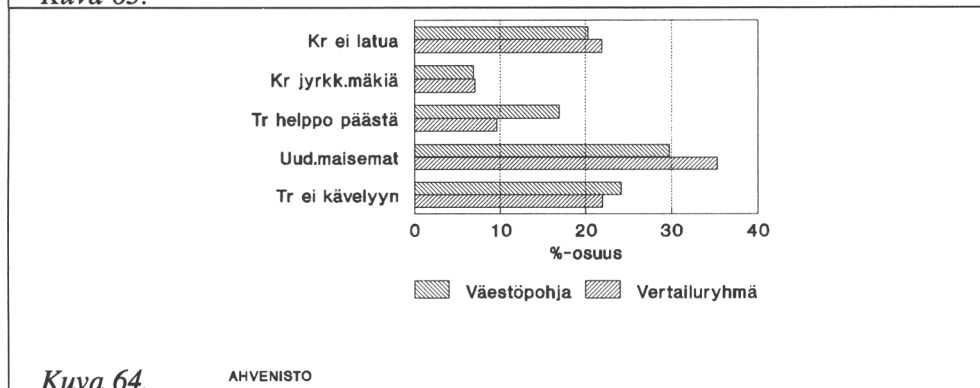
Osa ulkoilijoista haluaisi käyttää aina samaa reittiä, mutta ko. reitti ei ole ympäri-vuotisessa käytössä. Tilanne, että kesäisin käytössä olevalla reitillä ei voi hiihtää eli ei ole kunnostettuja latuja, oli tuttu noin 20 % ulkoilijoista. Toisaalta se, että talvinen reitti ei sovellu kävelemiseen kesäaikana, oli ongelma runsaalle 20 % ulkoilijoista. Molemmat tilanteet olivat yleisempiä Ahvenistolla kuin Aulangolla. Ahvenistolla oli tässä suhteessa eroja myös väestötason ja vertailuryhmän välillä. Ahveniston vertailuryhmä kaipasi lisää latuja, kun taas väestötasolla oli enemmän kiinnostusta saada lisää polkuja kesäkäyttöön (kuvat 63-64).

Kuitenkin tärkein syy reitin vaihtoon oli halu vaihtaa ulkoiluympäristöä (maisemaa). Sen mainitsi 30 % väestöpohjan joukosta ja 40 % vertailuryhmästä. Jonkun verran reitin vaihdon syynä painoi se, että reittimahdollisuudet lisääntyvät talvella, kun peltoalueet ja jäätyneet vesistöt monipuolistavat hiihtäjien ulkoiluympäristöä. Peltojen ja jäätyneiden vesistöjen suoma mahdollisuus ja erityisesti niiden tarjoama helppo pääsy ulkoilemaan oli väestötason aineistossa merkittävä syy runsaalle 10 % ulkoilijoista. Kaiken kaikkiaan useampien vaihtoehtoisten reittimahdollisuuksien olemassa olo on tärkeää, ja moni vaihtaa reittiä vaihtelua saadakseen. Muut syyt kuten reittien vaikeus olivat vähäisempiä, mutta sen verran ongelmallisia, että niiden poistaminen tai vähentäminen parantaisi ulkoilumahdollisuuksia runsaalle joukolle väestöstä (10 % ulkoilevasta väestöstä merkitsee Hämeenlinnassa noin 3000 henkilöä).

Kuva 63.

AULANKO

Kuva 64.

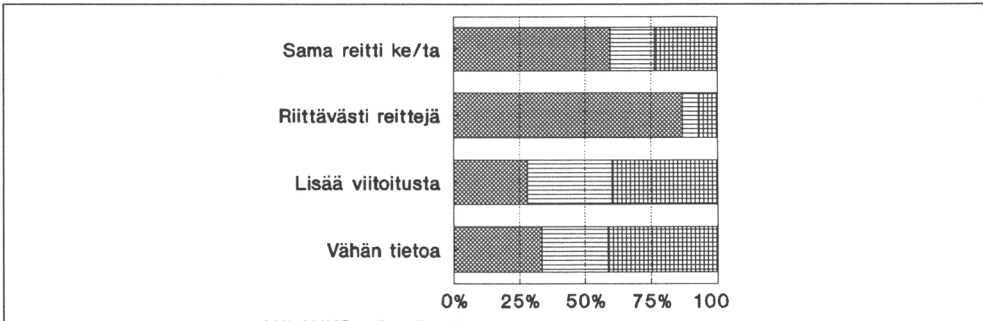
AHVENISTO

Kuvat 63 ja 64. Ulkoilureitin vaihtamisen syyt kesällä ja talvella (Kr= kesäreitti ja Tr= talvireitti).

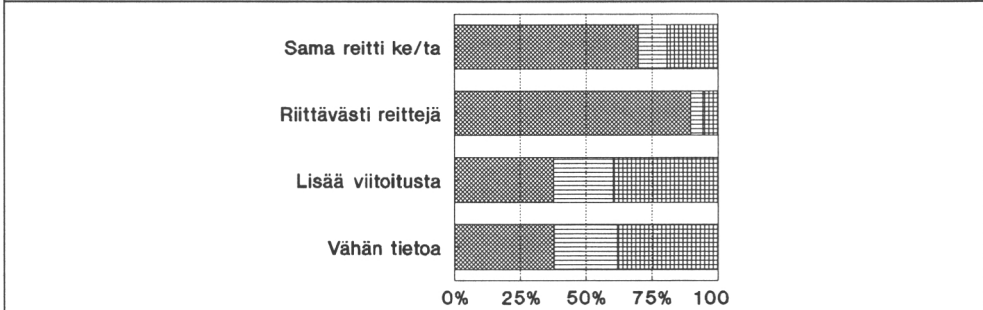
Edelleen ulkoilualueisiin ja ulkoilureitteihin liittyviä mielipiteitä mitattiin seuraavien väittämien avulla (kuvat 65-68 ja 69-72):

- Talvella ja kesällä olisi voitava kulkea samaa reittiä.
- Reittejä on ulkoilualueella riittävästi.
- Reitit kaipaavat lisää viitoitusta.
- Reiteistä on liian vähän tietoa.
- Reittien kunto on riittävän hyvä.
- Reittien varustusta tulisi parantaa.
- Reiteillä on pahoja kulumisvaurioita.
- Reitit ovat liian jyrkkämäisiä.

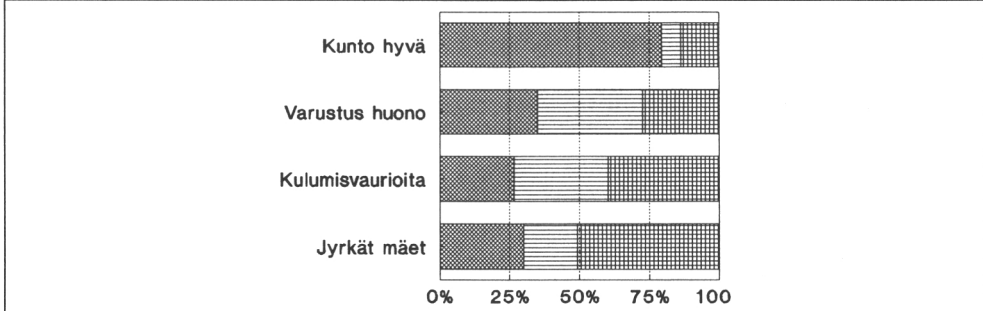
Molemmilla alueilla noin 60% ulkoilijoista oli sitä mieltä, että reittien pitäisi olla ympärivuotisessa käytössä, eli ulkoilureittien myös talvella kävelijöiden käytössä. Runsaat 20% ei pitänyt ympärivuotista käyttömahdollisuutta tarpeellisena, ja vastavasti 20%:lla ei ollut asiasta mielipidettä. Tämä tulos antaa aihetta johtopäätökseen,

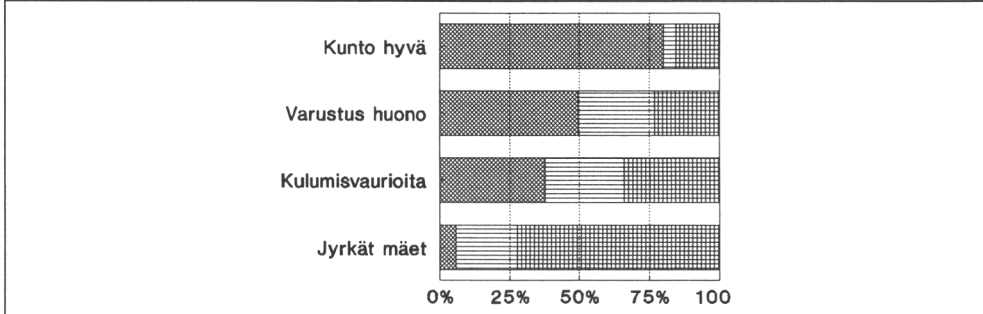
Kuva 65.

Kuva 66.

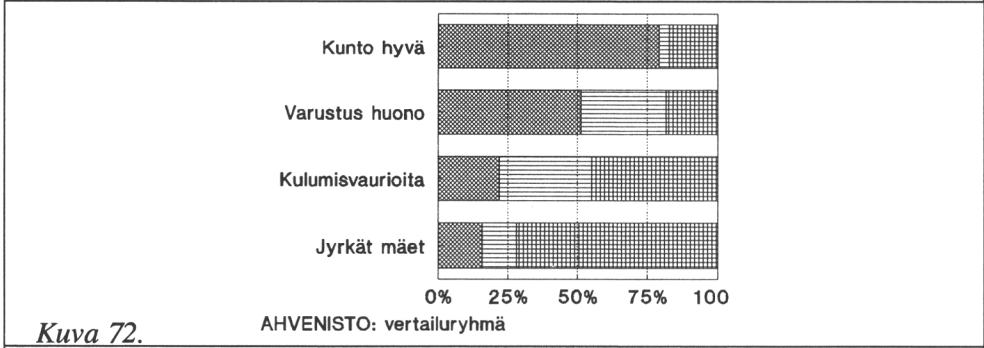
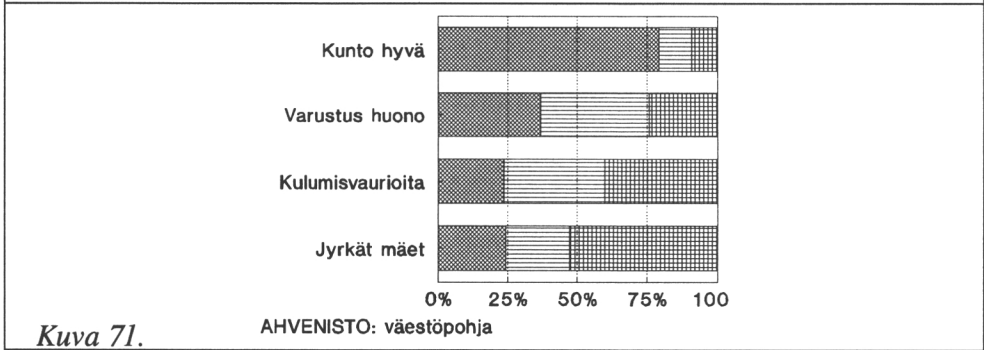
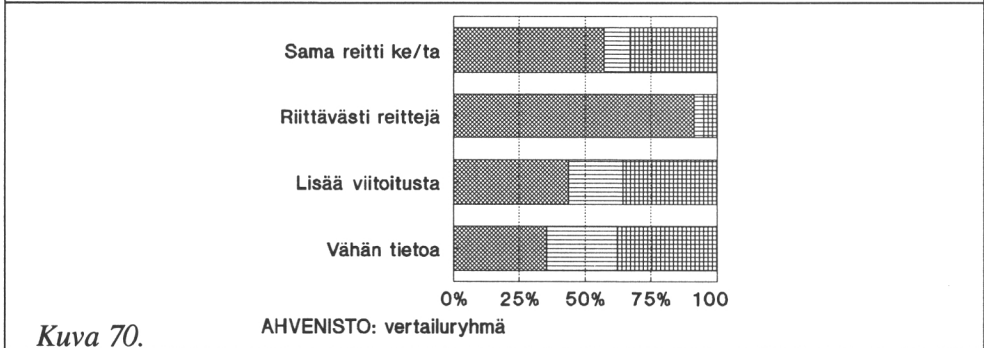
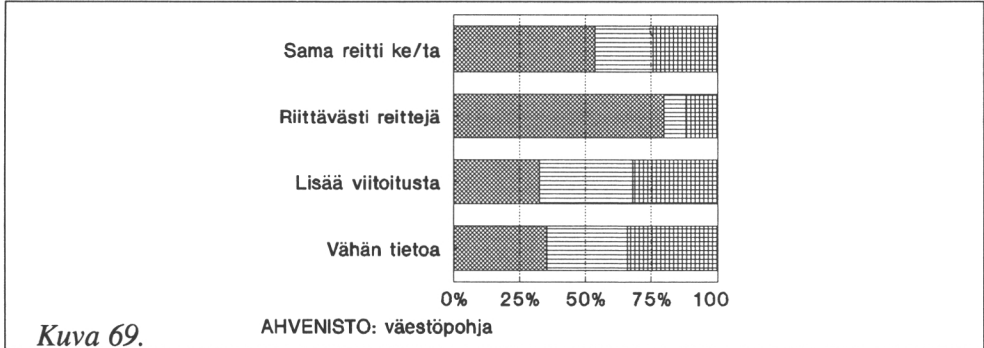
Kuva 67.

Kuva 68.

Samaa mieltä
 Ei osaa sanoa
 Eri mieltä
 ke=kesä, ta=talvi

Kuvat 65-68. Aulangon ulkoilijoiden mielipiteet ulkoilureittien laadusta ja määrästä.

■ Samaa mieltä ▨ Ei osaa sanoa ▩ Eri mieltä
ke=kesä, ta=talvi

Kuvat 69-72. Ahveniston ulkoilijoiden mielipiteet ulkoilureittien laadusta ja määrästä.

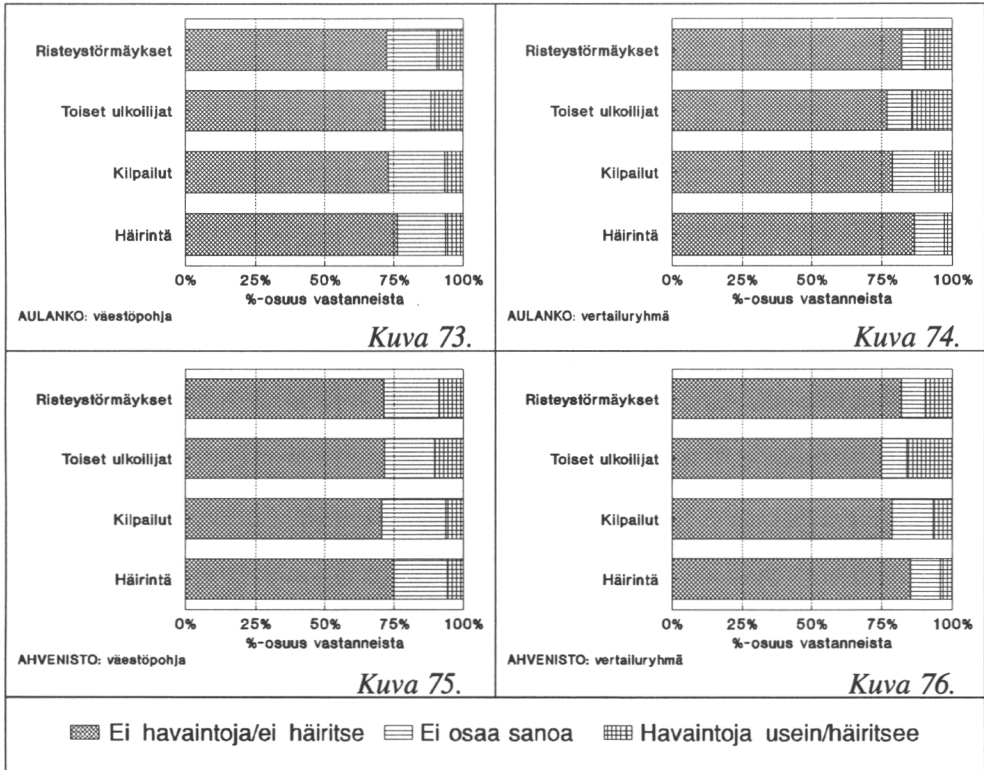
että kävelijöiden tarpeet pitäisi huomioida paremmin talvikaudella. Eri reittien tarjoaminen kävelijöiden ja hiihtäjien käyttöön vähentää näiden ulkoilijaryhmien välisiä ristiriitoja.

Sitä vastoin Aulangon ulkoilijoista lähes 90% oli sitä mieltä, että reittejä on riittävästi. Ahvenistolla vastaavasti noin 80% oli tyytyväisiä reittien määrään. Reittien kunto oli hyvä molemmilla alueilla 80% väestöpohjaan kuuluvien mielestä, kun taas noin 20% valitti kulumisvaurioista. Aulangon vertailuryhmässä lähes 40% piti kulumisvaurioita ongelmana. Jyrkät mäet eivät haitanneet enemmistöä, mutta kuitenkin noin 20-30% väestöpohjan ulkoilijoista molemmilla alueilla koki ne ongelmaksi. Aulangon vertailuryhmästä vain 5% valitti reittien liian jyrkästä maastosta, joten tässä suhteessa väestöpohjan ja aktiivisten ulkoilijoiden välillä on huomattava ero. Vaikka enemmistö oli tyytyväisiä reitteihin, kehittämisen varaa ilmeisesti on. Kaikilla ulkoilualueilla tulisi tarjota rasittavuudeltaan erilaisia reittejä.

Sopivasta varustustasosta ovat ulkoilijat melko epävarmoja. Molemmilla alueilla 25-30% ulkoilijoista katsoo, että varustustaso on heikko, kun taas lähes 40% ulkoilijoista pitää varustusta riittävänä. Varustustason parantamisesta ja ulkoilureittien kunnossapidosta tuli runsaasti kommentteja ulkoilualueilla tehtyjen haastattelujen yhteydessä. Kun tyytyväisten ja tyytymättömien joukot ovat jokseenkin samankokoiset, ei ulkoilupalvelujen parantaminen ole välttämättä kiireellistä. Pitkällä tähtäimellä ulkoilupalvelujen kehittäminen on tarpeellista, jotta ulkoilevien kaupunkilaisten selvä enemmistö olisi niihin tyytyväinen.

Molemmilla alueilla noin 30% väestöpohjan ulkoilijoista kaipasi opastusta ja viitoitusta, ja 40% oli tyytyväinen nykyiseen käytäntöön. Vertailuryhmässä molemmilla alueilla viitoituksen lisäämisen kannattajien joukko oli suurempi kuin nykytilanteeseen tyytyväisten joukko. Opastuksen ja tiedottamisen sekä viitoituksen kehittämisen tarve on ilmeinen, jos kolmannes väestöpohjasta ja erityisesti aktiivisista ulkoilijoista toivoo parannuksia.

Ulkoilureitteihin ja alueisiin liittyviä ongelmia kartoitettiin postikyselyä edeltäneiden haastattelujen yhteydessä. Mainintoja saivat erityisesti latujen ja polkupyöräreittien risteysten törmäystilanteet, kilpailujen järjestäminen ulkoilualueilla, toiset ulkoilijaryhmät, kuten koiran ulkoiluttajat ja ratsastajat sekä erilaiset muut häiritsevät ryhmät (mopoilijat, ryyppyporukat jne.). Kun näistä ongelmista kysyttiin postikyselyssä, noin 10-20% ulkoilevasta väestöstä ilmaisi havainneensa erilaisia ongelmia ulkoilualueilla (kuvat 73-76). Vertailuryhmä eli aktiiviset ulkoilijat toivat esiin toisten ulkoilijaryhmien aiheuttamat ongelmat hieman useammin kuin väestöpohjaan kuu-

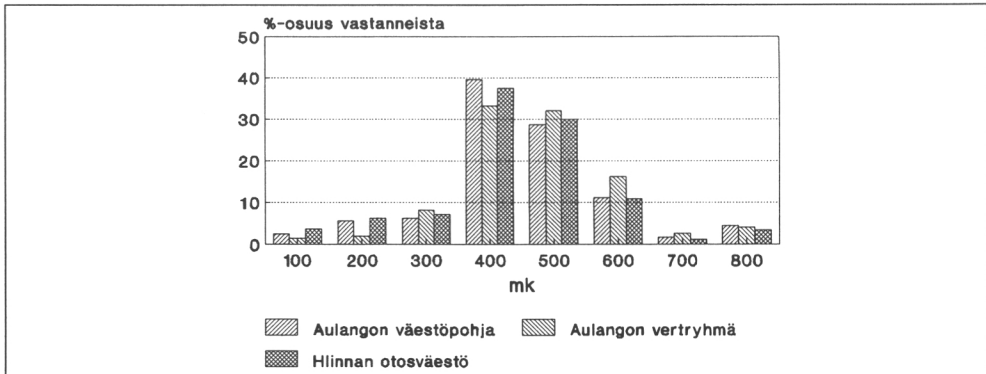

Kuvat 73-76. Ulkoilijoiden havainnot ongelmista muiden alueen käyttäjien välillä.

luvut. Ulkoilualueiden ja -reittien järjestelyillä ja hoidolla voidaan useimmat ulkoilijaryhmien väliset ongelmat poistaa tai lieventää. Vähäsiinkin ongelmiin on syytä suhtautua vakavasti, ja pyrkiä niiden korjaamiseen.

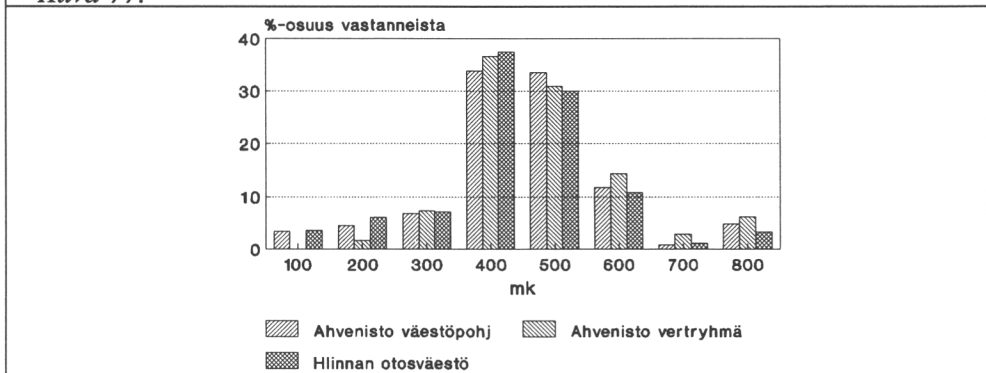
Mielipiteet ulkoilupalvelujen kehittämisestä ja kustannuksista

Kolmantena asiaryhmänä kysyttiin ulkoilupalvelujen kehittämisestä yleensä ja siitä, miten palvelujen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset tulisi kattaa. Hämeenlinnalaisilta kysyttiin, kuinka paljon verovaroja vuodessa tulisi käyttää ulkoilupalveluihin asukasta kohden, kun nykyinen varojen käyttötaso on 400 mk. Kuvista 77-80 käy ilmi, että hämeenlinnalaisista Ahveniston ulkoilijat ovat hieman keskimääräistä halukkaampia lisäämään ulkoilupalveluihin käytettävien veromarkkojen määrää. Sen sijaan Aulangon ulkoilijat eivät eroa koko Hämeenlinnan otosväestöstä. Molemmilla alueilla vertailuryhmän ulkoilijat olivat valmiimpia lisäämään ulkoilumäärärahoja.

Kuva 77.

Tämänhetkinen taso 400 mk

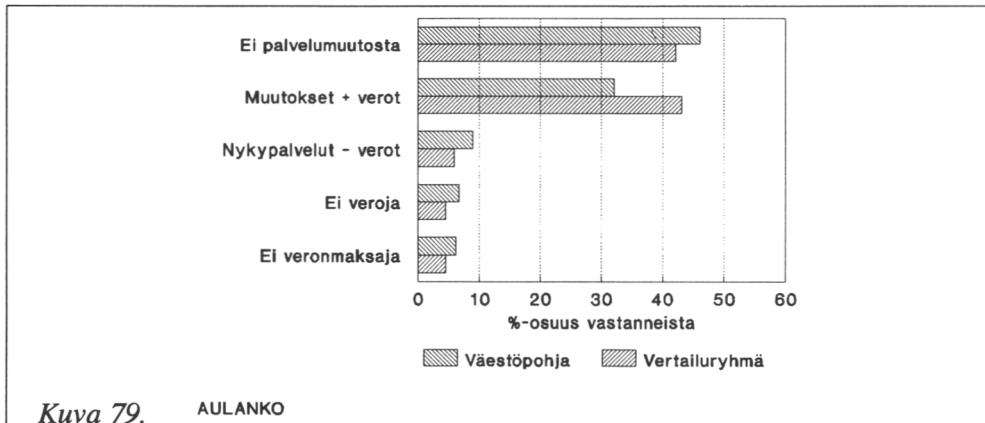

Kuva 78.

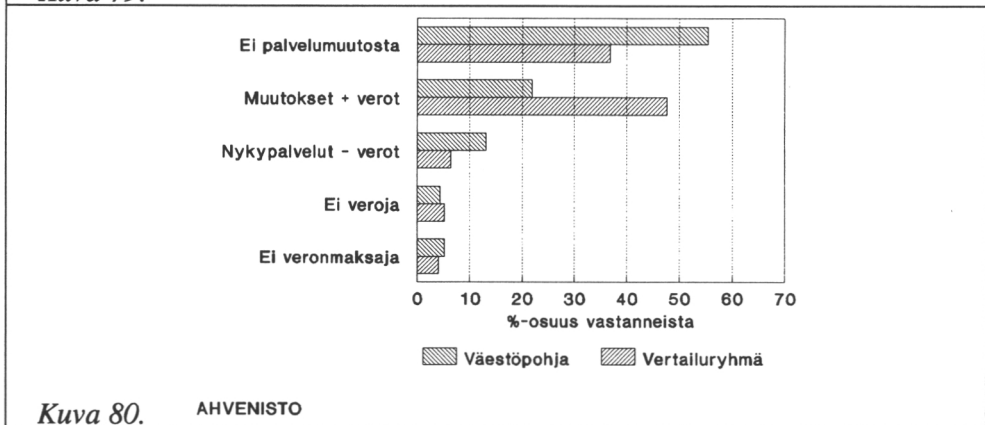
Tämänhetkinen taso 400 mk

Kuvat 77 ja 78. Mielipiteet ulkoiluun käytettävien verovarojen tasosta. Raha-summaa osoittava luokka kuvaa sitä veromarkkojen määrää, joka tulisi käyttää vuodessa ulkoilupalveluihin asukasta kohden.

Jatkokysymys kuului: olisiko vastaaja halukas maksamaan lisää veroja saadakseen parempia palveluja? Sekä Aulangon että Ahveniston ulkoilijoiden joukosta suurin osa ei halunnut sellaisia muutoksia ulkoilupalveluihin, jotka olisivat lisänneet verorasitusta. Koko ulkoilevan väestön tasolla 20-30% olisi valmis maksamaan lisää veroja parannetuista palveluista. Sen sijaan molemmilla alueilla vertailuryhmän ulkoilijoista melkein puolet olivat valmiit maksamaan lisää. Vain pieni osa, Ahvenistolla 12% ja Aulangolla 8% oli sitä mieltä, että hän haluaisi maksaa vähemmän nykyisistä palveluista. Heidän mielestään ulkoilupalvelujen kustannuksia pitäisi alentaa. Muita vaihtoehtoisia maksumenetelmiä esitti noin 5-7% vastaajista (kuvat

Kuva 79. AULANKO

Kuva 80. AHVENISTO

Kuvat 79 ja 80. Mielipiteet ulkoilupalvelujen kehittämisestä ja kustannuksista.

79 ja 80). Kaiken kaikkiaan hämeenlinnalaiset ovat varsin tyytyväisiä ulkoilupalveluihinsa. Tämä kävi ilmi myös Suomen Kaupunkiliiton teettämästä tutkimuksesta, jonka mukaan hämeenlinnalaiset olivat keskimääräistä tyytyväisempiä ulkoilureitteihin, luontopolkuihin ja retkeilyalueiden määrään verrattuna muiden suomalaisten kaupunkien väestöön (Varhe ym. 1989).

4 Yhteenveto

Aulangon ja Ahveniston ulkoilualueilla ovat kävely- ja juoksulenkkeily yleisimmät ulkoilumuodot. Ahvenistolla tämä on vielä korostetumpaa kuin Aulangolla, jossa harrastetaan jossain määrin myös marjastusta, sienestystä ja luonnon tarkkailua. Kävely ja koiran ulkoiluttaminen ovat suositumpia naisten keskuudessa kuin miesten, jotka taas harrastavat suhteellisesti enemmän juoksulenkkeilyä.

Koska lenkkeily on tavallisin ulkoiluharrastus kaupungin läheisillä ulkoilualueilla, on yksin ulkoilevien osuus suuri. Aulangolla ulkoilee yksin 40% , mutta Ahvenistolla peräti 67%. Samansuuntaisia tuloksia on saatu Helsingin lähivirkistysalueilta, missä arkipäivisin 73% ja sunnuntaisin 40% liikkui yksin eli yksinliikkujia oli keskimäärin 56% (Virkistysalueiden käyttäjätutkimus III 1989).

Ulkoilijat saapuvat alueelle pääasiallisesti jalkaisin (Aulangolla 60% ja Ahvenistolla 70%), mutta itse alueella liikutaan lähes kokonaan jalkaisin. Pyöräilijöitä on vain 3-5%. Autolla ulkoilualueelle saapuvia on Aulangolla 28% ja Ahvenistolla 20%. Hämeenlinnalaisten ulkoilualueiden kävijöiden liikkuminen eroaa melko paljon helsinkiläisistä ulkoilijoista. Helsingin lähivirkistysalueilla liikkuminen vaihtelee alueelta toiselle, mutta keskimäärin alueelle tulee jalan 34% (enimmillään 68%), pyörällä 51% (enimmillään 72%) ja autolla 9% (enimmillään 54%). Ulkoilualueella liikutaan vastaavasti jalan 48% ja pyörällä 50% (Virkistysalueiden käyttäjätutkimus III 1989).

Autolla ulkoilualueelle saapuvista on Ahvenistolla 83% ja Aulangolla 75% miehiä. Autolla saapuvista piti 20% pysäköintiä ongelmallisena, mutta myös 16% jalan alueelle saapuneista (molemmilla alueilla). Autolla alueelle saapuneet olivat kaikkein tyytymättömiä pukeutumis- ja peseytymistiloihin. Lenkkeilijöistä 27% tuli autolla, kun kävelijöistä vain 12%. Autolla liikkuvien ulkoilijoiden kuvaksi muodostuu juoksulenkkeilyä harrastava mies, joka mielellään käyttäisi ulkoilumajan palveluksia hyväkseen.

Ulkoilijoiden käytössä olevista resursseista auto on tärkein, sillä auto mahdollistaa helpon pääsyn kauempanakin sijaitseville ulkoilualueille. Noin 80% ulkoilevasta väestöstä ilmoittaa, että heillä on auto omassa tai perheen käytössä (Sievänen 1992b). Kaupungin läheisillä ulkoilualueilla auto on kuitenkin pääasiassa nuorten ja keski-

ikäisten miesten resurssi eli auto laajentaa miesten ulkoilumahdollisuuksia. Naiset, lapset ja vanhukset ovat miehiä enemmän riippuvaisia asunnon läheisyydessä sijaitsevista ulkoilualueista.

Aulangon ja Ahveniston kävijät ovat hyvin alueuskollisia. Aulangolla kävijöistä 60% sanoo ulkoilevansa lähes aina samalla alueella, ja Ahvenistonkin kävijöistä 57%. Helsingin lähivirkistysalueilla ulkoilevista 59% ilmoitti, ettei ole ulkoillut muualla haastattelua edeltäneen viikon aikana (Virkistysalueiden käyttäjätutkimus III 1989). Molemmille alueille kävijät tulevat varsin läheltä eli pääasiassa viereisiltä asuntoalueilta. Ahveniston kävijöistä kolmannes tulee keskustasta ja toinen kolmannes Kaurialasta. Aulangon kävijöistä 42% tulee Sairion ja Hätilän alueelta ja neljännes Kankaisen alueelta. Kaksikolmasosaa molempien alueiden kävijöistä arvioi, että asunnosta on matkaa korkeintaan yksi kilometri lähimpään ulkoiluun soveltuvaan metsään.

Kävijärakenne on ulkoilualan aktiivisten käyttäjien joukossa painottunut miehiin ja nuoriin keski-ikäisiin. Aulangolla 67% ja Ahvenistolla 64% haastatelluista ulkoilijoista oli miehiä. Sen sijaan molempien ulkoilualan väestöpohja on naisvoittoinen. Oulun kuntoratojen käyttäjien joukosta 69% oli miehiä ja 31% naisia (Laaksamo 1980). Ikäryhmästä 25-44 vuotiaat kuuluu suhteessa useampi ulkoilualan käyttäjiin kuin muissa ikäryhmissä. Toisaalta 65-74 vuotiaat ovat aliedustettuja ulkoilijoiden joukossa. Sosiaaliselta asemaltaan ja koulutustasoltaan aktiiviset ulkoilualan käyttäjät ovat koko väestöön verrattuna useammin ylempiä toimihenkilöitä ja opiskelijoita, jotka ovat saaneet opistotason tai akateemisen tason koulutuksen.

Hämeenlinnalaisista kysyttiin heidän mielipiteitään omien ulkoilualueittensa palvelujen ja varustamisen tasosta. Pääasiallisesti ulkoilijat olivat melko tyytyväisiä erilaisiin palveluihin, mutta tyytymättömyyttäkin esiintyi. Enemmistön tyytyväisyyttä voidaan tulkita usealla tavalla. Ensiksikin voidaan katsoa, että Hämeenlinnan ulkoilualueet täyttävät kävijöidensä enemmistön toiveet ja odotukset. Ulkoilualueet ovat riittävän hyviä. Toinen näkökulma on se, että ulkoilijat eivät ole tottuneet odottamaan mitään erityisiä palveluja, eivätkä siksi valita, vaikka puutteita olisikin. Kolmanneksi tuloksia voidaan tulkita yleisen periaatteen mukaisesti, että ihmiset eivät ole halukkaita moittimaan omaa asuinympäristöään.

Todennäköisimmin oikea tulkinta saadaan selville tarkastelemalla myös vähemmistön mielipiteitä eli tyytymättömyyden ja valituksen aiheita. Jos ulkoilualueita halutaan kehittää, on tyytymättömyyden aiheet käytävä huolellisesti läpi.

Ulkoilualueiden palveluista ja varusteista arvioitiin opastusta, polkuja ja erilaisia rakenteita sekä kaupallisia palveluja. Aulangolla viitoitus ja opastaulut tunnettiin parhaiten. Viitoituksesta valitti neljännes ulkoilijoista. Ahvenistolla tilanne oli jokseenkin sama. Sama tulos saatiin sekä ulkoilualueilla haastattelujen kuin väestöpohjan kyselytutkimuksessa. Viitoitus on selvästi yksi kohde, joka kaippaa kehittämistä.

Polkuihin, lepopaikkoihin, pysäköintialueisiin ja kahviloihin ja kioskeihin oltiin tyytyväisiä. Selvästi suurimmaksi puutteeksi sekä Aulangolla että Ahvenistolla osoittautui pukeutumis- ja peseytymistilojen puute. Myös käymälöiden ja jätesäiliöiden puute oli ilmeinen.

Vakavia ongelmia ulkoilureittien käytössä, kuten toisten ulkoilijoiden aiheuttamaa häirintää tai vaaratilanteita, ei tullut esiin merkittävässä määrin. Ulkoilureittien kehittämistä varten saatiin suuntaviivoja useista vapaamuotoisista huomautuksista, joista tärkeimmät koskivat kävelymahdollisuuksia metsäalueilla talvella sekä koirien ulkoiluttamiseen liittyvät ongelmat. Ulkoilijat käyttävät mielellään eri ulkoilureittejä, vaikka ovatkin alueuskollisia. Vaihtelunhalu eli tarve kokea erilaisia maisemia on tärkein syy reitin vaihtoon.

Hämeenlinnaisten ulkoilijoiden mielipiteet metsänhoidosta kaupunkimetsissä ovat varsin myönteisiä. Kaikkein tärkein metsänhoidollinen toimenpide kaupunkimetsässä on hakkutähteiden poistaminen, ja eniten on vältettävä ojitusta. Ulkoilijat suhtautuvat positiivisesti 'hoitoon' sinänsä. Vaurioituneiden puiden hoito on toivottavampaa kuin puiden poistaminen, ja taimikon hoito sopivampaa kuin nuoren metsän harvennus.

Kysyttäessä mielipiteitä metsänhoidon toimenpiteistä, joiden sisältö ei ole kaikille vastaajille tuttu, on mahdollista, että kysymyksen muodolla ja sanojen valinnalla vaikutetaan siihen, onko asenne myönteinen vai kielteinen. Vaikka taimikon hoito useimmiten tarkoittaa harvennusta eli pienten puiden poistamista, 'hoito' sinänsä koetaan positiivisemmaksi kuin 'harvennus'. Tämä on yksi syy mielipide- ja asennemittareiden tulkinnan varovaisuuteen.

Metsässä tapahtuvista metsänkäsittelystä ulkoilijat toivoivat kerrottavan paikallisissa lehdissä. Aktiivisesti ulkoileville oli myös tietotaulut metsässä hyvä tapa tiedottaa. Tiedotustilaisuudet eivät saaneet suurta kannatusta.

Aulangon ja Ahveniston ulkoilijat ovat kaiken kaikkiaan melko tyytyväisiä ulkoilupalveluihinsa. Kun ulkoilualueiden käyttäjiltä kysyttiin, haluavatko he muutoksia ulkoilupalveluihinsa, väestöpohjasta 47% ja aktiivisista ulkoilijoista 43% ei halua muutoksia. Parannettuja palveluja sen sijaan haluaa väestöpohjasta noin 30% ja aktiivisista ulkoilijoista 44%, ja he ovat siitä hyvästä valmiit maksamaan jopa lisää veroja. Mielenpiteenään kaupungin verovarojen käytöstä hämeenlinnalaisista ulkoilijoista 38% katsoi, että kaupunki käyttää sopivasti rahaa ulkoiluun. Aulangon ulkoilijoista hieman suurempi osa oli samaa mieltä, kun taas Ahveniston ulkoilijoista pienempi osa oli samaa mieltä. Ahveniston ulkoilijoissa oli enemmän kuin Aulangolla niitä, jotka ehdottivat määrärahojen lisäämistä ulkoiluun.

Tämän tutkimuksen tutkimusasetelma antoi mahdollisuuden vertailla ulkoilualan väestöpohjan ja aktiivisten ulkoilijoiden mielenpiteitä alueen hoidosta, palveluista ja varusteista. Mielenpide- ja asennetasolla ulkoilualueilla haastatellut henkilöt edustavat varsin hyvin koko ulkoilualan väestöpohjaa. Erot mielenpiteissä olivat lähinnä aste-eroja (suhteellisesti hieman enemmän tai vähemmän), mutta jyrkästi poikkeavia eroja ei esiintynyt. Mielenpiteiden mittaamiseen näyttävät molemmat lähestymistavat - maastohaastattelu- ja postikyselytekniikka - soveltuvan melko tasapuolisesti. Aineiston hankintatekniikan valintaan vaikuttaa enemmän se, mitä asioita halutaan kysyä. Maastossa mielenpidetiedustelu voidaan liittää haastattelupaikassa havaittavaan kohteeseen, jolloin kysymystekniikkaan liittyviä tulkintavaikeuksia voidaan välttää. Postikyselyssä voidaan syventyä pohdinta-aikaa vaativiin kysymyksiin. Sen sijaan käyttäytymisfrekvenssimittauksissa (esimerkiksi kuinka usein ulkoilee) on huomattu merkittäviä eroja eri aineiston hankintatekniikoiden välillä (Sievänen 1984).

5 Ulkoilualueiden kehittämistarpeet kävijätutkimuksen pohjalta

Ulkoilualueiden kysyntä- ja tarjontatekijöiden arviointi antaa arvokasta tietoa siitä, mihin suuntaan aluetta tulisi kehittää. Kävijöiden tarpeiden ja toiveiden sekä toisaalta alueen vetovoimatekijöiden yhteensovittaminen on ulkoilualan suunnittelun perusta. Ulkoilumahdollisuuksien tarjonnassa ei alueiden varaaminen ole ainoa ja riittävä ehto vaan myös alueiden varustaminen ulkoiluun hyvin soveltuvaksi on tarpeen. Kuitenkin ulkoilualan perusluonne ohjaa alueen kehittämisen pääsuuntaviivoja. Asuntoalueiden läheisillä ulkoilualueilla on tärkeintä tuntee ulkoilualan väestöpohjan tarpeet, jotka ovat perusta palvelujen kehittämiseksi.

Ulkoilualan tarjontatekijöiden tarkastelussa on otettava huomioon ne perussyyt, miksi ulkoilualueelle hakeudutaan. Hämeenlinnan ulkoilualueiden käyttäjien joukossa tärkeimmät ulkoilumotiivit ovat liikunta ja raitis ilma eli fyysisen hyvinvoinnin ylläpitäminen ja lisääminen, sosiaalinen funktio eli yhdessäolo tai mahdollisuus olla yksin, kosketus luontoon sekä mielekkään vapaa-ajan viettäminen.

Ulkoilualan palvelujen, rakenteiden ja varusteiden kehittämisen pitäisi ottaa huomioon kaikki ne tarpeet, joita ulkoilu tyydyttää. Ulkoilualue on ensisijaisesti luonnonmukainen liikuntaympäristö, toiseksi sen pitäisi antaa mahdollisuus sosiaalisen kanssakäymiseen ja toisaalta mahdollisuus yksinoloon. Ulkoilualan täytyy tuoda luonto ihmisten ulottuville siten, että kosketus luontoon antaa elämyksiä. Vapaa-ajan viettäminen luonnossa tuntuu mielekkäältä, jos ympäristö virkistää, antaa mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen ja itsensä tuntemiseen.

Hämeenlinnalaisilla on käytössään runsaasti ulkoilualueita. Aulanko ja Ahvenisto ovat kaksi tärkeintä ulkoilualuetta. Pääsääntöisesti kävijät ovat niihin tyytyväisiä. Molemmilla alueilla on merkitystä koko Hämeenlinnan väestön ulkoilualueina. Kuitenkin molempien ulkoilualueilla kävijöiden enemmistö tulee alueelle läheisiltä asuntoalueilta. Siirtyminen autolla ulkoilualueelle ei ole ulkoilijoiden enemmistön tapa, ja Aulangon ja Ahveniston alueille tulee autolla lähinnä juoksulenkkeilyä harrastavia nuoria ja keski-ikäisiä miehiä. Koska naisten, lasten ja vanhusten ulkoilutarpeet kohdistuvat aivan asuntojen läheisille alueille ja suurempien ulkoilualan reuna-alueille, pitäisi ko. alueita kehittää erityisesti perheen yhdessäoloa, leikkiä sekä lepäilyä ja oleskelua varten.

Ulkoilualan yksi suunnitteluperuste on pyrkiä vähentämään eri ulkoilijaryhmien välisiä ristiriitatilanteita. Joissakin tapauksissa on syytä ohjata liikunnanharrastajat ja lepopaikkaa etsivät eri paikkoihin. Ulkoilureittien sijoittelulla on mahdollista ohjata ulkoilijat alueen eri osiin. Aulangon ja Ahveniston ulkoilualueilla tuli selvästi esille eräitä ongelmaryhmiä. Yksi ryhmä on talvelle kävelyä harrastavat sekä toinen ryhmä koiria ulkoiluttavat ulkoilijat. Talviaikana kävelijöitä varten tulisi järjestää ulkoilualueille kävelyreittejä, erilleen latureitteistä. Koiran ulkoiluttajille pitäisi löytää myös osittain omia reittejä ja alueita, jotta koiralliset ja koirattomat ulkoilijat eivät liikaa häiritsisi toisiaan.

Aulangon ja Ahveniston ulkoilualueiden varustuksen kehittämisen tarve on ilmeinen. Molemmilla alueilla viitoitus, pukeutumis- ja peseytymistilat, käymälät ja jätehuolto kaipaavat kehittämistä. Aulanko on saanut uuden ulkoilumajan tutkimuksen tekemisen kuluessa, mutta Ahveniston vanhan maauimalan rakenteiden ja rakennusten kohtalo odottaa ratkaisua. Ahveniston kävijät esittivät selvänä mielipiteenään, että asialle olisi tehtävä jotain ja pian: joko kunnostaa tai purkaa.

Ahvenisto tarjoaa erinomaiset edellytykset liikuntaan ja kuntoiluun, sillä vaativa maasto on vetovoimainen kuntoilijoille. Aulangon kävijöistä yli puolet ulkoilee perheen kanssa, joten Aulanko tarjoaa hyvät edellytykset oleskeluun ja mielenkiintoiseen tekemiseen yhdessä. Nämä ovat tärkeimmät kehittämissuunnat kyseisille alueille kuitenkin niin, että molemmat alueet ovat lähialueensa väestön tärkein ulkoilualue, johon kohdistuu monenlaisia tarpeita ja odotuksia.

Ulkoilualan maankäytön järjestäminen, reittien ja rakenteiden rakentaminen sekä palveluiden järjestäminen on yksi osa ulkoilualan kehittämistä. Toinen osa on ulkoilualan luonnonhoito, joka metsäisillä ulkoilualueilla usein tarkoittaa metsänhoitoa. Yhtälaila avoimien alueiden, niittyjen ja vanhojen peltojen hoitaminen sekä vesialueiden hoitaminen esitetään alueen hoitosuunnitelmassa ja toimenpideohjelmassa.

Aulangon ja Ahveniston ulkoilijoilta kysyttiin mielipiteitä metsänhoidon menetelmistä sekä toiveita tiedottamisen tavoista. Osa ulkoilijoista haluaa tietää, mitä ympäristöhoidossa tehdään. Kaupunkimetsässä hakkuutahteen poistaminen on toivottavaa, sillä ulkoilija ei mielellään halua kokea ulkoilualan arkipäivää. Luontokokemus on tärkeä tavoite ulkoilemaan lähettäessä. Kaikkien luonnonhoidon toimenpiteiden pitäisi olla mahdollisimman huomaamattomia. Pettymystä ja pahaamieltä, jonka esimerkiksi puiden kaatamisen näkeminen saattaa aiheuttaa,

voidaan lievittää hyvällä ennakkoon tiedottamisella sekä asiallisella tiedottamisella itse kohteessa. Aulangon ja Ahvenisto ulkoilijat toivoivat tiedottamista paikallisissa lehdissä sekä myös tietotaulujen avulla ulkoilualueella.

Ulkoilualueiden käyttäjien osallistuminen ja vaikuttaminen ulkoilualan suunnitteluprosessiin voidaan järjestää vaihtoehtoisesti useammalla tavalla. Yksityisten vapaaehtoisten henkilöiden tai kansalaisjärjestöjen osallistuminen suunnitteluun on yksi mahdollisuus. Osallistuminen voi olla mielipiteiden ilmaisua tai vaihtoehtoisten ratkaisumallien tarjoamista. Toinen tapa on selvittää asukkaiden tarpeet ja toiveet eli tehdä kävijätutkimus. Kävijätutkimus on osa demokraattista yhteiskunnallista suunnittelua. Ulkoilupalvelujen suunnittelussa parhaimmillaan käytetään sekä osallistuvan suunnittelun että tutkimuksen tuottamia tietoja hyväksi.

Kirjallisuus

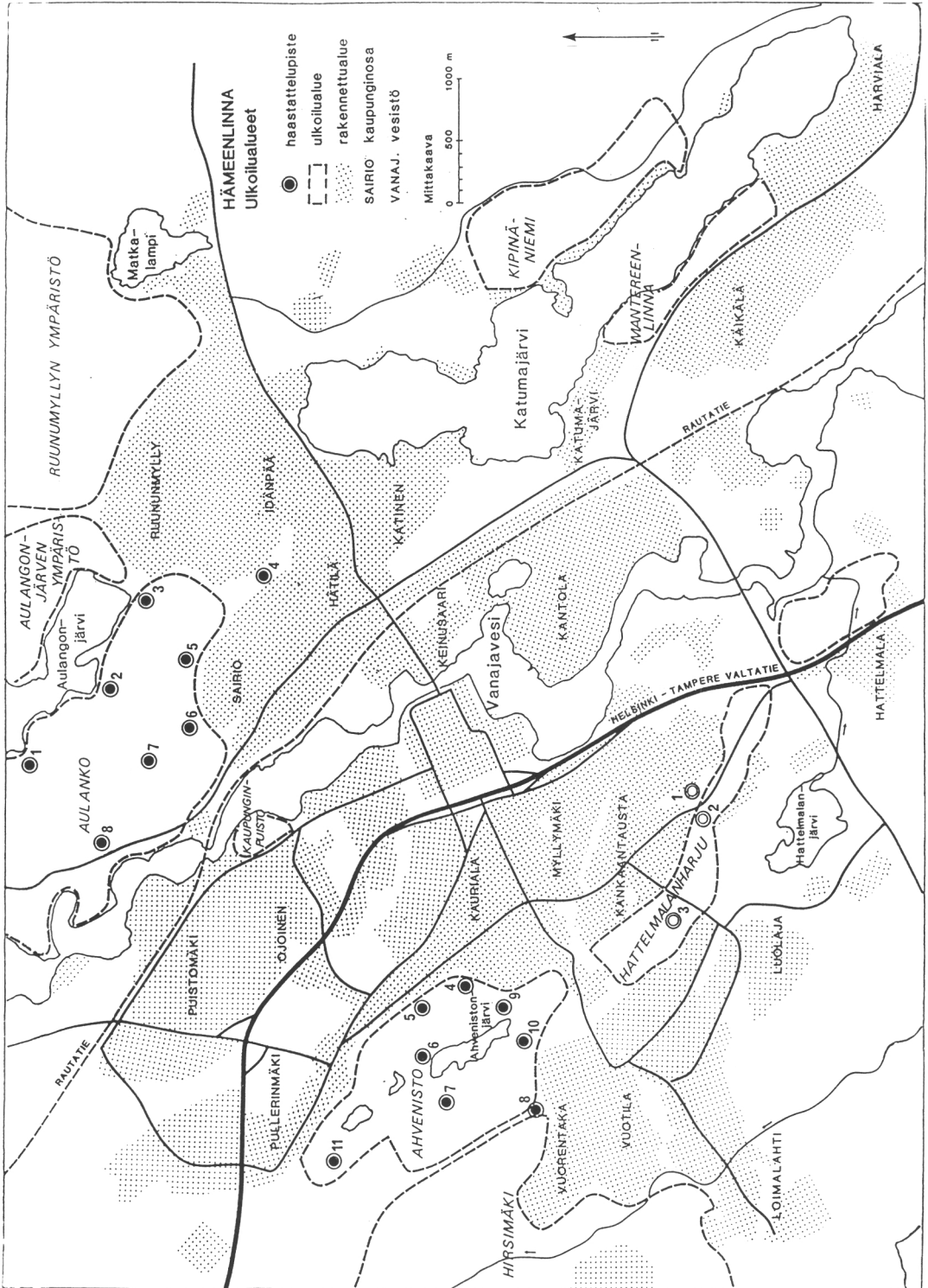
- Aasetre, J. 1991. Friluftsliv i Skien Ostmark. En analyse av resurser, bruk og forvaltning i et byneart turområde. Hovedoppgave til Cand.Scient. - graden. Ressursgeografisk gruppe. Universitet i Oslo.
- Airola, J. 1974. Nynäsins alue ja sen ulkoilukäyttö. Helsingin Yliopisto. Ympäristönsuojelun laudaturtyö, 95 s.
- Altman, F. and Wohlmill, J.F. 1983 (ed.). Behavior and the Natural Environment. Advances in theory and research. Volume 6 Plenum Press. 346 p.
- Aulangon puistometsä. Metsäntutkimuslaitos. Esite. 1984.
- Brothers, G.L. and Clonts, H.A. 1986. Projecting Recreation Site Visitation: Applications of a Probit Model in Management Decisions. Paper presented of First National Symposium on Social Science in Resource Management. Corvallis, Oregon 12-16 May 1986.
- Clawson, M. and Knetsch, J.L. 1966. Economics of Outdoor Recreation. The Johns Hopkins University Press. 328 p.
- Crandall, R. 1980. Motivations for leisure. Journal of Leisure Research. Vol 12:45-54.
- Crapo, D. and Chubb, M. 1969. Recreation Area Day-use Investigation Techniques: Part I. A Study of survey methodology. Recreational Research and Planning Unit. Department of Park and Recreation Resources. Michigan State University.
- Driver, B. 1977. Item Pool for Scales Designed to Quantify the Psychological Outcomes Desired and Expected from Recreation Participation. Miscellaneous paper in Rocky Mountain Forest and Range Experiment Station, Fort Collis, Colorado, September 1977.
- Eräkangas, P. 1971. Laajavuoren käytöstä ja käyttäjäkunnan rakenteesta. Jyväskylän Kaupungin tutkimuksia 4/1971.
- Eskelinen, O. 1980. Pyynikin ulkoilualue. Tutkimus luonnon arvottamisesta eräällä kaupungin lähivirkistysalueella. Sosiaalipolitiikan yleisen linjan pro gradu -tutkielma. Tampereen Yliopisto.

- Fishbein, M. (ed.) 1967. Readings in Attitude Theory and Measurements. John Wiley & Son, Inc., 499 p.
- Fisher, B. and Pauley, J. 1987. Hennepin Parks. Public's Awareness of Hennepin Parks. Program Evaluation and User Research. Research Report 0100.23b.
- Jaatinen, E. 1973. Recreation utilization of Helsinki's forests. *Folia Forestalia* 186:1-45.
- Jaatinen, E. 1976. Helsingin ulkoilualueiden virkistyskäyttäjien aluekohtaiset mielipiteet. Summary: Visitors' opinions concerning the forest recreation areas of Helsinki. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, yleiskaavaosaston julkaisu. Y B:7/76:1-80.
- Kardell, L. och Pehrson, K. 1978. Stockholmnarnas friluftsliv: vanor och önskemål. En enkät- och intervjustudie. Stockholmens outdoor: use of nature areas. A mail questionnaire and interview study. Sveriges Lantbruksuniversitet, Avdelning för landskapsvård, Rapport 13. 112 s.
- Kardell, L. 1982. Hur Linköpingsborna utnuttjar sina stadsnära skogar. Sveriges Lantbruksuniversitet, Avdelning för landskapsvård, Rapport 23. 86 s. + bilagor.
- Karjula, M. 1984. Kaupunkiväestön ulkoilukäyttämiseen vaikuttavat tekijät. Helsingin yliopisto. Maankäytän ekonomian laitos. Pro gradu-tutkielma. 89 s.
- Koch, N.E. 1978. Skovenes friluftsfunktion i Danmark. I del. Befolkningens anvendelse af Landets skove. Forest Recreation in Denmark. Part I. The use of the country's forests by the population. Særtryk af det fortløbe forsøgsvaesen i Danmark, beretning nr. 294, bd. XXXV, h.3. København.
- Koch, N.E. 1980. Skovenes friluftsfunktion i Danmark. II. del. Anvendelsen af skovene regionalt betraget. Forest Recreation in Denmark. Part II. The use of the forests considered regionally. Særtryk af det fortløbe forsøgsvaesen i Danmark, beretning nr. 309, bd. XXXVII, h. 2. København.
- Koch, N.E. 1984. Skovenes friluftsfunktion i Danmark. III. del. Anvendelsen af skovene lokalt betraget. Forest Recreation in Denmark. Part III. The use of the forests considered locally. Særtryk af det fortløbe forsøgsvaesen i Danmark, beretning nr. 330, bd. XXXIX, h. 2. København.
- Knopf, R.C., Driver, B.L. and Basset, J.R. 1973. Motivations for fishing. In Transactions, 38th North American Wildlife and Natural Resources Conference, p. 191-201. Washington, DC: Wildlife Management Institute.

- Knopf, R.C. 1983. Recreational Needs and Behavior in Natural Settings. In Altman and Wohlwill (eds.) 1983. p. 205-240.
- Knopf, R.C. and Lime, D.W. 1984. A Recreation Manager's Guide to Understanding River Use and Users. U.S.D.A. Forest Service. General Technical Report WO-38.37 p.
- Laaksamo, S. 1980. Oulun kuntoratojen käytöstä ja käyttäjistä vuonna 1979 maastoliikuntapaikkojen suunnittelun kannalta. Suunnittelumaantieteen pro gradu-tutkielma. Oulun yliopisto. Maantieteen laitos.
- Langlien, K.R. 1969. En undersøkelse over turfolkets bruk av Osloomarka. Institutt for skogøkonomi, Norges Landsbrukshøgskole, Vollebakk. Saertrykk av tidsskrift for skogsbruk Nr. 4-1969 As. Joh. Nordahls trykkeri, Oslo.
- Likert, R. 1967. The method of Constructing an Attitude Scale. In Fishbein, M. 1967 (ed.): Readings in Attitude Theory and Measurements. John Wiley & Sons. Inc. 499 p.
- Lindsay, J.J. and Ogle, R.A. 1972. Socioeconomic patterns of outdoor recreation use near urban areas. *Journal of Leisure Research* 4(1): 19-24.
- Manfredo, M.J. 1984. Comparability of on-site and off-site measures of recreation needs. *Journal of Leisure Research* 16 (3):245-249.
- Ojala, T. 1989. Ison-Syötteen retkeilyalueen talvikäyttö. Rovaniemen metsäoppilaitos. Metsätalousinsinööri-osasto. Metsien monikäyttö. Tutkielma. 28 s.
- Outdoor Recreation Resources Commission. Study reports 1-27. Washington D.C. 1962.
- Paukkeri, K. 1989. Tutkimus Oulun kaupungin metsien moninaiskäytöstä. Rovaniemen metsäoppilaitos. Metsätalousinsinööri-koulutus. Metsien moninaiskäyttö. Tutkielma. 36 s.
- Pouta, E. 1990. Ulkoilualueiden virkistyskäytön taloudellinen arviointi. Helsingin yliopisto. Kansataloudellisen metsäekonomian pro gradu-tutkielma. 88 s.
- The President's Commission on Americans Outdoors. A literature review. Washington 1986.
- Saastamoinen, O. 1972. Saariselän - Itä-kairan alueen virkistyskäyttö. Summary: the recreational use of the Saariselkä - Itä-kaira area. Moniste. Metsätutkimuslaitos. Helsinki. 171s.
- Saastamoinen, O. ja Sievänen, T. 1981. Keravan ja Rovaniemen lähimetsien ulkoilukäytön ajallinen vaihtelu. *Folia Forestalia* 473:1-24.

- Sievänen, T. 1980. Keravan metsien virkistyskäyttö. Helsingin Yliopisto. Maan­käytön ekonominen laitos. Pro gradu -tutkielma. 100 s.
- Sievänen, T. 1984. The Recreational Use of Urban Forest in Rovaniemi, Comm. Inst. For. Fenn. 120: 60-63.
- Sievänen, T. 1990. Recreation demand research in Scandinavian context. Interna­ tional Union of Forest Research Organizations, XIX World Congress, Proceedings, Division 6, p. 73-83.
- Sievänen, T. 1992a. Aulangon puistometsän matkailijoiden mielipiteet. Metsän­ tutkimuslaitos. Metsien käytön tutkimusosasto. Käsikirjoitus.
- Sievänen, T. 1992b. Hämeenlinnan ulkoilututkimus. Metsäntutkimuslaitos. Metsien käytön tutkimusosasto. Käsikirjoitus.
- Smith, V. K. and Munley, V.G. 1978. The Relative Performance of Various Es­ timators for Recreation Participation Equations. Journal of Leisure Re­ search, Vol. 10. No. 3, 165-176 p.
- Thomson, M. 1986. Planning with People. Master planning process. Miscel­ laneous survey material in the City Planning office Thunderbay.
- Varhe, S., Eliason, A. ja Kurikka, P. 1989. Asukkaiden mielipiteet kaupunkien hallinnosta ja palveluista 1989. Suomen Kaupunkiliiton julkaisu. 93 s. + liitteitä.
- White, T.H. 1975. The relative importance of education and income as predictors in outdoor recreation participation. Journal of Leisure Research 7 (3):191-199.
- Virkistysalueiden käyttäjätutkimus I. Syksyhaastattelu 1987. Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto. Yleiskaavaosasto. Julkaisu YA:12/89.
- Virkistysalueiden käyttäjätutkimus II. Talvihaastattelu 1988. Helsingin kaupun­ gin kaupunkisuunnitteluvirasto. Yleiskaavaosasto. Julkaisu YA:13/89.
- Virkistysalueiden käyttäjätutkimus III. Kesähaastattelu 1988. Helsingin kaupun­ gin kaupunkisuunnitteluvirasto. Yleiskaavaosasto. Julkaisu YA:14/89.

Haastattelupaikat Aulangon ja Ahveniston haastattelututkimuksessa

10. Mitkä asiat ovat tärkeitä ulkoillessasi täällä tänään?

- 5=erittäin tärkeä;4=melko tärkeä;3=vaikea sanoa;2=vähän tärkeä;1= ei ollenkaan tärkeää
A. liikunta	5	4	3	2	1
B. olla yhdessä perheen kanssa tai yhdessä ystävien kanssa	5	4	3	2	1
C. tarkkailla luonnon tapahtumia	5	4	3	2	1
D. viettää mielekästä vapaa-aikaa	5	4	3	2	1
E. saada raitista ilmaa	5	4	3	2	1
F. katsella rentouttavia maisemia	5	4	3	2	1
G. irtautua arkipäivän rutiineista	5	4	3	2	1
H. nauttia luonnon rauhasta	5	4	3	2	1
I. ei ollut muuta tekemistä	5	4	3	2	1
J. kohoittaa kuntoa ja testata voimia	5	4	3	2	1
K. olla yksin omassa rauhassa	5	4	3	2	1
L. tavata muita, uusia ihmisiä	5	4	3	2	1
M. nauttia luonnonkauneudesta	5	4	3	2	1
N. tutustua lasten kanssa luontoon	5	4	3	2	1

11. Mikä on mielestäsi metsän merkitys kaupunkiympäristössä?

- 5=erittäin tärkeä;4=melko tärkeä;3=vaikea sanoa; 2=vähän tärkeä;1=ei ollenkaan tärkeä
A. Metsä on tarpeen raittiin ilman saamiseksi ja liikuntaa varten	5	4	3	2	1
B. Metsämaisema luo viihtyisyyttä kaupunkiin	5	4	3	2	1
C. Metsä on minulle kuin turvapaikka	5	4	3	2	1
D. Metsässä on Suomen talouden perusta ja siksi tärkeä puun kasvatamiseksi	5	4	3	2	1
E. Metsä tarjoaa minulle marjoja, sieniiä ja riistaa	5	4	3	2	1
F. Metsä merkitsee luonnonläheisyyttä	5	4	3	2	1
G. Metsä suojelee melulta ja ilmansaasteilta	5	4	3	2	1

12. syntymävuosi _____
 13. ammatti _____
 14. koulutus _____
 15. sukupuoli _____ mies _____ nainen
 16. ryhmä: _____ yksin _____ perhe: _____ aikuisia _____ lapsia
 17. liikuntatapa: _____ jalan _____ pyörällä _____ hevosella
 18. saapui metsäalueelle: --jalan--pyörällä--autoilla--bussilla
 --Hevosella

NIMI ja OSOITE _____

KIITOS !

Metsäntutkimuslaitos/Hämeenlinnan kaupunki
 Aulangan ulkoilualue/Ahveniston ulkoilualue

pv/
klo/

Haastattelulomake ulkoilijoita varten

hp/

1. Milloin olit viimeksi ulkoilemassa tällä metsäalueella?
 t/pv/vko, sitä ennen t/pv/vko sitten?
2. Ulkoiletko yleensä tällä alueella _____%, muualla _____%?
3. Kuinka kauan viiyyt alueella tällä kertaa?
 tulit noin klo _____, poistut noin klo _____.
4. Onko sinulla jokin kohde, missä käyt? _____.

5. Miten opastus on mielestäsi järjestetty tällä alueella?
 5=vastaa hyvin tarkoitusta;4=toimii kohtalaisen hyvin;
 3=en osaa sanoa;2=on hieman parannettava;1=on uusittava
 tai rakennettava, 0=ei tunne asiaa

A. viitoitus	5	4	3	2	1	0
B. kartat: saatavuus	5	4	3	2	1	0
C. kartat: sisältö	5	4	3	2	1	0
D. opasvihkot: saatavuus	5	4	3	2	1	0
E. opasvihkot: sisältö	5	4	3	2	1	0
G. opastetaulut: sijainti	5	4	3	2	1	0
H. opastetaulut: sisältö	5	4	3	2	1	0
6. Mitä mieltä olet alueen varustuksesta ja palveluista?
A. polut	5	4	3	2	1	0
B. lepopaikat	5	5	3	2	1	0
C. käymälät	5	4	3	2	1	0
D. liikuntalaitteet	5	4	3	2	1	0
E. puuteumis/peseytymistilat	5	4	3	2	1	0
F. sätesäiliöt	5	4	3	2	1	0
G. kioski	5	4	3	2	1	0
H. kanvilia	5	4	3	2	1	0
I. pysäköintialueet	5	4	3	2	1	0
J. rakenteet	5	4	3	2	1	0

7. Mikä on palvelujen ja varustuksen 1) suurin puute mielestäsi ja 2) mitä toivot lisää tai 3) poistettavaksi?

8. Mitä puutteita on polkujen ja kävelyteiden kunnossa ja sijainnissa?

9. Mitä ulkoiluharrastuksia sinulla on tällä kertaa?
 --kävely--lenkkeily--luonnon tarkkailu--marjastus--sienestys
 --koiran ulkoiluttaminen--pyöräily-- raittiin ilman haukkaus
 --littujen ja eläinten tarkkailu--kasvien keräily--valokuvaus
 --ratsastus--uinci--.....

YLEISÖN TOIVOMUKSIA AULANGON ULKOILUALUEELLE TARVIT- TAVISTA PARANNUKSISTA

Aulangon ulkoilualueella tehdyssä haastattelussa osa kysymyksistä oli vapaamuotoisia. Ulkoilijoilta pyydettiin oma-aloitteisesti mainitsemaan ulkoilualueen palvelujen ja varustuksen suurimmat puutteet sekä toivomuksia puutteiden korjaamiseksi ja alueen kehittämiseksi.

Ulkoilualueen palvelujen ja varustuksen suurin puute

Aulangon ulkoilualueen palvelujen ja varustuksen suurimmat puutteet (valituksen aiheet) on lueteltu siten, että runsaasti mainintoja saaneet asiat ovat ensin ja vähemmän mainintoja saaneet ovat viimeisenä:

- 1) Ulkoilumajan huono kunto (1988)
- 2) Pukeutumis- ja peseytymistilojen puute
- 3) Opasteet huonoja
- 4) Huonot liikuntalaitteet
- 5) Huonot käymälät
- 6) Toimivan kahvilan puute
- 7) Hiihtolajujen myöhäinen avaaminen
- 8) Juomapaikkojen puute

Hajamaainintoja eri asioista oli seuraavasti: vähän liikuntalaitteita, roskaisuus, koirat häiritsevät lenkkeilyä, valaistuksen lyhyt päälläpitoaika, vaikea maasto, talvinen kävelykielto, laiturit huonokuntoisia, ladut huonosti hoidettuja ja uimarannan pienenus.

Ulkoilualueen kehittäminen ja siihen liittyvät toiveet

Aulangon ulkoilualuetta toivottiin kehitettäväksi siten, että saataisiin parannuksia ilmeisiin puutteisiin sekä uusia palveluja ja varusteita. Toivomuslista näyttää seuraavalta (toivomukset mainintojen runsauden mukaan tärkeysjärjestyksessä):

- 1) Uusi/korjattu ulkoilumaja
- 2) Pukeutumis- ja peseytymistilat
- 3) Uimarantaa kehitettävä
- 4) Lisää valaistusta
- 5) Viitoitus paremmaksi
- 6) Lisää liikuntalaitteita
- 7) Kilometripylväät kaikille reiteille
- 8) Uusia polkuja
- 9) Luisteluhuhtouria
- 10) Ulkomaisiin puihin nimikyltit
- 11) Lisää lintuja lammille

Lisäksi toivottiin mm.: uimarannalle lisää auringonottoilaa, kioski, toinen laituri, uimavalvoja, pukukoppeja; koirille ulkoilutusreittejä talveksi, koiranuitopaikka ja ulkoilutusaitaus; informaatiotauluja, luontoinformaatiota maastoon, luontopolku, ohjattua ulkoilutoimintaa; näköalatasanne vesisäiliön päälle, lepopaikkoja, Aulangonjärven jäälle "aurinkolatu", ulkoilmakahvio, yhteyspolku alueelle Heinäjoenkadun päästä, hiihohissii, varoitusmerkit rullasuksihiihtäjistä, myös talveksi kävelypolku, ulkoilumajalle saunavuoroja, lisää istutuksia, valaistuksen käyttöaika pitemmäksi, ojat ulkoiluteiden varsille, Lausikkaniemeen lisää uimapaikkoja, kuntoreitille pienemmät mäet, käymälöitä, tornin kohdalle uimapaikka, ulkoilupolku Aulangonjärven ympäri, patsaita ja veistoksia, peitkilvet esteettisemmän malliseksi, parempi kioski ja kahvila, rantapensaikko raivattava veneapaikoilta, nuotipaikkoja, tornia korotettava, lisää pysäköintitilaa.

Ulkoilualueelta poistettavia asioita

Ulkoilualueelta toivottiin poistettavaksi seuraavia asioita:

mopoliijat ulkoiluteitä, koirat ja koirien jätökset, koirakielto, autot rengastiellä, hevoset, roskat, toinen golffkenttä, valaistuksen turha poltto, rullasuksihiihtokilpailut, suunnistuskilpailut, hakkuujätteet, pullonrikkojat, epämiellyttävät hiippiarit, laskettelurinnesuunnitelma hylättävä, luvattomat veneet, luisteluyrityllä hiintäjät, lokit Joutsenlammelta.

Ulkoilutaiden kunto ja sijainti

Ulkoiluteiden kunnossa ja sijainnissa on havaittu seuraavia puutteita: vesivaurioita, kova alusta, pinta liian kärkeää ainesta, tiet ovat kuoppaisia ja uraisia, liian isoja mäkkiä, kevätkunnustus liian myöhään, tiet paikoitellen kosteita, kunto liian vaihteleva, kunnossapito satunnaista ja pimeitä osuuksia valaistuilla poluilla.

Yhteenveto

Aulangon ulkoilualueella oli suurimpana puutteena huonossa kunnossa oleva ulkoilumaja ja sen palvelut. Ulkoilumajan uusiminen tai uuden rakentaminen oli toiveissa ensisijalla. Toinen kehittämisen tarpeessa oleva kohde on uimaranta. Sinne kaivataan varustetason kohottamista ja palveluiden järjestämistä. Ulkoiluteiden kunnosta löytyi paljon huomauttavaa. Niiden hoito kaikkia tyydyttävällä tavalla on ilmeisen ongelmallista.

Opastukseen ja viitoitukseen puuttui varsin moni ulkoilija. Sen kehittäminen on toivomuslistalla. Lisäksi toivottiin käymälöitä ja lepopaikkoja. Liikennejärjestelyihin oltiin varsin tyytyväisiä, joskin lisää pysäköintitilaa toivottiin.

Eri ulkoilijaryhmien kesken on ongelmia: on koirahimisiä ja muita, talvella hiihtäjät ja kävelijät ovat vastakkain, kuntoliijat ja kilpailutoiminta eivät sovi yhteen sekä hiihtäjien kesken perinteisen tyylin hiihtäjät ja luisteluhiihtäjät eivät sovi yhteen. Toisiaan häiritsevien ulkoilijaryhmien yhteensovittaminen samalle alueelle on vaikea ongelma.

Ulkoiluaueen kehittäminen ja siihen liittyvät toiveet

Ahveniston ulkoiluauea toivottiin kehitettävän siten, että saataisiin parannuksia ilmenneisiin puutteisiin sekä uusia palveluja ja varusteita. Toivomuksista näyttää seuraavalla (toivomukset ovat mainintojen runsauden mukaan tärkeysjärjestyksessä):

- 1) Maauimala uusittava tai korjattava
- 2) Paremmat pukeutumis- ja peseytymistilat
- 3) Kunnollinen kahvila
- 4) Lisää lenkkeipolkuja ja latuja
- 5) Viitoitus paremmaksi
- 6) Lisää penkkejä ja liikuntalaitteita
- 7) Pysäköintialueet korjattava
- 9) Pienoisgolfrata, vesiliukumäki, tenniskenttä
- 10) Roskapönttöjä
- 11) Valaistusta lisää, erityisesti Ahveniston harjulle
- 12) Juoksua- ja kävelyreittejä myös talvella

Toivomuksista on pitkä. Hajanaisia toivomuksia tuli seuraavasti: kahvila auki myös talvella, uimarannalle hyppyreineet ja lisää nurmikkoa, uimapaikkoja ympäri järven, koko ranta-alue kunnostettava, lentopallokenttä korjattava, levämmät latu-urat, parempi kuntorata, kiintorasti verkosto, sauna moottoriradalle, pulkkamäki, lasten leikkiväliteitä, vammaisille sopivia ulkoilureittejä, hyppyrimäki uudenaikaistettava (profiili ja muovitus), venevuokraamo, painonnostopaikka, säilytystiloja suksille, alueita hevosille, kilometritauja ulkoilureiteille, kioski, lisää kieltotauja "moottorijoneuvolla ajo kielletty".

Ulkoilualueella poistettavia asioita

Ulkoilualueella toivottiin poistettavaksi seuraavia asioita:

- 1) Uima-allas, ellei sitä korjata
- 2) Ampumarata
- 3) Moottorirata
- 4) Vanhat pukuhuoneet rannalta
- 5) Hyppyrimäki

YLEISÖN TOIVOMUKSIA AHVENISTON ULKOILUALUEELLE TÄR- VITÄVÄSTÄ PARANNUKSIKSI

Haastattelussa osa kysymyksistä oli vapaamuotoisia. Ulkoilijoilta pyydettiin oma-aloitteisesti mainitsemaan ulkoiluaueen palvelujen ja varustuksen suurimmat puutteet, toivomuksia puutteiden korjaamiseksi ja alueen kehittämiseksi.

Ulkoiluaueen palvelujen ja varustuksen suurin puute

Ahveniston ulkoiluaueen palvelujen ja varustuksen suurimmat puutteet ovat (valituksen aiheet on lueltu siten, että runsaasti mainintoja saaneet asiat ovat ensin ja vähemmän mainintoja saaneet ovat viimeisenä):

- 1) Maauimalan käyttämättömyys
- 2) Pukeutumis- ja peseytymistilat huonot
- 3) Rakennukset ränsistyneitä
- 4) Roskapönttöjen puute
- 5) Kahvilan epämääräiset aukioloajat
- 6) Viitoitus huono
- 7) Valaistus liian lyhyen aikaa päällä
- 8) Ladut huonoja

Lisäksi hajamainintoja saivat seuraavat puutteet: lentopallokenttä huonossa kunnossa, pukeutumistilat auki liian lyhyen aikaa, roskaisuus, mäkitiet, moottoriradan läheisyys, ajotien mäki talvella vaarallinen, ei ilmoiteta uimarannan veden lämpötilaa, kalastuskielto, käymälöiden puute, vähän polkuja, koiren ulkoiluttaminen lenkkeipolulla, radan lyhyys, hevosten liikunta-alueen puute, liian tiheää "pusikoita", pujoa liikaa, polkujen päät merkittämättä ja uimaranta huonosti hoidettu.

ja nuoriso. Myös ulkoilijoista kävelijöillä ja hiihtäjillä on talvella yhteensopimissongelmia kuten myös luisteluhiihtäjillä ja perinteisen tyylin hiihtäjillä. Koirat ja hevoset ovat myös ongelma. Erialaisten ulkoilijaryhmien välisiin ristiriitoihin kuten myös alueen turvallisuuteen, on kiinnitettävä vakavaa huomiota.

Poistettavien lista jatkuu: mopooijjat, koirat, koirakielto, autot uimarannan nokosta, kuntorata, kaljanjuojat rannalta, pulinkot, luisteluyhdistyksen hiihtäjät, mellastava nuoriso, hevoset ja säiräat puut. Alueen hoidosta huomauteisiin: metsänhakuu lopetettava, ei lisää teitä ja rakenteita, liiat polut ja tiet poistettava, parakin jäänteet pois jäähallille vievän polun varresta.

Ulkoiluteiden kunto ja sijainti

Ulkoiluteiden kunnossa ja sijainnissa on havaittu seuraavia puutteita: teiden pohjat kovia, polut kuoppaisia ja juurakkoisia, vesiurina, liikaa sepelimurskaa metsäpoluilla, kivisiä, liian jyrkkiä mäkiä, kosteita ja kuraisia, valaistus paikoin liian heikkoa ja pois päältä, valaistua polku liian lyhyt, samoilla urilla pulkkaillaan ja hiihdetään, osa harjusta luonnonpolkua, Luolajanharjun luoteispään polku kivikkoisin, ulkoilute Rengon vanhalta tieltä Ahvenistolle, yhdyslatu moottorradalta Ahvenistolle.

Yhteenveto

Ahveniston ulkoilualueella on suurimpana puutteena vanhan maa-uimalan kunto ja käytätämömyys. Maa-uimalalle pitäisi tehdä jotakin. Asiaan kantaa-ottaneista 70% ehdottaa maa-uimalan korjaamista tai uuden rakentamista ja 30 % haluaisi poistaa uimalan, ellei sitä ei voida korjata. Rakennusten huono kunto ja siihen liittyvä pukeutumis- ja peseytymistilojen puutteellisuus on seuraavaksi tärkein valituksen aihe. Muut esiin tulleet puutteellisuudet liittyvät viitoitukseen, käymälöiden puuttumiseen, roskapönttöjen vähäisyyteen, ulkoiluteiden valaistukseen ja latujen kuntoon. Laduista ja yleensä hiihokautteen liittyvistä ongelmista puhuminen keskellä kesää korostaa asioiden tärkeyttä.

Toiveista tärkeimmälle sijalle nousee maa-uimalan korjaaminen tai uusiminen sekä pukeutumis- ja peseytymistilojen parantaminen. Myös kunnollista kahvilaa, joka olisi avoinna myös talvella, toivotaan. Viitoitukseen, lepopaikkoihin sekä ulkoiluteiden ja polkujen kuntoon esitetään parannuksia.

Kun kysyttiin asioita, jotka pitäisi poistaa ulkoilualueelta, saatiin yllättävä kokoluoma vastauksia. Niistä suuri osa liittyi toisiin kävijäryhmiin. Ulkoilualueella liikkuu ja oleskelee henkilöitä ja ryhmiä, jotka toiset kokevat häiritseviksi. Näitä ovat ns. sosiaalipaikat

3. Kuinka paljon ulkoilet Hämeenlinnan ulkopuolella?

1 (8)

KYSELYLOMAKE

METSÄNTUTKIMUSLAITOS
Metsätalouden tutkimusosasto

15.03.1989

Merkitse A-hoitaaan loma-aikana ulkoiluun käytettyjen päivien (ulkoilukertoja) lukumäärä.
Merkitse B-hoitaaan muun vapaa-ajan (ilat, vilkonopur, ylläyöpaat jne.) ulkoitu (ulkoilukerrat).
(tässä ei lasketa mukaan kysymyksessä 2 ilmoitettuja ulkoilukertoja)

Ulkoiuharrastus Hämeenlinnan ulkopuolella ulkoiluun käytettyjä päiviä
kvivimeksi kulunut vuosi

A. loma-aikana B. muuna vapaa-aikana

kävely / lenkkeily _____
retkeily _____
hiihtäminen _____
hiihtoretkeily _____
laskettelu _____
meisätys _____
kalastus _____
marjastus _____
sienestys _____
venely _____
oleskelu loma-asunnoilla _____
automaikailu kotimaassa _____
lomailu saaristossa x) _____
lomailu Lapissa x) _____
lomailu muualla Suomessa x) _____
vapaa-ajan meisätys _____
vapaa-ajan viljely _____
pyöräily _____
muu, mikä _____

x) matkailukeskuksessa, vuokratuissa lomamökissä tai vastaavassa

METSIEN ULKOILUKÄYTÖN TUTKIMUS 1989

1. Milloin ja missä ulkoilit viimeksi?

Tänään on _____, Viimeksi kuluneella viikolla olen ulkoillut seuraavasti:

viikoppäivä _____
maanantai _____
tiistai _____
keskiviikko _____
torstai _____
perjantai _____
lauantai _____
sunnuntai _____

käylin aikaa _____
ulkoiluun (tuntia) _____

alue, missä ulkoilin _____

Jos ulkoilusta on kulunut kauemmin kuin viikko, kerro milloin, missä ja kuinka kauan ulkoilit?

Ulkoilin _____ viikkoa siten _____ tuntia _____ missä _____

2. Kuinka paljon ulkoilet Hämeenlinnan ympäristössä? Arvioi käyntikertojen lukumäärä (suuruusluokkaa) viimeksi kuluneen vuoden aikana, jaettuna eri vuodelajolle.

Ulkoilualue	käyntikertojen lukumäärä	syksy
	talvi	(1.9.-31.12.)
	(1.1.-30.4.)	kevätkesä
		(1.5.-30.8.)
Aulangon ulkoilualue	_____	_____
Aulangonjärven ympäristö	_____	_____
Ruunmyllyn ympäristö	_____	_____
Antheniston ulkoilualue	_____	_____
Hattelmaiantarju	_____	_____
Kaupunginpuisto	_____	_____
Mantereennan alue	_____	_____
Tervaniemen ulkoilualue	_____	_____
Kipinäniemen ulkoilualue	_____	_____
Hirsimäki	_____	_____
Vansjanniemi	_____	_____
Tanusjärvi (Ilvespolku)	_____	_____

4. Oletko retkeillyt piikillä ulkoilureiteillä jossakin päin Suomea tai osallistunut johonkin rekitapahtumaan? (Retkin pituus vähintään 30 km)

1 Kyllä, missä _____
A. talvella _____ B. kesällä _____

(a) Hämeenlinna - Tampere hiihtokävely _____ kertaa _____ kertaa
(b) Finlandia hiihto _____ kertaa _____ kertaa
(c) Pirkantaival _____ kertaa _____ kertaa
(d) Keski-Suomen maakuntaura _____ kertaa _____ kertaa
(e) Karhunkierros Kuusamossa _____ kertaa _____ kertaa
(f) Muu reitti, mikä _____? _____ kertaa _____ kertaa

2 En ole retkeillyt piikillä ulkoilureiteillä

5. Kun ulkoiliet Hämeenlinnan uikolualueilla, käytätkö hyväksesi rakennettuja uikoluureiteja (teita, polkuja ja taituje)? Rengasta oikea vaihtoehto. (prosenttiosuus kuitelusta matkasta kesämaärin)

ainä (70-100%)	melkein aina (50-70%)	harvoin (alle 30%)
kesällä (sulamaa)	1 2	3
talvella (lumikausi)	1 2	3

6. Käytätkö kesällä ja talvella samaa uikoluureittia? Rengasta oikea vaihtoehto.

- 1 kyllä, käytän yleensä samaa reittiä vuodenajasta riippumatta.
- 2 en, käytän kesällä yleensä eri reittiä kuin talvella.

Jos käytät talvella eri reittiä kuin kesällä, kerro syy reitin vaihtoon. Rengasta sopivat vaihtoehdot.

- 1 kesäreitillä ei ole lätua tai sitä ei ole kunnostettu talvikäyttöön
- 2 kesäreitillä on liian jyrkkiä mäkiä hiihtämiseen
- 3 talviselle reitille on helpompi päästä (esim jäälle)
- 4 maisemien vaihtelu on tervetullutta
- 5 talvinen reitti ei sovellu kesällä kävelemiseen
- 6 muu syy, mikä _____?

7. Mitä mieltä olet uikoluureitten rakentamisesta ja holdosta Hämeenlinnan uikoluureilla? Anna arvio ennen käyttämää uikoluureen perusteella.

Uikolualue	täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	en osaa sanoa	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä
(a) talvella ja kesällä olisi voitava kulkea samaa reittiä	1	2	3	4	5
(b) reitejä on uikoluureilla riittävästi	1	2	3	4	5
(c) reitit kaipaavat lisää viitoitusta	1	2	3	4	5
(d) reiteistä on liian vähän tietoa	1	2	3	4	5
(e) reitien kunto on riittävän hyvä	1	2	3	4	5
(f) reitien varustusta pitää parantaa	1	2	3	4	5
(g) reiteillä on pahoja kulumisvaurioita	1	2	3	4	5
(h) reitit ovat liian jyrkkäjäisiä	1	2	3	4	5
(i) muuta, mitä _____?	1	2	3	-4	5

8. Oletko havainnut ongelmia uikoluureiden ja -reitien käytössä? Rengasta sopiva vaihtoehto.

	En koskaan	harvoin	en osaa sanoa	alku usein	hyvin usein
(a) reitien risteyksissä on törmäämisvaara, miten _____?	1	2	3	4	5
(b) toiset uikoluureit häiritsevät, ketkä? _____?	1	2	3	4	5
(c) uikoluureilla on kilpailuja	1	2	3	4	5
(d) uikoluureilla oleksielee häiritseviä porukoita	1	2	3	4	5
(e) muuta, mitä _____?	1	2	3	4	5

9. Kun uikoluuretsässä tehdään metsänhoitoölää, kaupunki haluaa tiedottaa tulevistä toimenpiteistä uikoluureilla. Mikä on itseleil sopivin tapa saada tietoa omasta uikoluuretsästä? Rengasta mielipiteesi mukainen vaihtoehto.

tiedotustapa	sopii hyvin	sopii jätentän	en osaa sanoa	sopii huonosti	ei sovi
(a) paikallislehdessä	1	2	3	4	5
(b) paikallisradiossa	1	2	3	4	5
(c) tiedote kotiin	1	2	3	4	5
(d) tiedotustaulu metsässä	1	2	3	4	5
(e) tiedotus kaupungin ilmoitustaululla	1	2	3	4	5
(f) tiedotustilaisuus	1	2	3	4	5
(g) muu tapa, mikä _____?	1	2	3	4	5

10. Kun olet liikkunut Hämeenlinnan metsäalueilla, oletko huomannut vaurioituneita tai kuolevia puuita? Rengasta vaihtoehto.

1 En ole havainnut	2	3	4	5
2 Olen havainnut, 1 muutama puuta	2	3	4	5

11. Mitä vaurioituneille tai kuolleille puuille pitäisi mielestää tehdä? Rengasta mielipiteesi seuraaville ehdotuksille.

toimenpide-ehdotus	täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	en osaa sanoa	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä
(a) puut pitää poistaa välittömästi häätisemästä maisemaa	1	2	3	4	5
(b) pyrittävä hoitamaan puut kuntoon jos mahdollista	1	2	3	4	5
(c) antaa luonnon itse hoitaa sairaudet	1	2	3	4	5
(d) jätettävä merkiksi ympäristövaurioista	1	2	3	4	5
(e) jätettävä esimerkiksi luontoon kuuluvasta vaihtelusta	1	2	3	4	5

12. Mitä metsänhoidon järkeä olet huomannut kaupungin metsissä viime aikoina (viimeiset viisi vuotta)? Kerro mielipiteesi metsänhoidon toimenpiteiden soveltuvuudesta ulkoilumetsään? (Lisää toimenpidekohtia, jos haluat).

metsänhoidon toimenpide	sopi hyvin	sopi joihinin	ei sovi huonosti	ei sovi	missä ja milloin olet nähnyt
(a) vanhan puuston poistaminen	1	2	3	4	5
(b) vanhan metsän harvennus	1	2	3	4	5
(c) nuoren metsän harvennus	1	2	3	4	5
(d) taimikon ja pensaiden hoito	1	2	3	4	5
(e) hakkuutähteiden poistaminen	1	2	3	4	5
(f) ojitus	1	2	3	4	5
(g) muu, mikä _____	1	2	3	4	5

13. Hämeenlinnan kaupungin taloudessa urheilun ja liikunnan sekä ulkoilumetsien hoitoon käytetään noin 1,7 % kaupungin verorahoista.

Urheilu- ja ulkoilupalvelujen veroja jaetaan taulukon 1 mukaisesti. Mikä on mielipiteesi siitä, miten kaupungin tulisi tukea erilaisia harrastustoimintaa. Tee oma ehdotuksesi liikunta- ja ulkoilupalvelujen verojen jakoa varten taulukkoon 2.

Liikunta- ja ulkoilupalvelujen osuudet (%) kaupungin talousarviossa:	
1 oma ehdotukseni:	Taulukko 1.
	Toteutunut osuus v.1989
	oma ehdollus v.1990
(a) ulkoilumetsien hoito	12
(b) ulkoilu- ja reikilyalueiden hoito	12
(c) urheilukentät, ulkoilureitit, laadut, luisinradat, uimarannat	30
(d) uimahalli	17
(e) liikuntahallit	13
(f) jäähalli	13
(g) moottorirata/hiihtostadion	4
(h) muut menot (hallinto)	9
2 Olen tyytyväinen nykyiseen tilanteeseen.	

14. Täällä hetkellä kaupunki käyttää ulkoilu- ja urheilupalveluihin keskimäärin 400 mk verorahoja vuodessa kaupunkitalista koodien. Mikä on mielestäsi kohtuullinen summa rahaa ulkoiluun vuodessa yhtiä asukasta koodien 7 Rengasta markkamäärä.

mk	0	100	200	300	400	500	600	700	800

15. Jokainen hämeenlinnalainen veronmaksaja maksaa veroja noin 750 mk vuodessa ulkoilupalveluja varten. Jos haluat muutosta ulkoilupalveluihin, haluaisit maksaa enemmän vai vähemmän veroja? Rengasta haluamasi vaihtoehto.

	1 en halua muutosta ulkoilupalveluihin	2 haluaisin, että ulkoilupalveluja parannetaan. Jos voisit olla varma, että rahat menevät ulkoiluun hyväksi, maksaisin lisää veroja. (rengasta sopiva summa)	3 haluaisin maksaa nykyisistä ulkoilupalveluista vähemmän veroja. (rengasta sopiva summa)	4 ulkoilupalvelut pitäisi maksaa muuten kuin verorahoista, miten _____?	5 en ole veronmaksaja				
mk	25	50	75	100	150	200	250	300	350
mk	25	50	75	100	150	200	250	300	350

16. Miten tärkeät ovat seuraavat asiat ulkoillessasi kaupungin lähisillä metsäalueilla?

	erittäin tärkeää	melko tärkeää	vähän tärkeää	ei tärkeää
(a) liikunta	1	2	3	4
(b) olla yhdessä perheenystävien kanssa	1	2	3	4
(c) tarkkailla luonnon tapahtumia	1	2	3	4
(d) viettää mielekästä vapaa-aikaa	1	2	3	4
(e) saada raitista ilmaa	1	2	3	4
(f) irtautua arkipäivän rutineista	1	2	3	4
(g) tutustua kasveihin/eläimiin	1	2	3	4
(h) nauttia luonnon rauhasta	1	2	3	4
(i) ei ole muuta tekemistä	1	2	3	4
(j) saa olla yksin omassa rauhassa	1	2	3	4
(k) voi nauttia luonnonkauneudesta	1	2	3	4
(p) tutustua lasten kanssa luontoon	1	2	3	4

Mikä on ehdottomasti tärkeintä? _____

17. Mikä on mielestäsi metsän merkitys kaupunkiympäristössä?

(a) metsä on tarpeen raittiin ilman saamiseksi ja liikuntaa varten	1	2	3	4	5
(b) metsänmaisema luo viihtyisyyttä	1	2	3	4	5
(c) metsä on minulle turvapaikka	1	2	3	4	5
(d) metsässä on Suomen talouden perusta ja sikä tärkeä puun kasvattamiseksi	1	2	3	4	5
(e) metsä tarjoaa minulle marjoja, sienitä ja niistaa	1	2	3	4	5
(f) metsä merkitsee luonnonläheisyyttä	1	2	3	4	5
(g) metsä suojelee meluita ja ilmaansaasteita	1	2	3	4	5

18. Ajattele vapaa-ajan käyttöäsi yleensä. Luettele viisi tärkeintä harrastustasi. Miten uikoilu sijoittuu tärkeysjärjestyksessä?

1. _____ 2. _____ 3. _____
 4. _____ 5. _____ Uikoilu järjestysnumero _____?

19. Onko Sinulla mielestäsi riittävästi vapaa-aikaa harrastuksille?

	riittävästi	hieman liian vähän	aihan liian vähän
(a) arkisin	1	2	3
(b) viikonloppuisin	1	2	3
(c) loma-aikaa	1	2	3

Jos ei, mikä on vapaa-ajan puutteen pääsäälinen syy? Rengasta oikea vaihtoehto.

- 1 koulutyöt 2 lastenhoito 3 ansiohyötytyö 4 muu, mikä _____

20. Jos Sinulla olisi enemmän vapaa-aikaa, mitä tekisit?

21. Jos haluaisit harrastaa enemmän uikoilua, onko sille jokin este?

- 1 ei ole esteitä
 2 kyllä, mikä
 1 ajanpuute
 2 kinnostuksen puute
 3 ei ole varaa varusteisiin
 4 ei ole kavereita/seuraa uikoilemiseen
 5 uikoilualueille on vaikeaa päästä/me ovat liian kaukana
 6 terveys ei sallii uikoilua
 7 uikoilutueet ovat liian vaikeakulkuisia
 8 muu, mikä _____
 3 en halua harrastaa enemmän uikoilua

22. Miten tärkeitä ovat/ovat olleet seuraavat asiat uikoituharrastukseksi alkamiseen ja kehittymiseen ?

	erittäin tärkeää	mukava tarve	vaikea saada tarve	vähän tärkeää	ei tarve
(a) vanhempien ohjaus	1	2	3	4	5
(b) sisarusien ohjaus	1	2	3	4	5
(c) lapsuustoverien ohjaus	1	2	3	4	5
(d) koulun opetus	1	2	3	4	5
(e) nuorten seuratoiminta	1	2	3	4	5
(f) aikuisena perheen mukana	1	2	3	4	5
(g) työpaikan kannustus	1	2	3	4	5
(h) aikuisena ystäväpiiriin innostus	1	2	3	4	5
(i) aikuisena järjestötoiminta	1	2	3	4	5
(j) aikuisena terveydelliset seikat	1	2	3	4	5
(k) muu, mikä _____?	1	2	3	4	5

23. Harrastatko jotain erityistä liikuntalajinvalinnajia?

- 1 en 2 kyllä, mitä _____

24. Harrastatko/harrastitko nuoruudessaasi urheilua kilpalluudessa tai muuten erityisen innokkaasti?

- (a) sisälajit 1 en 2 kyllä, mitä _____
 (b) ulkolajit 1 en 2 kyllä, mitä _____

25. Olen 1 nainen 2 mies

26. Olen syntynyt vuonna _____.

27. Olen 1 naimaton 2 avioliitossa 3 eronnut/leski

28. Perheen koko: aikuisten lukumäärä _____ lasten lukumäärä _____
 (samaa taloudessa asuvat)

29. Lasten iät 1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____ 5. _____ 6. _____

30. Koulutukseni on:
 1 kansakoulu
 2 peruskoulu/keskikoulu
 3 ammatillinen koulutus (1-3 vuotta)
 4 opistoasteinen koulutus (2-4 vuotta)/yöpoppilas
 5 akateeminen loppukoulutus

31. Ammatini on (yhtehtävän mukaan) _____
 (Eikäkeläinen tai työtön ilmoita aikaisempi ammatti)

32. Perheeni yhteishaikat bruttoluot (vuodessa ennen verotusta) ovat suuruusluokaltaan:

- 1 alle 50 000 mk 2 50-100 000 mk 3 100-150 000 mk
 4 150-200 000 mk 5 200-250 000 mk 6 yli 250 000 mk

33. Asun: 1 kerrostalossa 2 rivitalossa 3 omakotitalossa
 Asunnon koko _____ m²

34. Asunnon etäisyys lähimmästä uikoilunestästä _____ km.

35. Minulla on vuosilomaa tai vastaavaa vapaa-aikaa vuoden 1989 aikana yhteensä _____ vrk.

36. Omassa käytössäni / perheeni jatkuvassa käytössä on

- 1 auto 2 matkailuvaunu
 3 loma-asunto 4 loma-osake
 5 pienvene 6 matkavene

37. Onko mielestäsi vielä jotain lisättävää ?

Kiltois ystävällisestä vastaamisesta ja valvannööstä!

